

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

Magisterská diplomová práce

Bc. Jana Rumlová

Současný stav finského knižního trhu

The Current State of the Finnish Book Market

Ediční a nakladatelská praxe

Olomouc 2023

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Pořízková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

.....
V Praze

.....
Bc. Jana Rumlová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce, Mgr. Lence Pořízkové, Ph.D., za trpělivost, podporu a dobré rady. Rovněž děkuji zahraničnímu oddělení FF UPOL za možnost vyjet s diplomovou prací do Finska a moct tak čerpat ze zdrojů, které bych neměla možnost jinde sehnat.

Obsah

Úvod.....	6
1 Stručný vývoj knižního trhu a knižní kultury na území dnešního Finska.....	8
1.1 První tiskárna.....	8
1.2 Disertační práce z Královské akademie v Turku.....	9
1.3 Knižní kultura 18. století	10
1.4 Dostupnost knih v 18. století	11
1.5 Vznik knihkupectví	12
1.6 Wasenius a kontakty se zahraničními knižními trhy	14
1.7 Dovoz knih ze zahraničí v 19. století	15
1.8 Stav knižního trhu ve 30. a 40. letech 19. století.....	16
1.9 Dopady krymské války na finský knižní trh.....	18
1.10 Edlund a kniha jako umělecký předmět.....	20
1.11 Finskojazyčná literatura na konci 19. století	20
1.12 Vydávání knih ve 20. století	21
1.13 Knihkupectví ve 20. století	23
1.14 Rozkvět knihoven ve 20. století.....	24
2 Současný knižní trh ve Finsku	27
2.1 Nakladatelé.....	27
2.1.1 Werner Söderström Osakeyhtiö	30
2.1.2 Kustannusosakeyhtiö Otava	31
2.1.3 Gummerus Kustannus Oy	32
2.2 Distribuce	32
2.2.1 Kirjavälitys.....	32
2.2.2 Kirjastopalvelu	34
2.3 Prodejci.....	35
2.3.1 Suomalainen Kirjakauppa	36
2.3.2 Akateeminen Kirjakauppa.....	37
2.4 Kupující a čtenáři	39
2.4.1 Profil finského čtenáře	39
2.4.2 Čtenářské kluby.....	40
2.5 Státní regulace a podpora	41
2.5.1 Státní financování.....	41

2.5.2	Finanční podpora od dalších subjektů.....	41
2.5.3	Ceny za literaturu	42
2.5.4	Regulace a cenzura.....	43
2.6	Ekonomická specifika	44
2.7	Knihovny	46
2.7.1	Veřejné knihovny	46
2.7.2	Vědecké knihovny.....	48
2.7.3	Státní knihovny	49
2.7.4	Povinný výtisk.....	49
2.8	Festivaly a veletrhy	49
2.9	Tituly a knižní žánry.....	50
2.9.1	Domácí a překladová tvorba	51
2.9.2	Oblíbené žánry	54
2.9.3	Finská literatura v zahraničí	55
2.10	Autoři	55
2.11	Marketing.....	57
2.11.1	Sociální sítě	57
2.11.2	Televizní a rozhlasové pořady	57
2.11.3	Literární periodika.....	58
2.12	Profesní organizace.....	59
2.13	Palčivé problémy a kauzy	59
2.14	Digitální literatura.....	61
2.14.1	Projekt e-knihovny	63
	Závěr	64
	Seznam grafů.....	67
	Anotace	68
	Summary	69
	Zdroje	71
	• Tištěné publikace	71
	• Internetové zdroje.....	72
	• E-mailová komunikace.....	82
	Příloha 1: Seznam velkých knižních cen ve Finsku.....	83

Úvod

Finský knižní trh se může z mnoha důvodů zdát nedostupný a neprostupný – Finsko je poměrně malá země s nízkým počtem obyvatel a velmi ojedinělým jazykem, který se pro většinu lidí může stát překážkou k získání podrobnějších informací. Jako absolventka bakalářského oboru Finská studia na filozofické fakultě Univerzity Karlovy jsem se se zajímavými aspekty finského knižního trhu setkávala během studií i při svých cestách do Finska: i bez jakéhokoli bádání jsem snadno zaznamenala očividnou monopolizaci v knihkupecké oblasti, zásadní význam knihoven pro finskou kulturu či velkou podporu vydávání finské literatury v zahraničí. Již tyto aspekty mi napověděly, že finský knižní trh může být zajímavým předmětem zkoumání.

Tato diplomová práce vznikla s cílem přiblížit finský knižní trh české akademické i jinak zainteresované veřejnosti, zmapovat jeho vývoj i současný stav a poskytnout data a podklady pro další možné srovnání s domácím trhem či dalšími trhy zahraničními. Srovnání s českým knižním trhem není předmětem této práce, nicméně v případech, kdy se zdálo relevantní, jej lze nalézt v poznámkách pod čarou.

Práce je rozdělena do dvou částí (Stručný vývoj knižního trhu a knižní kultury na území dnešního Finska a Současný knižní trh ve Finsku), přičemž první část shrnuje období od založení první tiskárny ve Finsku v 17. století až do konce 20. století a druhá část mapuje současnou situaci na finském knižním trhu od počátku 21. století.

Část o historii knižního trhu ve Finsku vznikala díky programu Freemover filozofické fakulty Univerzity Palackého přímo v Helsinkách s pomocí publikací dostupných v knihovně Helsinské univerzity, zejména z knih a článků Kaie Häggmana, Jyrkiho Hakapääho, Tuiji Laine a Doris Stockmann. Jelikož se jedná o pouhé shrnutí, nejde o vyčerpávající informace, nicméně měly by poskytovat dobrý přehled toho, jak se finský knižní trh vyvíjel – vznik prvních tiskáren, papíren, knihkupectví, počátky nakladatelské profese i postupný rozkvět knihoven.

Současný stav je zmapován především za použití dat z kulturních statistik finského statistického úřadu a z dalších statistik a výzkumů od profesních organizací, dále z článků ve veřejnoprávních médiích a v neposlední řadě z tiskových zpráv a dalších informací dostupných na oficiálních webových stránkách organizací a podniků. Kapitoly se zaměřují na jednotlivé subjekty figurující na finském knižním trhu, představují hlavní hráče v daných oblastech a předkládají ilustrativní data, která jsou pro přehlednost mnohdy znázorněna v grafech. Seznam všech grafů lze nalézt na konci práce.

V poznámkách pod čarou jsou kromě zajímavých doplňujících informací také některé významné pojmy ve finštině a oficiální finské názvy různých organizací, spolků apod., případně české překlady názvů, které byly v textu ponechány v původním znění. K tomuto řešení bylo přistoupeno z důvodu usnadnění vyhledávání v cizojazyčných textech v případě užití práce k dalšímu výzkumu.

Část této práce byla v upravené verzi publikována v čísle 2/2022 měsíčníku Čtenář jako výstup ze zahraničního pobytu.

1 Stručný vývoj knižního trhu a knižní kultury na území dnešního Finska

Ačkoli se tato práce zaměřuje na současný stav finského knižního trhu, pro jeho pochopení a zmapování je třeba nejdříve znát pozadí, na kterém trh vznikl, a jak se postupně vyvíjel. Finsko jako samostatný stát existuje teprve od roku 1917 – předtím bylo od roku 1809 pod nadvládou carského Ruska, pod kterou se dostalo po více než pěti staletích pod švédskou nadvládou. Finský knižní trh se tedy začal rozvíjet právě za švédské nadvlády a byl jí pochopitelně značně ovlivněn.

1.1 První tiskárna

Počátky knižního trhu logicky souvisejí s vynálezem knihtisku v 15. století a jeho postupným rozšiřováním do světa. První tiskárna byla ve Finsku založena v roce 1642 ve městě Turku a sloužila především Královské akademii v Turku¹ (Stockmann 2000a, s. 5), první univerzitě ve Finsku, která byla předchůdcem dnešní Helsinské univerzity² (Helsingin Yliopisto 2017). Před jejím založením se musely finské knihy tisknout ve Švédsku či v Německu, i po jejím vzniku a založení dalších dvou tiskáren však byla velká část finských knih stále tištěna v zahraničí (Laine 2008, s. 291–292).

Papír se ve Finsku začal vyrábět v roce 1667, když turkuský biskup a učenec Johannes Gezelius starší založil papírnu ve vesnici Tomasböle ve farnosti Pohja. Papír nebyl tak kvalitní jako v zahraničí, ale k tisku sloužil dobře (Stockmann 2000a, s. 5). Finsko tak přestalo být zcela závislé na dovozu papíru.

Švéd Johannes Gezelius sehrál v počátcích finské knižní kultury zcela zásadní roli. Knihu vnímal jako důležitý kulturní nástroj, pomocí něhož lze vzdělávat obyvatelstvo. Sám knihy psal (zejména náboženské a vzdělávací), vydával i prodával. Jako první přišel s určitými instrukcemi, jak by měly kongregace nakládat s knihami a jaké knihy by měly nabízet ke koupi. Některé kongregace si tak zřizovaly vlastní malá „knihupectví“. Nakladatelem se Gezelius stal, protože shledal, že některé knihy prodávané ve Finsku jsou zbytečně drahé. Založil tedy výše zmíněnou papírnu v Tomasböle spolu s vlastní tiskárnou, do které dosadil

¹ Kuninkaallisen Turun Akatemia

² Helsingin Yliopisto

mistry řemesla z různých zemí – například knihvazače. Právě to mu umožnilo knihy nejen vyrábět, ale i prodávat, jelikož právo prodávat knihy měli v této době pouze knihvazači. Gezelius měl díky své „nakladatelské“ činnosti ohromný vliv na to, jaké původní i překladové knihy se vydávaly. (Laasonen 1997) Jeho zapojení do v podstatě všech aspektů vzniku knihy (které bylo v té době dost ojedinělé) mu dávalo prostor vybírat tituly a zasahovat do skladby domácí produkce tak, jako to pravděpodobně neměla možnost činit žádná jiná soukromá osoba ve Finsku.

Gezelius rovněž předložil parlamentu návrh zřízení celonárodního nakladatelství (Häggman 2008, s. 43). Tak velké nakladatelství by přirozeně potřebovalo nějaké vládní investice, nicméně kdyby knihy vycházely ve velkých nákladech, jejich cena by se mohla značně snížit. Gezelius také zamýšlel, že by nakladatelství publikovalo katalog vydaných knih i s cenami, čímž by mohlo bránit jejich prodeji za zbytečně vysokou cenu.³ Předložil parlamentu propracované výpočty, které dokazovaly, že by se investice do celonárodního nakladatelství nakonec vyplatila, nicméně jeho ambiciózní plán zrealizován nebyl. (Laasonen 1997)

Papírna v Tomasböle fungovala až do roku 1713. Po jejím uzavření bylo Finsko opět závislé na dovozu papíru, a to až do roku 1762, kdy byla založena ruční papírna ve vesnici Järvenoja. (Stockmann 2000a, s. 5)

1.2 Disertační práce z Královské akademie v Turku

Založení tiskárny v Královské akademii v Turku mělo značný vliv na rozšíření možností vydávání disertačních prací. Ty totiž předtím musely být přepisovány ručně samotnými studenty. Díky tiskárně se publikace disertačních prací zjednodušila, nicméně stále byla velmi nákladná – studenti si ji nemohli dovolit. Zároveň však ve Finsku chyběly publikované materiály, které by se mohly nadále používat při výuce i studiu na zkoušky. (Laine 2008, s. 295) Vznikl tedy následující zajímavý systém, díky němuž se výrazně rozšířil finský knižní trh i dostupnost vědeckých knih pro studenty.

³ Inzerce cen knih byla nástrojem obrany proti cenové spekulaci v historii i v současnosti v mnoha zemích – ve Finsku (a např. i v Česku) dnes stále funguje v podobě doporučené ceny knihy (viz kapitola 2.6 Ekonomická specifika).

Disertační práce v 17. a 18. století měly jen několik stránek. Podstatná totiž byla hlavně teze práce, kterou měli studenti obhájit či vyvrátit. (Laine 2008, s. 295) Studenti mohli své práce sami vydávat díky tomu, že si sháněli různé sponzory a práce jim věnovali. V pracích se pak nacházelo tolik věnování, že se Akademie rozhodla zavést pevný nejvyšší počet věnování, které práce může obsahovat. Výsledkem však bylo, že studenti toto nařízení obcházel a disertační práce vydávali v několika variantách s různými věnováními.⁴ (Laine 2013, s. 238)

Práce studentů (již bez věnování) se posléze spolu s vědeckými díly napsanými profesory vydávaly ve velkých svazcích a mohly se dále používat ke studiu i vyučování. Tímto způsobem byla ve Finsku v 17. a 18. století vydána velká část vědeckých děl. (Laine 2008, s. 295)

1.3 Knižní kultura 18. století

Na počátku 18. století bylo kupování a čtení knih ve Finsku, tak jako ve většině Evropy, čím dál tím častější, a to díky stále rostoucímu počtu gramotných občanů (Ahokas 2011, s. 9). Rozvoji gramotnosti se totiž začalo věnovat více pozornosti a zdůrazňoval se její sociální a ekonomický význam. Byl dokonce vydán královský dekret s nařízením, že v každé vesnici musí být učitel, který občany naučí číst a psát, a každá farnost měla k výuce čtení a psaní zaměstnávat zvláštního učitele. Ačkoli se požadavky z dekretu nepodařilo zcela splnit, v následujícím desetiletí bylo založeno asi 50 nových farních škol. Gramotnost a vlastnictví knih šly ruku v ruce. V 60. letech 18. století umělo číst 60–80 % dospělé populace na jihu a západě Finska. (Häggman 2008, s. 45–47) Tento údaj svědčí o určitém rozdělení Finska – zjednodušeně řečeno bylo až do 19. století Finsko v podstatě rozdělené na gramotné a knihy vlastníci obyvatelé jihu a západu a ngramotné, často chudé (tedy nemohli si knihy dovolit) obyvatelé severu a východu.

Co se týče čtenářských návyků, v 18. století se začaly podstatně proměňovat. Čtení začalo být pro ty Finy, kteří si to mohli dovolit, vyhledávanou volnočasovou aktivitou, a ne pouze formou vzdělávání. (Ahokas 2011, s. 9) V 18. století ještě

⁴ Systém financování vydání díla pomocí dedikací však nebyl Finsku ojedinělý. I na území dnešního Česka byla věnování formou získání přízně dedikanta a případně i finanční a jiné podpory. Stejně tak se i u nás objevovalo věnování vícero osobám či opětovné publikování s jinými dedikanty. (Voit 2019)

neexistovala klasická knihkupectví, takže si čtenáři museli knihy obstarávat jinak. Rozšířené byly knižní aukce. Díky řadě dochovaných aukčních katalogů máme i představu o tom, kdo knihy nejčastěji nakupoval – aukční katalogy totiž obsahovaly informace o společenském postavení prodejce i kupujícího. Z nich víme, že knihy nejvíce nakupovala zejména majetnější buržoazie (Ahokas 2011, s. 12). Typický pro tuto dobu byl také žánrový rozdíl mezi dlouhodobým a krátkodobým vlastnictvím knih. Mezi knihy, které čtenáři vlastnili dlouhodobě, se řadila zejména náboženská literatura. Učebnice a knihy se světskou tematikou byly naopak poměrně rychle přeprodávány dále (Parland-von Essen, s. 22). Ačkoli obliba náboženských knih (zpěvníků, učebnic katechismu apod.) stále převládala, zájem o fikci, poezii a divadlo narůstal (af Forselles 2008, s. 97).

1.4 Dostupnost knih v 18. století

Univerzitní knihovny v 18. století zaznamenaly poměrně velký rozkvět, mnoho knihovníků se snažilo o důkladnou katalogizaci a rozšiřování knihovnických sbírek. Pravděpodobně největší roli v tomto ohledu v 18. století sehrál Henrik Gabriel Porthan. (Laine 2013, s. 235) Porthan byl historik a profesor na Královské akademii v Turku. Mezi lety 1772 a 1777 působil jako knihovník v univerzitní knihovně. Snažil se skupovat všechny dostupné finské publikace a díky němu se počet knih v univerzitní knihovně zčtyřnásobil. Rovněž reformoval systém katalogizace. (Tarkiainen 2000)

Knihovny tedy zažívaly určitý rozpuk, je však třeba mít na paměti, že se nejednalo o knihovny veřejné, volně přístupné komukoli. První taková knihovna vznikla až na konci 18. století, konkrétně v roce 1794 v městě Vaasa (Stockmann 2000a, s. 178).

Na tento zjevný rozvoj knižní kultury ve Finsku v 18. století mělo podle všeho částečný vliv i osvícenství, ačkoli informace o knižní kultuře z této doby jsou spíše pasivní (různé záznamy z knižních aukcí apod.). Osvícenství se v knižní kultuře samozřejmě dotklo zejména nejbohatší a nejvzdělanější vrstvy, stejně jako většina rozvoje v této době. Během působení osvícenství ve Finsku se více diverzifikovaly knižní žánry, rozrostl se knižní trh a měnily se čtenářské návyky. (Rantala 2013, s. 175–177)

Trh s novými knihami byl regulován zejména předpisy, které byly původně určeny na ochranu knihvazačů a tiskařů – na prodej knih měli výhradní právo. Dle dochovaných informací však např. v Helsinkách až do 19. století knihvazači a tiskaři tolerovali drobnou konkurenci v podobě dalších prodejců. (Parland-von Essen 2011, s. 22) Tisk knih byl ovšem velmi nákladný a poptávka po knihách stále ještě nebyla příliš velká, proto bylo ve Finsku, stejně jako na mnoha dalších místech po celé Evropě, zvykem využívat tzv. předplatného (Laine 2008, s. 292-293).

Zpočátku se nejednalo o běžnou (a dobrovolnou) formu subskripce, která byla rozšířená v dalších evropských zemích. V 16. a na počátku 17. století bylo předplatné na farnostech vymáhané panovníkem a církví, a to i v případě, že farnost o dané knihy neměla zájem či na ně neměla peníze. Bylo tedy nástrojem nátlaku ze strany autorit. Pro osobní účely využil systém předplatného až Johannes Gezelius starší na počátku 18. století, kdy se svým synem Johannesem Gezelielem mladším napsal a vydal rozsáhlý komentář k Bibli. I v tomto případě však bylo panovníkem farnostem nakázáno, aby si knihu zakoupili. (tamtéž, s. 293)

Systém vydávání knih pomocí předplatného se pak poměrně rychle rozšířil a začal se podobat tomu celoevropskému. Aktivní v něm byly zejména církevní kapituly – vydávaly a prodávaly různé učebnice a teologické a filozofické knihy, jejichž seznamy pak rozesílaly do dalších farností. Praktickou stránku věci obstarávali kapitulní notáři. Když si chtěl někdo knihy zakoupit, nahlásil to notáři a zaplatil určitou zálohu. Když byla kniha vydána, přišel pak předplatitel se stvrzenkou doplatit zbylou sumu a dostal vytištěnou knihu. (tamtéž, s. 293)

Ve 40. letech 18. století již systém subskripce fungoval bez zásahů panovníka a zásadní role v něm i nadále sehrávaly kapituly. Od roku 1747 musely být všechny učebnice, které se ve školách používaly, vyrobené ve Švédském království (Laine 2006, s. 313). Kapituly tak ve velkém produkovaly učebnice a prodávaly je jiným kapitulám, a to právě formou subskripce (Laine 2008, s. 295).

1.5 Vznik knihkupectví

Na konci 18. století bylo zrušeno výhradní právo knihvazačů na prodej tištěných a vázaných knih, díky čemuž si mohly tiskárny začít zřizovat vlastní knihkupectví.

(Häggman 2008, s. 59) Byl to důležitý krok pro vznik prvních skutečných knihkupectví.

Za první knihkupectví bývá někdy označován stánek uppsalského kněze Magna Swedera, který stál v Turku na mostě přes řeku Auru od roku 1778. Jelikož se však v tomto stánku prodávalo také maso (Tuomola 2015), je diskutabilní, zda jej lze chápat jako skutečné knihkupectví. Rozhodně se ale jedná o předchůdce sortimentního prodeje knih. Swederův stánek v Turku fungoval až do roku 1783 (tamtéž), kdy si v Turku otevřel knihkupectví Johan Christopher Frenckell II. Knihkupectví založil jako součást tiskárny, kterou zdědil. (Hakapää 2008, s. 72)

Na přelomu 18. a 19. století se ve Finsku výrazně proměňovala čtenářská kultura. Ještě na konci 18. století mnoho lidí knihy vůbec nekupovalo (zejména kvůli vysoké ceně). Již v první polovině 19. století však začal být ve Finsku knih nedostatek. (Hakapää 2002, s. 40) Stoupala popularita románů, zejména byly oblíbené knihy o historických událostech a politických zvratech. I přes částečnou proměnu knižní kultury však čtenářským preferencím stále vévodily náboženské texty. (Hakapää 2002, s. 59)

Finsko na počátku 19. století procházelo zásadní změnou. Roku 1809 bylo finské území dobyto Ruskem v rámci finské války (1808–1809), která byla součástí napoleonských válek. Na zemském sněmu finský lid přísahal věrnost ruskému caru. Finsko se tak po více než pěti letech pod švédskou nadvládou stalo autonomním velkoknížectvím pod carským Ruskem. Mělo vlastní zákony, vlastní zemský sněm a správu, podařilo se mu i udržet si celní hranici s Ruskem. Nejvyšším správním orgánem byla vládní rada, která se později přeměnila na Carský finský senát, který ovšem směl rozhodovat pouze o méně významných záležitostech. Někteří Finové byli ze změny nadšení, někteří skeptičtější, ale zásadní pro všechny bylo, že Finsko získalo „politickou existenci“. (Jutikkala 2001, s. 203-205)

Jednou z nejpodstatnějších událostí tohoto období bylo rozhodnutí cara Alexandra I. přesunout hlavní město z Turku do Helsinek – důvodem bylo, že se Turku nacházelo příliš blízko Švédska a daleko od Petrohradu, Helsinky navíc byly

díky dělům na ostrovní pevnosti Sveaborg⁵ lépe chráněné. (Jutikkala 2001, s. 209) Právě díky této pevnosti začala důležitost Helsinek stoupat již v 18. století – důstojníci, kteří na Sveaborgu sloužili, s sebou přinášeli zahraniční (zejména francouzskou) literaturu i čtecí návyky (Hakapää 2002, s. 41). Z malého městečka, kterým Helsinky tenkrát byly, se postupně stalo významné hlavní město, které mělo po následující roky zásadní roli na knižním trhu. Postavení Helsinek se ještě zlepšilo po roce 1827, kdy došlo k velkému požáru v Turku. Tamější univerzita se poté přesunula do Helsinek a spolu s ní se přestěhovalo i velké množství osobností knižního trhu a potenciálních čtenářů. (Laine 2013, s. 236)

1.6 Wasenius a kontakty se zahraničními knižními trhy

V roce 1817 přijel do rozrůstajících se Helsinek z rodné Hämeenlinny Gustaf Otto Wasenius. Brzy se stal jedním z předních helsinských obchodníků – obchodoval hlavně s kukuřicí a francouzským vínem. Roku 1823 se ovšem rozhodl zaměřit se na knihy a založil první knihkupectví v Helsinkách, které vzniklo samostatně – od roku 1821 bylo v Helsinkách ještě knihkupectví Jacoba Delphina, které vzniklo jako součást jeho knihvazačského podniku. Mnozí byli značně skeptičtí k tomu, zda se v Helsinkách vůbec mohou uživit dvě knihkupectví. Po přesunu univerzity do Helsinek však začala vznikat řada dalších. (Hakapää 2002, s. 41–42)

Domácí knižní kultura a trh zatím prosperitu knihkupectví nemohly zajistit, závisel tedy zcela na prodeji zahraničních knih (Hakapää 2012, s. 245). Pro úspěch knihkupectví bylo třeba mít kontakty především se Švédskem. Wasenius si uvědomoval, jak je to důležité, a do roku 1834 už měl čtyřicet pět kontaktů mezi prodejci knih ve Švédsku. Literaturu dovážel kromě ze Švédska také z dalších evropských zemí – nejvíce ve francouzském a německém jazyce. Francouzské knihy dovážel namísto z Francie z belgického Bruselu, kde bylo možné sehnat levnější pirátské verze rozmanitých děl. (Hakapää 2002, s. 44–49)

Kontakty s Ruskem tvořily jen malou část Waseniovy sítě, jelikož Helsinská univerzita dostávala ze zákona všechny publikované ruské knihy zdarma jako

⁵ dnešní památka UNESCO Suomenlinna

povinný výtisk. Tak tomu bylo od roku 1828 až do osamostatnění Finska.⁶ Anglicky psaná literatura se ve Finsku v této době četla pouze v překladech do švédštiny, němčiny či francouzštiny, protože angličtina zde nebyla rozšířeným jazykem. (Hakapää 2002, s. 49) Díky své síti kontaktů se Wasenius stal součástí sítě distributorů knih na kontinentální Evropě i přesto, že operoval na tak malém knižním trhu (tamtéž, s. 60).

1.7 Dovoz knih ze zahraničí v 19. století

Prodej knih byl založený na poměrně nových, avšak oblíbených komisionářských smlouvách se zahraničními dodavateli. Wasenius si s dodavatelem dohodl určitou slevu z původní ceny knihy – ta byla nutná, protože dle zákona knihu musel prodávat za její stanovenou cenu. Ve Švédsku měl Wasenius vyjednanou standardní slevu se všemi dodavateli (kolem 15 %), s ostatními zahraničními dodavateli však musel na slevě jednat s každým zvlášť. Někdy byla sleva až ve výši 30–50 % původní ceny knihy, ale v takových případech pak musel Wasenius platit i část výdajů za dopravu, které běžně platil dodavatel. (Hakapää 2002, s. 50–51)

Téměř všechny zahraniční knihy se v 19. století dovážely přes Baltské moře (viz kapitola 1.9 Dopady krymské války na finský knižní trh). Přístav v Helsinkách však každoročně zamrzal, a tak bylo nutné knihy dovážet mezi květnem a listopadem. (tamtéž, s. 51–52) Bohužel se často stávalo, že dovážky knih byly neúplné nebo v nich naopak přebývaly neobjednané tituly. Někdy se jednalo o tituly, které se prodejci hodily, a tak si je ponechal, mnohdy je ale odmítl a zaslal je zpět. Finský knižní trh byl skutečně malý a knihkupectví si nemohla dovolit mít přemíru zásob (tamtéž, s. 57–58).

Než se však kniha dostala do knihkupectví, musela ještě projít kontrolou na celnici. Kvůli ochraně domácích knihvazačů platilo pro svázané knihy opravdu vysoké clo. Na nesvázané knihy se však žádné clo nevztahovalo, jak tomu bylo zvykem i ve zbytku Evropy, takže se většina knih dovážela nesvázaných. Roku 1827 bylo pak

⁶ Povinné výtisky z Ruska tvoří hlavní část fondu Slovanské knihovny (dříve Ruské knihovny). Na začátku 20. let 20. století chtělo od Finska knihovni sbírku koupit Československo a umístit ji do nově vzniklého Slovanského ústavu v Praze, Finsko se však rozhodlo si tuto významnou sbírku ponechat. (Pitkäranta 2018)

clo na knihy vytištěné a svázané po začátku 19. století zcela zrušeno. (Hakapää 2002, s. 53)

Další překážkou prodejců knih byla cenzura. Švédsko se za své nadvlády o Finsko v tomto ohledu příliš nezajímalo. Rusko cenzuru zavedlo, ale Finové se jí příliš neřídili. V roce 1829 vyšel cenzurní dekret zaměřený přímo na Finsko, který měl dodržování cenzurních nařízení zajistit. Každá vytištěná i dovezená kniha musela být zkontrolována cenzurními úředníky, a pokud byli prodejci třikrát přistiženi, že se chystají prodávat knihu se závadným obsahem, byla jim odebrána knihkupecká licence. Mezi problematická témata patřila nejdříve zejména současná politika, ale později také „nemorální“ romány. Závadné knihy se samozřejmě začaly do Finska pašovat a nejdříve to bylo i poměrně snadné, jelikož finští cenzoři byli spíše na straně čtenářů a prodejců knih než na straně cenzurního nařízení, nicméně opatření se postupně zpříšňovala. (Hakapää 2002, s. 53–56)

Cenzurní dekret z roku 1829 měl i jeden překvapivý pozitivní dopad na knižní trh – poprvé v něm byla adresována a ošetřena autorská práva (Stockmann 2000a, s. 178). Problémem bylo, že se o něm příliš nevědělo, a o autorských právech se ve Finsku začalo více diskutovat až v 50. letech 19. století. I tak však dekret z roku 1829 autorská práva výrazně posílil a finský trh se začal více orientovat na autory. Autor měl podle dekretu výlučné právo své dílo prodat a nakládat s ním jako s jakýmkoli jiným svým majetkem. Navíc zde byli ošetřeni i autorovi dědicové, kterým náležela stejná práva jako autorovi, a to po dobu 25 let po autorově smrti. (Häggman 2008, s. 91) Co se cenzury týče, za vytištěnou knihu byla zcela zodpovědná tiskárna, ne autor (tamtéž, s. 58).

1.8 Stav knižního trhu ve 30. a 40. letech 19. století

Do 30. let 19. století byla pořádná knihkupectví (volně přístupná všem a s širokou nabídkou knih skladem přímo v prodejně) pouze v Turku a v Helsinkách. Na počátku 40. let však byla založena knihkupectví také v největších regionálních centrech (Hämeenlinna, Kuopio, Pori, Porvoo, Vaasa, Viipuri), kde vznikla jako součást větších knižních společností, které se vyvinuly kolem tiskáren. (Hakapää 2012, s. 245) Podobná byla situace i s výpůjčními veřejnými knihovnami – dosud

jich bylo jen několik, ale v polovině 40. let 19. století bylo na finském venkově založeno přes 40 farních knihoven. (Hakapää 2008, s. 81)

Roku 1831 byla založena Společnost pro finskou literaturu⁷, jejímž hlavním cílem bylo šíření finské literatury a rozvoj finského jazyka (Häggman 2008, s. 83). Pro toto období jsou velmi podstatné snahy finských národních obroditelů, kteří se snažili prosadit, aby i finští vzdělanci přijali za svůj jazyk finštinu a aby se finština stala jazykem literatury a kultury obecně. I přes mnohé názory, že finský jazyk není schopen působit jako jazyk kultury, byla za velkého ohlasu v polovině 30. let 19. století publikována *Kalevala* Eliase Lönnrota⁸, veršovaný finský národní epos, který vznikl z lidové poezie a mytologie, kterou Lönnrot sesbíral od finských lidových zpěváků v severovýchodním Finsku. *Kalevala* dala Finům nejenom doklad o národní minulosti, ale rovněž důkaz, že finština může být literárním jazykem. (Jutikkala 2001, s. 218–221) Finský jazyk se na literárním poli zatím ještě zcela neprosadil, ale rostoucí nacionalismus a vlastenecké snahy měly ohromný význam (Hakapää 2012, s. 246).

I přesto byla hlavní klientelou finského knižního trhu stále švédsky mluvící šlechta. Trh tehdy závisel na necelých třiceti tisících čtenářích. Finští autoři, kteří psali švédsky, by se jistě mohli uplatnit i na švédském knižním trhu, nicméně finští nakladatelé jim na něj nebyli schopni zajistit přístup. Nemohli své knihy ve Švédsku propagovat a také měli ohromný problém s celními kontrolami. (Hakapää 2012, s. 247–249)

Roku 1841 skupina finských literátů požádala finský Senát, aby zahájil vyjednávání se Švédskem o zrušení celních poplatků za dovoz titulů ve švédštině z Finska do Švédska. V případě, že by Švédsko odmítlo, se měl Senát pokusit se Švédskem vyjednat pod pohrůzkou zavedení cla na dovoz švédských knih do Finska. Senát však na něco takového neměl pravomoc a musel záležitost delegovat carovi. Odpovědi se Finsko dočkalo až roku 1845 – nedošlo však na žádné vyjednávání, bylo rovnou zavedeno clo ve výši 20 % z původní ceny knihy na dovoz švédských knih do Finska. To byla tragédie pro finská knihkupectví, jelikož clo bylo vyšší než

⁷ Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS)

⁸ v plné verzi pak roku 1849

sleva na základě komisionářské smlouvy. V důsledku toho došlo k poklesu obchodu se švédskými tituly. (Hakapää 2012, s. 249–250)

Roku 1845 se Wasenius spolu s dalším významným podnikatelem na knižním trhu Johanem Wilhelmem Lilljou obrátil na Sdružení švédských nakladatelů⁹ s žádostí, aby Švédsko snížilo své clo na dovoz knih z Finska nebo aby švédští nakladatelé platili clo za dovoz švédských knih do Finska. Ačkoli byl finský knižní trh malý, pro Švédsko byl významný, a tak švédská nakladatelství skutečně celní poplatky platila, nicméně pouze pro největší a nejspolehlivější knihkupectví. V důsledku toho se knižní trh opět začal soustředit hlavně do Turku a do Helsinek, kde se největší knihkupectví nacházela. (tamtéž, s. 252-253)

Vzhledem k rostoucímu nacionalismu některé osobnosti finské literární scény doufaly, že se ve Finsku začnou více publikovat původní díla (tamtéž, s. 254). Zvýšení cla skutečně určitým impulsem pro domácí tvorbu bylo a objevila se řada nových autorů. Mnoho tiskařů a knihkupců se v tomto období stalo také nakladateli, protože chybějící literaturu ze Švédska bylo potřeba nahradit domácí produkcí. Rok 1845 lze považovat za počátek skutečných komerčních nakladatelství ve Finsku. (Häggman 2008, s. 87–88)

I přes překážky v dovozu švédské literatury a rostoucí nacionalismus nebyla domácí tvorba natolik hojná, aby mohla zaujmout vedoucí místo na domácím trhu. Dovoz ze Švédska navíc klesl pouze na chvíli, na počátku 50. let byl počet knih importovaných ze Švédska dokonce na novém rekordu. (Hakapää 2012, s. 255) Konec 40. let a začátek 50. let byly nicméně obdobím velkého entuziasmu, kdy se rozrůstala síť knihkupectví ve Finsku a knihy se nyní prodávaly i v nejmenších městech Finska (Hakapää 2008, s. 80).

1.9 Dopady krymské války na finský knižní trh

Krymská válka mezi lety 1853 a 1856 finský knižní trh v podstatě zdecimovala. Během léta roků 1854 a 1855 byla v Baltském moři přítomná britská flotila, která zastavovala všechny lodě mířící do ruských či finských přístavů a bombardovala finské pobřeží. Jak bylo zmíněno výše, knihy se do Finska dovážely téměř výhradně

⁹ Svenska Förlags-föreningen, dnešní Svenska Förläggareföreningen

po moři – finská knihkupectví tedy přicházela o své zásilky a musela se vypořádávat s ohromnými ztrátami. Švédští nakladatelé po této zkušenosti odmítali během války do Finska posílat jakékoli zásilky knih či je posílali jen na jaře. Bylo samozřejmě možné knihy poslat jinými cestami, ty však byly podstatně delší a rovněž dražší. Finský knižní trh se ocitl v obrovských problémech. (Hakapää 2012, s. 255–257)

Ještě na počátku války bylo ve Finsku po předchozích letech entuziasmu a rozkvětu 36 knihkupectví (Hakapää 2008, s. 80). Hned po válce však čtvrtina finských knihkupectví změnila majitele či úplně zavřela. Sdružení švédských nakladatelů přišlo o téměř polovinu svých kontaktů mezi knihkupci ve Finsku. (Hakapää 2012, s. 257)

Rána, kterou krymská válka finskému knižnímu trhu zasadila, měla však i pozitivní dopad, jelikož byla impulsem pro vznik Svazu finských nakladatelů¹⁰, o jehož zřízení se uvažovalo již od počátku 50. let 19. století. Prvními cíli svazu byly založení stabilní sítě knihkupectví a zavedení pravidel pro peněžní transakce, která by do budoucna zabránila podobným ztrátám, jaké knižní trh zažil za krymské války. (tamtéž, s. 257) Mezi knihkupeckou a nakladatelskou činností v tuto dobu ještě nebyla jasná hranice. Zřejmě je to i z Lilljova návrhu založení sdružení knihkupců, v němž by se rozlišovala velká nakladatelská knihkupectví a s nimi spojená maloobchodní knihkupectví. S rozvojem vzájemné spolupráce by pak mohli knihkupci prodej knih zcela opustit a věnovat se naplno pouze nakladatelské činnosti. Důvodem Lilljova návrhu byl nejspíš fakt, že Svaz finských nakladatelů zpočátku spolupracoval pouze s velkými nakladatelskými knihkupci. (Hägman 2008, s. 95–96)

Do období 50. let 19. století spadá i vytvoření bibliografie prvních finských tištěných děl, která byla publikována mezi lety 1856 a 1857 knihovníkem Frederikem Wilhelmem Pippingem. Ten se snažil po požáru v Turku získat a zkatalogizovat staré finské knihy. Jeho bibliografie používala překvapivě moderní způsob katalogizace¹¹ a užívá se dodnes. (Laine 2013, s. 236)

¹⁰ Suomen Kustannusyhdistys (SKY)

¹¹ Při katalogizaci uváděl celý název se stejným rozlišením velkých a malých písmen jako v katalogizovaném titulu, dále klasifikoval jednotlivá vydání a popisoval formát a rozsah knihy.

1.10 Edlund a kniha jako umělecký předmět

Nejvýznamnější osobností finského knižního trhu druhé poloviny 19. století byl bezesporu Gustaf Wilhelm Edlund. V 60. letech koupil knihkupectví Frenckell a rychle rozvíjel i svou nakladatelskou činnost. Od roku 1878 až do roku 1901 byl předsedou Svazu finských nakladatelů a působil i na helsinské politické scéně. Na počátku 90. let 19. století už byl největším nakladatelem ve Finsku. (Landgrén 2002)

Edlund byl prvním finským nakladatelem, který pochopil, že kniha je také znakem bohatství a ozdobou domácnosti. Už od 60. let začal experimentovat s ilustrovanými vydáními klasických děl. V tomto ohledu bylo pro Edlunda i další nakladatele zásadní, když v roce 1869 založil v Helsinkách Němec Ferdinand Tilgmann litografickou společnost, která se na začátku 90. let výrazně rozšířila díky chemigrafii. Nové vynálezy v tiskových technologiích napomohly tomu, aby se kniha jako celek stala uměleckým dílem. Konec 19. století byl zlatým věkem publikování rozmanitých sebraných spisů a ilustrovaných vydání k různým výročím. (Häggman 2008, s. 149–151)

Edlundovým největším nakladatelským úspěchem bylo vydání *Maamme kirja* od Zacharia Topelia, nejdříve švédsky a pak ve finském překladu. Kniha byla původně míněná jako učebnice pro školáky a měla obrovský úspěch¹². V roce 1878 vyšlo druhé finskojazyčné vydání přepracované Paavem Cajanderem. Mezi lety 1875 a 1886 bylo publikováno pět vydání díla ve švédštině a sedm ve finštině, dohromady to bylo 70 000 výtisků. V následujících letech počet výtisků stoupal. (Häggman 2008, s. 155–157) Do roku 1907 se jí vydalo přes 240 000 výtisků. (Huhta 2007, s. 223)

1.11 Finskojazyčná literatura na konci 19. století

Jazykem nakladatelského průmyslu ve Finsku byla ještě v 50. letech 19. století stále švédština (i název nově vzniklého Svazu finských nakladatelů byl původně švédský¹³). Dominance švédštiny ve Finsku přetrvávala až do počátku 20. století.

¹² Jedná se o knihu, která popisuje Finsko (přírodu, obyvatele, historii).

¹³ Finska Förlagsföreningen

(Häggman 2008, s. 95), avšak již v 60. letech 19. století se postavení finštiny začalo podstatně zlepšovat.

V roce 1863 byl finský jazyk ve Finsku zrovnoprávněn se švédským. O dva roky později byla udělena první státní cena za literaturu. (Stockmann 2000a, s. 178) Postupně narůstal počet finskojazyčných knih a na konci 19. století již byla skoro polovina nových titulů ve finštině. (Häggman 2008, s. 162) Jazyková politika Svazu finských nakladatelů se změnila roku 1909 a začala se v něm konečně jako hlavní jazyk užívat finština (tamtéž, s. 310).

1.12 Vydávání knih ve 20. století

Ve 20. století již fungovalo několik velkých nakladatelství, která byla založena na konci 19. století (zejména Otava, WSOY, Gummerus – o jejich historii více v kapitole 2.1 Nakladatelé). V roce 1919 byla založena společnost Kirjavälitys Oy¹⁴. Mezi její zakládající akcionáře patřila např. nakladatelství Otava a WSOY či knihkupectví Suomalainen Kirjakauppa a Akateeminen Kirjakauppa. Cílem vzniku společnosti bylo vytvořit na finském knižním trhu po vzoru Švédska společné zprostředkovávání knih. Po první světové válce totiž rostly ceny a nakladatelé a knihkupci chtěli pomocí spolupráce ušetřit a také urychlit dodávky knih do knihkupectví. (Kirjavälitys 2021)

Během první světové války rostla finská knižní produkce výjimečným tempem. Nebyla totiž nijak regulovaná a ve Finsku byl na rozdíl od většiny Evropy dostatek papíru – ceny knih se tedy navzdory inflaci neměnily až do roku 1917. Prodej knih narůstal, zvýšily se prodeje zejména náboženské a oddechové literatury. Knihy ve Finsku od té doby již nikdy nebyly tak levné jako za první světové války, celý román stál přibližně stejně jako kilo mouky. Jak již bylo zmíněno výše, po válce a za občanské války ceny knih rostly, je však potřeba zmínit, že stále pomalejším tempem než ceny dalších produktů. (Häggman 2008, s. 284–286) V období první světové války také vzkvétal nový fenomén 20. století – „knížky do kapsy“¹⁵, levné paperbacky. V této formě vydávalo romantickou, dobrodružnou či detektivní

¹⁴ Oy je zkratka pro *osakeyhtiö*, tedy obdobu akciové společnosti či společnosti s ručením omezeným.

¹⁵ *taskukirjat* (hovorově *pokkarit*)

literaturu skoro každé nakladatelství. Souviselo to také s fenoménem „čtení po cestě“¹⁶, které se stalo oblíbené poté, co se začala nenáročná (hlavně překladová) literatura prodávat na nádražích (viz Rautatiekirjakauppa v podkapitole 2.3.1 Suomalainen Kirjakauppa). (Häggman 2008, s. 290–292)

Před druhou světovou válkou už bylo ročně publikováno kolem 1 500 nových titulů, z čehož přes 85 % tvořila finská literatura. Během této války produkce knih klesla, nicméně posléze ještě předčila stav před válkou. Do 70. let 20. století už byl celkový počet vydaných titulů ročně (včetně dotisků) 5 000 a na konci 80. let přesáhl 10 000. (Ekholm 2007)

Roku 1927 byl přijat Zákon o autorském právu k duševnímu vlastnictví¹⁷, který byl prvním skutečným zákonem ošetřujícím autorská práva¹⁸. Zákon o autorském právu¹⁹ byl pak dokončen roku 1961. V roce 1941 byla zavedena daň z obratu²⁰ (předchůdce dnešní DPH²¹) na různé produkty včetně knih. V roce 1951 byly knihy od této daně osvobozeny, nicméně byla znovu zavedena v roce 1964. V roce 1994 byla (nyní již DPH) snížena z 22 % na 12 % a následně v roce 1998 na 8 %. Zásadní pro knižní trh bylo také upuštění od pevné ceny knihy v roce 1971 – ta byla do té doby v platnosti již od roku 1908. (Stockmann 2000a, s. 179–180)

Od 30. let 20. století tvořila dvě třetiny knižní produkce literatura faktu. Od této doby také tvořila tři čtvrtiny produkce domácí literatura (tedy literatura vyprodukovaná ve Finsku). Rovněž začal stoupat počet titulů přeložených z angličtiny, v 90. letech již překlady z angličtiny tvořily dvě třetiny všech přeložených titulů. (Ekholm 2007)

V druhé polovině 20. století se Finsko stalo v oblasti knižní produkce jednou z vedoucích zemí světa. Podle Statistické ročenky UNESCO bylo v roce 1996 ve Finsku vydáno 2,6 knihy na 1 000 obyvatel, což bylo nejvyšší číslo v Evropské unii a druhé nejvyšší (po Islandu) na světě. (Stockmann 2000a, s. 56)

¹⁶ *matkalukeminen*

¹⁷ *Laki tekijänoikeudesta henkisiin tuotteisiin*

¹⁸ K Bernské úmluvě se Finsko připojilo roku 1928.

¹⁹ *Tekijänoikeuslaki*

²⁰ *liikevaihtovero*

²¹ *arvonlisävero*

1.13 Knihkupectví ve 20. století

Na počátku 20. století bylo hlavním cílem nakladatelů rozšířit síť knihkupectví na venkově. Za tímto účelem vznikl roku 1902 Svaz venkovských knihkupců²², díky kterému pak postupně síť knihkupectví na venkově rostla. (Häggman 2008, s. 319–320)

Hned roku 1903 bylo založeno Sdružení finských knihkupců²³, které mělo tvořit určitou protiváhu ke Svazu finských nakladatelů (nakladatelských knihkupců). Sdružení chtělo rozvíjet obchod s knihami a omezovat konkurenci na knižním trhu. Roku 1908 se Svaz finských nakladatelů a Sdružení finských knihkupců dohodly na nových pravidlech regulace knižního trhu. Důležité bylo např. posílení místního monopolu knihkupce. (Häggman 2008, s. 322–324) Rovněž byl v tomto roce zaveden již zmíněný systém pevných cen (Stockmann 2000a, 179).

Od začátku 20. století do konce 30. let stoupl počet knihkupectví ve Finsku z 56 na 478 (Ekholm 2007). Ve 30. letech se tak Finsko mohlo pyšnit nejhustší sítí knihkupectví na světě. Ve skutečnosti však mnoho venkovských obchodů nebylo samostatnými knihkupectvími, ale prodávalo se v nich i jiné zboží. (Häggman 2008, s. 332–333)

Zlatou érou knihkupectví byla 60. léta, kdy bylo ve Finsku až 800 knihkupectví. Pak však jejich počet však začal klesat. Až do začátku 70. let se téměř všechny knihy prodávaly v knihkupectvích, po zrušení fixní ceny knih v roce 1971 se však začaly knihy prodávat i jinde (např. v supermarketech). (Ekholm 2007)

Zásadní roli sehrálo v průběhu 20. století Akateeminen kirjakauppa²⁴, které bylo ve 20. století největším knihkupectvím v Evropě a coby knihkupectví nabízelo nejvíce služeb ze všech knihkupectví na světě. Působilo nejen jako knihkupectví, ale také jako kulturní instituce – setkávali se zde různí autoři, vedli se tu diskuse a byla zde k dostání literatura v různých světových jazycích. (Häggman 2008, s. 334) Knihkupectví si velmi významnou pozici na knižním trhu udrželo od svého

²² Maaseutukirjakauppaliitto

²³ Finska Sortimentsbokhandlareföreningen, později Suomen Lajittelukirjakauppiasyhdistys, dnes Kirjakauppaliitto

²⁴ Akademické knihkupectví

vzniku v roce 1893 až dodnes. V roce 1999 bylo např. prvním knihkupectvím ve Finsku, které na svých webových stránkách spustilo internetový obchod pro zákazníky. (Akateeminen Kirjakauppa 2020)

1.14 Rozkvět knihoven ve 20. století

Na počátku 20. století byla snaha rozšířit síť knihoven (knihovny již neměly působit pouze při školách a měly být zřízeny v každé obci). Roku 1908 byl založen Svaz finských knihovníků²⁵, který byl o dva roky později přejmenován na Finskou knihovnickou asociaci²⁶. Knihovny byly financovány ze státních a obecních dotací. (Vatanen 2001, s. 31–33, 40) Významné pro toto období bylo založení knihovny amerického typu v Turku – byla to moderní knihovna přístupná všem, největší novinkou a senzací však byl její „volný výběr“, tedy volně přístupné police s knihami, které si čtenáři mohli sami brát. Ozývalo se mnoho skeptických hlasů, lidé se obávali, že se knihy budou krást či ničit, ale nestalo se tak a tento typ knihoven se postupně rozšířil, což mělo za důsledek několikanásobný nárůst počtu výpůjček i čtenářů. (tamtéž, s. 53–57)

Už v roce 1909 přišel návrh centrálního knihovního systému, ale trvalo mnoho let, než jej Parlament schválil, a když se tak po vzniku samostatné Finské republiky konečně stalo, přišla občanská válka. Projekt nebyl realizován ani po jejím skončení, jelikož měl předtím v Parlamentu velkou podporu levicových poslanců a byl považován za „socialistický“. (tamtéž, s. 58–60)

V roce 1928 bylo vydáno Nařízení o lidových knihovnách²⁷. V něm byly ošetřeny úkoly Státního knihovního úřadu²⁸, dotace pro knihovny a kontroly činnosti knihoven. Bylo v něm dokonce i uvedeno, jakou by měli mít knihovníci kvalifikaci, ale to bylo na tuto dobu ještě příliš ambiciózní. V Nařízení bylo rovněž poprvé řečeno, že užívání knihovních služeb je pro všechny občany zdarma. (Eskola 2001, s. 78–80) Tento důležitý aspekt si knihovní kultura ve Finsku udržela dodnes (viz kapitola 2.7 Knihovny).

²⁵ Suomen Kirjastonhoitajien Liitto

²⁶ Suomen Kirjastoseura

²⁷ Asetus kansankirjastoista

²⁸ Valtion kirjastotoimisto

Roku 1928 bylo ve Finsku 1 705 knihoven, z čehož pouze 55 bylo ve městech. Více než polovina knihoven byla v majetku měst a obcí, zbytek vlastnila různá sdružení. Téměř polovina knihoven však byla v této době opravdu velmi malá (s méně než dvěma sty knihami). Se státní podporou zavedenou s nařízením z roku 1928 se mezi lety 1929 a 1936 počet knihoven zdvojnásobil. Čtenářů však stále bylo poměrně málo a knihovny byly často zavřené. Státní podpora pro knihovny navíc na začátku nebyla nijak závratná, s přibývajícimi lety však rychle stoupala, dokud zase na počátku 30. let kvůli ekonomické krizi neklesla. Znovu začala stoupat až ke konci 30. let. (Eskola 2001, s. 74–77)

Ve druhé světové válce Finsko přišlo o kus území – Rusku spolu s ním připadlo i 349 finských knihoven. Asi padesát knihoven v Laponsku a na severovýchodě Finska bylo navíc zničeno při ústupu německých vojáků. (Eskola 2001, s. 75) Po druhé světové válce se opět začalo s dotacemi pro knihovny a také se mluvilo o novém nařízení o knihovnách. To z roku 1928 již bylo zastaralé, ale válka vzniku novějšího nařízení bránila. (Järvelin 2001, s. 103–104) I po jejím konci trvalo přes 10 let, než byly knihovny nově právně ošetřeny.

V roce 1961 byl vydán Zákon o knihovnách²⁹, který znamenal novou éru pro veřejné knihovny (název knihoven se změnil z lidové na veřejné³⁰) a počátek sítě knihoven, jakou známe ve Finsku dnes. V Zákonu o knihovnách již nebyl horní limit pro státní dotace pro knihovny, ale byla zavedena ještě přísnější kontrola využití peněz z dotací. V 60. letech započala ve Finsku velká modernizace a přicházelo do něj mnoho vlivů ze zahraničí. Začínal se zde budovat sociální stát, jehož výsledkem je právě i enormní úspěch knihoven ve Finsku. (Mäkinen 2001, s. 118–128)

Do poloviny 60. let překonal počet knihoven ve Finsku 4 000, do konce 20. století však klesl pod 1 000. Zdá se to problematičké, ale opak je pravdou. Knihoven byl sice dříve ohromný počet a nacházely se snad i v nejdlelejších finských oblastech, byly ale špatně vybavené a s nekvalifikovanými knihovnicemi. Ke konci 60. let ale vznikly mobilní knihovny, které mohly přebrat úlohu knihoven

²⁹ Kirjastolaki

³⁰ yleiset kirjastot

klasických. Počet zastávek mobilních knihoven mezi lety 1969 a 1981 vzrostl z 5 400 na 20 000 a na konci 20. století už ve Finsku fungovalo 208 mobilních knihoven. Jejich význam pro odlehle venkovské oblasti i různá předměstí je značný. (Mäkinen 2001, s. 134)

V 60. letech se Finové také konečně dočkali počátku onoho centrálního knihovního systému, po kterém volali již před získáním nezávislosti. Byly utvořeny regionální centrální knihovny (první v Joensuu roku 1962) a od roku 1981 působí Helsinská městská knihovna³¹ jako národní centrální knihovna pro veřejné knihovny. (Mäkinen 2001, s. 135)

V druhé polovině 20. století také závratně stoupal průměrný počet knih půjčených ročně jednou osobou. V 60. letech se z předchozího stavu toto číslo více než zdvojnásobilo na 3,4 a neustále narůstalo – na konci 20. století vyšplhalo až na neuvěřitelných 20,2 vypůjčených knih na osobu ročně (Mäkinen 2001, s. 116). Bylo to jistě také důsledkem ekonomické krize 90. let, která sice měla na knihovny negativní dopad kvůli škrťům ve financování, ale také dopad pozitivní díky přílivu čtenářů (tamtéž 2001, s. 145).

Knihovny byly ve 20. století významné i pro oblast výzkumu. Rozšířil se zájem o historii finských knih a začaly se provádět různé výzkumy vydávání knih a knižního trhu, ve kterých hrála zásadní roli Národní knihovna³². Asi nejdůležitější postavou je v této oblasti knihovník Národní knihovny Henrik Grönroos, který se věnoval výzkumu původu knih a jejich vlastnictví. Právě podle něj se jmenuje databáze vlastníků finských knih HENRIK, která vznikla na počátku 21. století. (Laine 2013, s. 237–239) 20. století, a hlavně jeho druhá polovina, bylo skutečně obdobím ohromného rozkvětu knihoven a knihovnických služeb ve všech ohledech.

³¹ Helsingin kaupunginkirjasto

³² Kansalliskirjasto

2 Současný knižní trh ve Finsku

Tato část práce se zabývá finským knižním trhem od roku 2000 až do současnosti (tedy do nejaktuálnějších dat, která v dostupných statistikách často končí rokem 2021 či 2022).

Finský knižní trh se vyznačuje silnou monopolizací v různých sektorech – figuruje na něm několik velkých hráčů, kteří mají značný vliv. Platí to pro nakladatelské subjekty, kde dva velké koncerny neustále rostou a pohlcují menší nakladatelství, ale zejména pro distribuční služby a prodej, v němž má zřejmý monopol jedna velká síť kamenných knihkupectví.

Finsko má silnou čtenářskou základnu a literatura je důležitou součástí finské kultury. To se odráží v čtenářských návycích i v důležitém postavení knihoven na současném finském kulturním a společenském poli. Knihovny jsou ve Finsku přístupné všem a to zdarma – Finové se na tom zakládají a je to velká součást Finska jako sociálního státu³³. Charakteristická je také výrazná podpora knižního sektoru ze strany státu i soukromých subjektů, s níž souvisí vysoká organizovanost do různých profesních spolků a organizací.

Následující kapitoly hlavní články knižního sektoru ve Finsku podrobněji rozebírají a nabízí vhled do struktury a fungování finského knižního trhu.

2.1 Nakladatelé

Stejně jako v České republice a dalších zemích, i ve Finsku je mezi nakladateli několik silných koncernů, které ovládají velkou část trhu a skupují menší nakladatelské subjekty. Právě nakladatelství v rámci těchto koncernů mají na trhu obrovskou převahu, co se týče např. počtu vydaných titulů a prodejů.

Ačkoli v evidenci různých rejstříků se nachází celá řada nakladatelských subjektů, zdaleka všechny nejsou aktivní. ISBN-centrum knihovny Helsinské univerzity

³³ Význam knihoven jako kulturních center lze doložit na příkladu helsinské centrální knihovny Oodi (která byla dokončena a slavnostně otevřena v roce 2018), v níž se kromě klasických knihovnických služeb nachází restaurace, kavárna, kino, dětský koutek, místnosti, které si lze zarezervovat pro studium, konferenční místnosti, nahrávací studia, herny s videohrami, dílna se šicími stroji, laminovačkami, řezačkami, tiskárnami pro normální i nadměrné formáty, 3D tiskárnami apod.

uvádí, že jeho rejstřík nakladatelů ke konci roku 2022 obsahoval 6 967 nakladatelů (Kustantajarekisterin rekisteriseloste 2022). V tomto rejstříku nejsou však evidována jako nakladatelé pouze nakladatelství, ale jakákoli osoba nebo subjekt vydávající publikace (Kiwi.fi 2022). Ani po zkontaktování finského ISBN-centra se bohužel nepodařilo získat rozsáhlejší data (např. počet registrovaných nakladatelů v jiných letech nebo počet nakladatelů, kteří vydají alespoň jednu publikaci ročně) – jediný další rok, ze kterého se podařilo data nalézt, byl rok 2017, kdy bylo v rejstříku registrovaných 6 217 nakladatelů (Kustantajarekisterin rekisteriseloste 2017). Lze tedy sledovat stoupavou tendenci, ale blíže ji zkoumat není kvůli nedostatku dat možné. Podařilo se však dohledat, že v roce 2000 registrovalo ISBN-centrum přibližně 3 500 nakladatelství a subjektů vydávajících publikace (Stockmann 2000b, s. 15) – za dvacet let se tedy počet nakladatelů v rejstříku téměř zdvojnásobil.³⁴

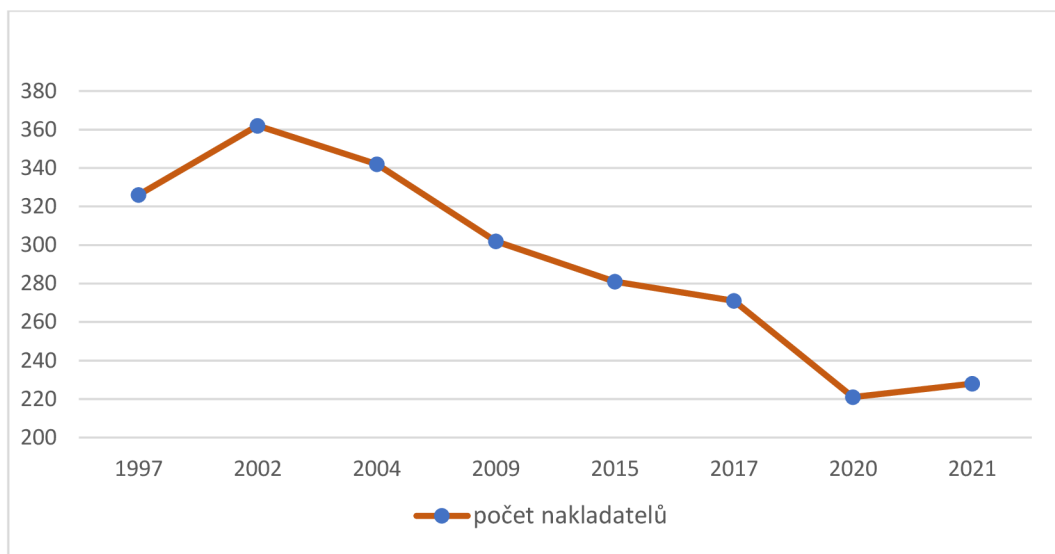
K realističtějšímu počtu nakladatelů, kteří na finském trhu figurují, je možné se dostat skrze statistiky finského statistického úřadu. Dle získaných dat byl počet nakladatelů v roce 2021 ve Finsku 228 (Tilastokeskus 2022c). Radikálně nižší počet je dán pevnějším ohraničením, data pochází ze statistiky Kulturní a mediální podniky podle odvětví, ve které jsou uvedené podniky pro období 2013–2021 definovány následovně:

„Podnik je fyzická nebo právnická osoba. Neziskové instituce se mezi podniky nepočítají. V tabulce jsou popsány podniky, které ve statistickém roce fungovaly déle než 6 měsíců a zaměstnávaly více než 0,5 osoby nebo měly obrat nejméně ve výši 10 846 EUR, investice ve výši 50 000 EUR nebo rozvahu ve výši 170 000 EUR.“

Pro období od 2000–2012 ve statistice rovněž platila podmínka fungování déle než 6 měsíců a zaměstnávání více než 0,5 osoby, ale vyvíjelo se ohraničení obratu. Podle těchto parametrů lze z dané statistiky alespoň přibližně sledovat vývoj počtu nakladatelství ve zkoumaném období. Do grafu 1 byly vybrány reprezentativní roky z dostupných dat, na kterých lze sledovat, že počet nakladatelství koncem 90. let

³⁴ Ve srovnání s Českou republikou, která má oproti Finsku dvojnásobný počet obyvatel, je to opravdu vysoké číslo. Podle Zprávy o českém knižním trhu 2021/2022 bylo k 1. 12. 2022 v Česku registrováno 8 108 nakladatelských subjektů. (Vopěnka 2022, s. 15) Ve Finsku i v Česku je samozřejmě řada těchto subjektů neaktivních.

stoupal a dospěl svého vrcholu v roce 2002 (kdy byl počet nakladatelství 362). Pak začal postupně klesat a tuto klesavou tendenci si udržel až do roku 2021, kdy opět mírně stoupl. Velmi pravděpodobně se nejedná o začátek nové stoupavé tendence – pokles mezi lety 2017 a 2020 byl poměrně dramatický, tudíž je možné, že se situace pouze navrácí k pomalejšímu klesavému trendu před propadem a nárůst v roce 2021 je pouhý výkyv.

Graf 1: Vývoj počtu aktivních nakladatelů

O aktivních hráčích na knižním trhu vypovídají také informace Svazu finských nakladatelů (SKY). To má ke 4. 3. 2023 104 členů. Podle údajů na stránkách SKY (Suomen Kustannusyhdistys 2023) připadá na členská nakladatelství přibližně 80 % komerčně vydávaných titulů a více než 75 % celkového obratu z prodeje knih³⁵ ve Finsku, přičemž SKY dále uvádí, že její členové publikují kolem 4 500 titulů ročně – při porovnání dat ze statistik o vydaných titulech členů SKY však vychází, že členská nakladatelství vydávají v posledních letech ročně průměrně 6 860 titulů. Celkový počet titulů vydaných ve Finsku (tedy nejen těch komerčních) byl v roce 2021 8 294 (z toho 7 737 titulů s počtem stran vyšším než 48). (Tilastokeskus 2022f)

³⁵ Jde o peněžní obrat z prodeje knih, statistiky vychází z cen bez DPH.

Počet členů sdružení se za sledované období (tedy od roku 2000) zvýšil – v roce 2000 měla SKY 83 členů, kteří se podíleli až na 90 % celkového obratu z prodeje knih ve Finsku (Stockmann 2000b, s. 15).

Nakladatelství v rámci již zmiňovaných (a níže blíže popsanych) koncernů do SKY patří. Na členy SKY připadá většina celkového obratu z prodeje knih ve Finsku (viz výše), v roce 1998 se však na cca 80 % celkového obratu všech členů SKY podílelo pouze 6 největších nakladatelských subjektů – SanomaWSOY, Otava, Tammi, Edita, Kauppakaari a Gummerus (Stockmann 200a, s. 22–23). Nakladatelství Tammi však dnes již patří pod koncern Werner Söderström Osakeyhtiö a Kauppakaari v podstatě zaniklo, takže ačkoli nemáme konkrétní procenta, je zjevné, že monopolizace trhu pokračuje. Z e-mailové komunikace se SKY (Tornivaara 2023) vyplývá, že koncerny WSOY a Otava nadále ovládají více než polovinu knižního trhu. Dalšími výraznými subjekty jsou Gummerus a Edita. Přibližně 80 % trhu s výukovými materiály pak ovládají Otava a Sanoma Pro.

Níže jsou blíže představeny tři v současnosti největší a nejvýznamnější nakladatelské subjekty ve Finsku, které se od začátku 21. století značně proměnily a rozšířily. I na příkladu těchto subjektů lze doložit, že je ve Finsku velká míra centralizace nakladatelství do hlavního města – sídla koncernů i mnoha jejich nakladatelství jsou v Helsinkách.

2.1.1 Werner Söderström Osakeyhtiö

Teprve osmnáctiletý Werner Söderström rozvinul tiskárnu svého otce v Porvoo a v roce 1878 k ní založil nakladatelství. To se soustředilo na finskou literaturu a vydávalo dnešní klasiky jako např. Minnu Canth či Juhaniho Aha. K podniku později připojil i knihařství. V roce 1904 se rozhodl založit akciovou společnost³⁶ a vznikla tak Werner Söderström Osakeyhtiö. (Etholén 2020) Sídlo společnosti se v roce 1930 přesunulo do Helsinek. Mezi lety 1999 a 2011 patřila společnosti do koncernu Sanoma, od kterého ji v roce 2011 odkoupila švédská mediální skupina Bonnier Group (Koistinen 2011).

³⁶ Finské *osakeyhtiö* může znamenat naši společnost s ručením omezeným i akciovou společnost, je to v podstatě oboje, ale v tomto kontextu autorka práce předpokládá, že akciová společnost je vhodnější překlad.

Momentálně společnost zastřešuje devět nakladatelství, z nichž má většina široké zaměření (domácí i překladová beletrie a literatura faktu, literatura pro děti a mládež) a některá se specializují: WSOY, Tammi, Johnny Kniga (zaměřeno spíše na okrajové a subkulturní žánry, snaha oslovit i „nečtenáře“), Readme.fi (literatura faktu a literatura pro děti), Kosmos, Bazar, Docendo (literatura faktu), Minerva, Crime Time (specializace na krimi). Pod Bonnier Group patří také síť finských knihkupectví Akateeminen Kirjakauppa. V roce 2021 činil obrat Werner Söderström Osakeyhtiö 56 milionů eur, bylo v něm vydáno 750 titulů a prodalo 11 milionů knih (ve všech formátech). (Bonnier Books 2023)

2.1.2 Kustannusosakeyhtiö Otava

Nakladatelství Otava bylo založeno roku 1890 s cílem propagovat finskou národní literaturu, vydávalo také periodika. V roce 1908 se k nakladatelství připojila tiskárna a knihařství. Ve 30. letech se periodickému tisku příliš nedařilo, jelikož Finsko zažívalo období nedostatku³⁷ v důsledku Velké deprese, a navíc bylo na vzestupu rozhlasové vysílání. Otava tedy spojila síly s WSOY a založily společně vydavatelství Yhtyneet Kuvalehdet Oy (které je od roku 1998 už pouze ve vlastnictví koncernu Otava). Na začátku 21. století byla nakladatelská činnost sjednocena pod hlavičkou Kustannusosakeyhtiö Otava. Společnost začala skupovat menší nakladatelství a diverzifikovat svůj nakladatelský program. V roce 2011 odkoupila Otava od koncernu Sanoma síť knihkupectví Suomalainen Kirjakauppa. (Otavakonserni 2023)

Momentálně koncern Otava zastřešuje nakladatelskou činnost (Kustannusosakeyhtiö Otava) a časopiseckou vydavatelskou činnost (Otavamedia Oy), dále vlastní síť knihkupectví Suomalainen Kirjakauppa a tiskárnu Otava Kirjapaino Oy. Pod Kustannusosakeyhtiö Otava patří nakladatelství Nemo, Moreeni (zaměřené na ruční práce), F-Kustannus (zpěvníky a notové osnovy), Atena, Karisto (větší zaměření na literaturu pro děti a mládež), Finn Lectura (vzdělávací materiály) a Like. Pod hlavičkou Kustannusosakeyhtiö Otava působí

³⁷ *pula-aika* či *pulakausi*

také Otava Oppimisen Palvelut, které produkují učebnice pro žáky a studenty od předškolního věku až po dospělost. (Otava 2023)

2.1.3 Gummerus Kustannus Oy

Nakladatelství Gummerus bylo založeno roku 1872 v Jyväskylā, kde roku 1877 založilo i vlastní tiskárnu, která fungovala až do roku 2010. V roce 1985 se nakladatelství přesunulo do Helsinek. (Pörssitieto.fi 2023) Roku 2009 Gummerus koupilo nakladatelství Ajatus Kirjat (M&M 2009).

Až do roku 2019 Gummerus Kustannus Oy fungovala pod mateřskou společností Gummerus Oy, pak však byla odkoupena švédskou službou pro streamování audioknih a e-knih Storytel (Koppinen 2019). Gummerus Oy nadále vlastní podíl v distribuční firmě Kirjavälitys Oy či firmu Kielikone Oy zaměřenou na digitální slovníky, strojový překlad apod.

Je možné sledovat, že v 21. století pokračuje monopolizace trhu a skupování menších nakladatelství většími subjekty.³⁸ Skupina Tammi, která byla v roce 1998 třetím největším nakladatelským subjektem, je momentálně součástí Werner Söderström Osakeyhtiö, pod koncern Otava se zase dostalo několik nakladatelství, která Stockmann (2000a, s. 23) na začátku 21. století uváděla jako další větší nakladatelství (Karisto, Like). Navíc je na finském knižním trhu patrná stále větší přítomnost Švédska – více než polovina starých tradičních finských nakladatelství je momentálně ve švédském vlastnictví. (Koppinen 2019)

2.2 Distribuce

Stejně jako v jiných aspektech finského knižního trhu, i na poli distribuce lze sledovat značnou monopolizaci.

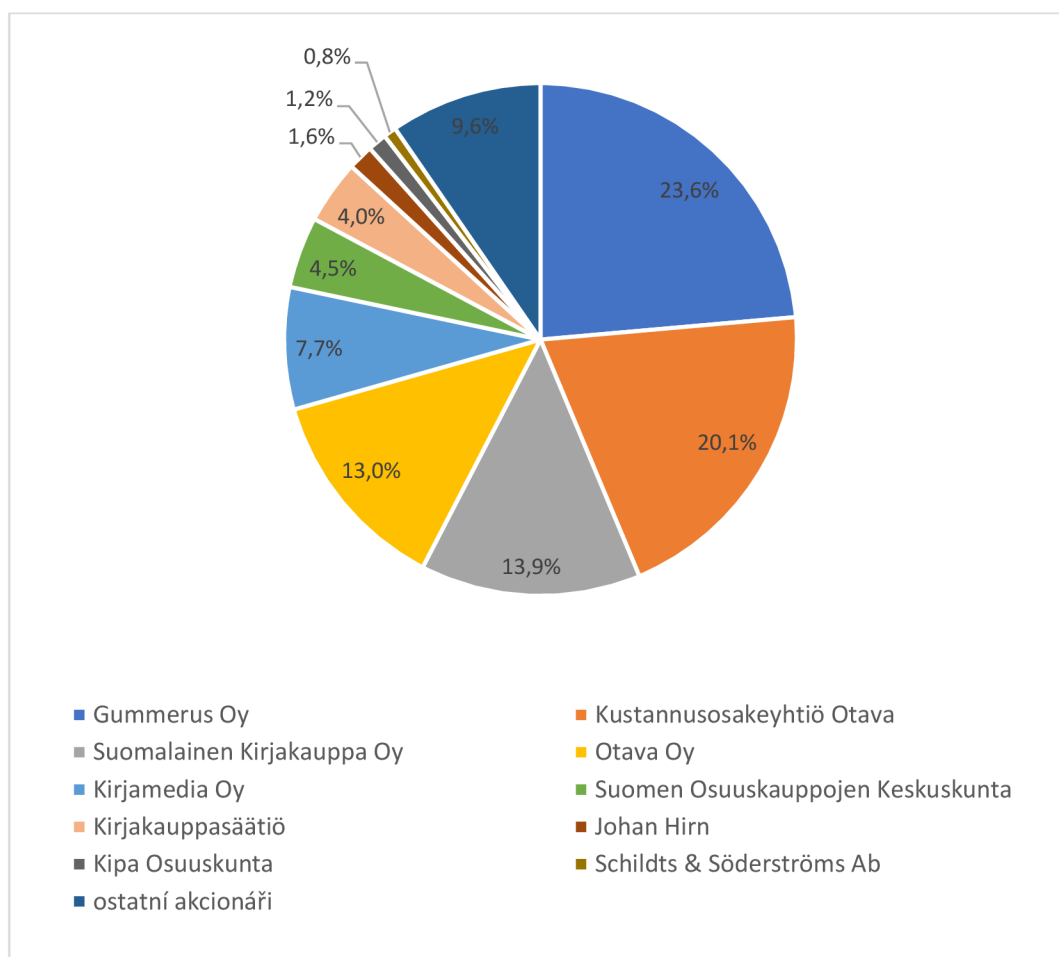
2.2.1 Kirjavälitys

Společnost Kirjavälitys Oy byla založena v Helsinkách roku 1919 (viz kapitola 1.12 Vydávání knih ve 20. století). Ve 30. letech se rozšířila z logistické společnosti na

³⁸ To samé lze pozorovat i na českém trhu: pod Albatros Media, a. s. patřilo v roce 2021 šestnáct nakladatelství/značek, pod Euromedia Group, a. s. jedenáct a pod Grada Publishing, a. s. pět. (Vopěnka 2022, s. 16)

velkoobchod. V 70. letech byla ve Finsku zrušena pevná cena knihy a nakladatelé se začali zajímat o možnosti vlastní distribuce svých knih. V 80. letech však Svaz knihkupců a papírníků³⁹ společně se zástupci nakladatelství podepsal tzv. Haikovu úmluvu⁴⁰ o tom, že činnost Kirjavälitys je i nadále důležitá a rozvoj společnosti je v zájmu knihkupců i nakladatelů. V 90. letech začal význam centralizovaných knižních distribučních služeb růst. (Kirjavälitys 2023c) Do roku 2003 fungovala na poli knižní logistiky také společnost Libri-Logistiikka Oy, kterou však skoupila Kirjavälitys. (Hirvikorpi 2003)

V současnosti má Kirjavälitys logistická centra ve městech Hyvinkää a Keuruu. (Kirjavälitys 2023b) Za rok 2021 byly podíly na akciích firmy rozděleny následovně (Kirjavälitys 2023c):

Graf 2: Podíly na vlastnictví Kirjavälitys Oy v roce 2021

³⁹ Kirja- ja Paperikauppojen Liitto

⁴⁰ Haikon sopimus

Je zajímavé, že ačkoli knihkupectví Akateeminen Kirjakauppa bylo jedním ze zakládajících akcionářů, momentálně už podíl nevlastní (nebo alespoň ne veliký). Mezi deseti akcionáři, kteří vlastní 90 % Kirjavälitys Oy, není téměř vůbec zastoupen největší nakladatelský subjekt Werner Söderström Osakeyhtiö (pouze přeneseně, jelikož v radě Kirjamedia Oy je zastoupeno i Akateeminen kirjakauppa. (Kirjavälitys 2023c)

Společnost nakupuje zásoby na vlastní riziko. Knihy, které nepatří do jejího skladového výběru, objednává až poté, co obdrží objednávku od knihkupce. Rovněž zajišťuje obdobu konsignačního prodeje, kdy jsou knihy pouze umístěny ve skladu Kirjavälitys, ale jsou stále ve vlastnictví nakladatele. (Stockmann 2000a, s. 26) Společnost dodává knihy kamenným i internetovým knihkupectvím, knihovnám, školám, klubům atd. (Kirjavälitys 2023a)

2.2.2 Kirjastopalvelu

Dalším významným distribučním subjektem je Kirjastopalvelu. Ta byla založena v roce 1961 Finskou knihovnickou asociací, Veřejnou vzdělávací společností⁴¹ a neziskovými knihovnickými sdruženími s cílem poskytovat centralizované služby veřejným knihovnám. (Kirjastopalvelu 2023) V roce 1995 koupil Kirjastopalvelu švédský koncern BTJ Group. Společnost poskytovala služby nejen veřejným, ale také univerzitním, školním a dalším knihovnám. I v této době patřilo Finské knihovnické asociaci 20 % společnosti. (BTJ 2010) Od roku 2017 je Kirjastopalvelu opět ve finském vlastnictví, většinový podíl má nyní koncern Booky Group. Finská knihovnická asociace vlastní 10 % Kirjastopalvelu. (Kirjastopalvelu 2023) Od roku 2010 patří Kirjastopalvelu (tehdy ještě BTJ Finland) také nakladatelství Avain (Yle.fi 2010).

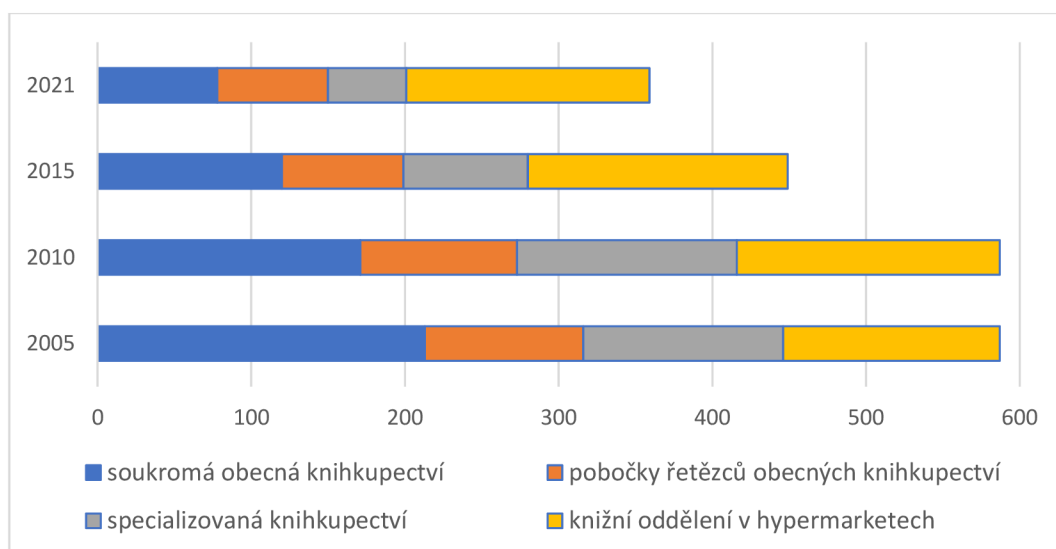
Booky Group v roce 2019 koupila rovněž Porvoon Kirjakeskus, které se tak stalo novým logistickým partnerem Kirjastopalvelu. (Kirjastopalvelu 2019) Porvoon Kirjakeskus začalo jako sklad nakladatelství WSOY a jako samostatná společnost (ve vlastnictví WSOY) vzniklo v roce 2011. (Booky.fi 2018)

⁴¹ Kansanvalistusseura

2.3 Prodejci

Přesný počet knihkupectví ve Finsku není snadné zjistit, jelikož veškerá dostupná data a statistiky pocházejí pouze z dat nashromážděných Sdružením knihkupců, v němž zřejmě nejsou členy všechna knihkupectví. I tak si však lze na základě dat udělat o stavu finských knihkupectví určitý obrázek.

Od roku 2005 počet knihkupectví soustavně klesá, zatímco počet knižních oddělení v hypermarketech začal klesat až po roce 2013 (kdy jich bylo 179). (Tilastokeskus 2022a) Na grafu 3 je vývoj počtu knihkupectví a knižních oddělení v hypermarketech od roku 2005 do roku 2021 znázorněn.

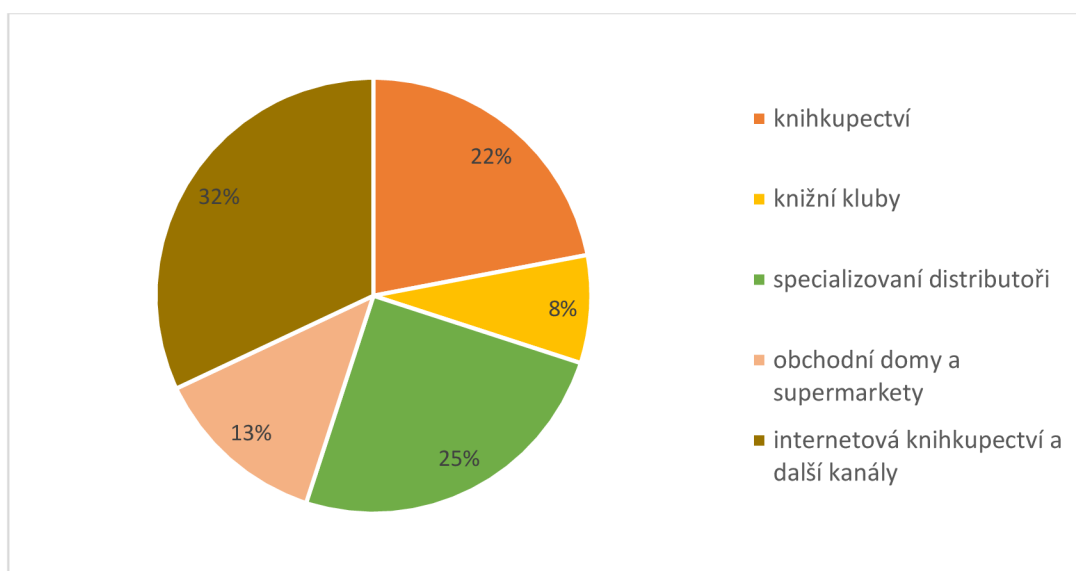
Graf 3: Vývoj počtu knihkupectví ve Finsku

Na grafu nesledujeme pouze snižování počtu knihkupectví, ale také změnu poměru knihkupectví v soukromém vlastnictví a knihkupeckých řetězců. Mezi knihkupecké řetězce je zde počítán největší řetězec Suomalainen Kirjakauppa, nejstarší řetězec Akateeminen Kirjakauppa a oddělení s knihami v supermarketech S-market koncernu S-ryhmä. Bohužel není jasné, proč byla tato oddělení zařazena mezi řetězce, a ne mezi ostatní oddělení v hypermarketech, ale finský statistický úřad toto rozdělení ve statistice potvrdil (Maronen 2023) spolu s tím, že mezi údaji není překryv (oddělení uvedená mezi řetězci tedy nejsou počítána do celkového počtu knižních oddělení v hypermarketech). Ačkoli mají data určité rezervy, obsahují informace z významných knihkupeckých subjektů, a proto s nimi lze pracovat jako s reprezentativním vzorkem.

Zatímco začátkem 21. století bylo podle získaných dat 67,4 % obecných knihkupectví v soukromém vlastnictví a 32,6 % součástí řetězce, v roce 2021 již bylo soukromých obecných knihkupectví pouze 52 %.

Ačkoli pokles se týká všech typů knihkupectví, ta specializovaná zasáhl nejvíce: počet obecných knihkupectví klesl v období 2005–2021 o 52,5 %, zatímco počet specializovaných knihkupectví o 60,8 %.

Prodej v obchodních domech a supermarketech se na celkových prodejkách tištěných knih (včetně prodeje mimo kamenná knihkupectví) podílí cca 14 % (průměr za období 1997–2018). Na grafu 4 je znázorněn procentuální podíl různých prodejních kanálů v roce 2018. (Tilastokeskus 2022b)

Graf 4: Prodeje knih jednotlivými prodejními kanály

V následujících podkapitolách jsou blíže představeny významné knihkupecké řetězce a další knihkupecké subjekty.

2.3.1 Suomalainen Kirjakauppa

Knihkupectví bylo založeno roku 1912 jako Helsingin Suomalainen Kirjakauppa, v roce 1924 ho koupila společnost Rautatiekirjakauppa Oy. Do roku 1970 se téměř všechny knihy prodávaly v knihkupectvích, výjimku tvořily pouze stánky na

železničních a autobusových nádraží patřící právě společnosti Rautatiekirjakauppa (např. v roce 1968 byl počet těchto stánků 54) (Stockmann 2000a, s. 27).

Rautatiekirjakauppa Oy vznikla roku 1910 a jejími největšími vlastníky byly nakladatelství Otava a WSOY a deníky Uusi Suometar a Hufvudsbladet. V roce 1924 společnost koupila knihkupectví Suomalainen Kirjakauppa. V roce 1933 začali stánky kromě čtení prodávat také sladkosti a tabák. Od roku 1958 nesou stánky jméno R-kioski a postupně se rozšířili např. i do obchodních center. Vrcholným obdobím pro stánky byla 80. léta, kdy jich bylo ve Finsku více než 800. Od roku 1974 se společnost jmenuje Rautakirja Oy. (Rautakirja 2010) V roce 2003 došlo k fúzi se SanomaWSOY, jehož dceřinou společností byla Rautakirja Oy od roku 1999 (Sanoma Media Finland 2002). V téže roce také vznikl internetový obchod Suomalainen.fi (Rautakirja 2010). Knihkupecký řetězec Suomalainen Kirjakauppa pak byl v roce 2011 prodán koncernu Otava (Yle.fi 2011).

Suomalainen Kirjakauppa je momentálně bezkonkurenčně největší síť knihkupectví ve Finsku⁴², která čítá 59 poboček (Suomalainen Kirjakauppa 2023).

2.3.2 Akateeminen Kirjakauppa

Akateeminen Kirjakauppa vzniklo v roce 1893. V roce 1930 bylo odkoupeno společností Stockmann, která jej roku 2015 prodala švédské Bonnier Group. Na konci 90. let vznikl internetový obchod, který dnes funguje na doméně Akateeminenwebshop.fi. Řetězec má v současnosti 5 poboček. (Akateeminen Kirjakauppa 2023)

Dalším menším finským řetězcem je Rosebud, který momentálně čítá 6 poboček v Helsinkách a Kuopiu (Rosebud Books 2023).

Speciální případ jsou knihkupecké sítě KIPA, která byla založena v roce 1984 (Kipa.fi 2023a), a INFO založená v roce 1972 (INFO.fi 2018). Do sítě KIPA patří momentálně 25 knihkupectví, do sítě INFO 13 knihkupectví. Oba řetězce tvoří

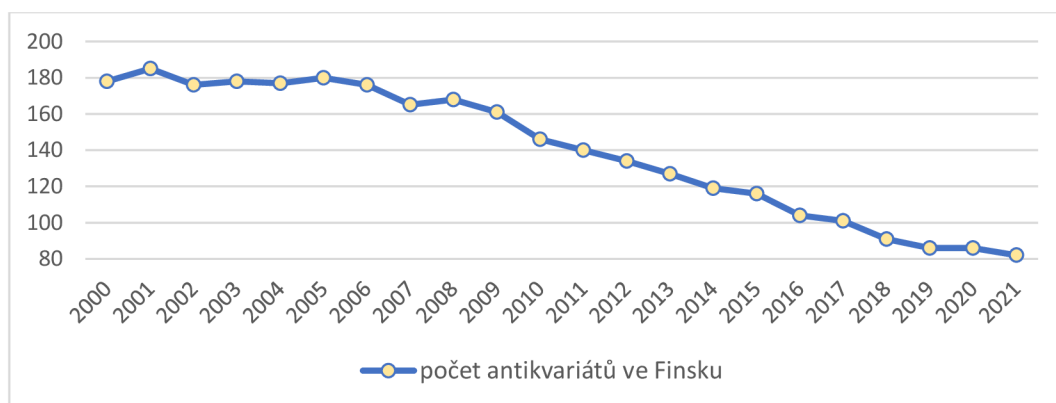
⁴² Zde se situace podstatně liší od českého knižního trhu. Zatímco ve Finsku má Suomalainen Kirjakauppa jasný monopol, v České republice si konkurují vícero knihkupeckých řetězců – největšími jsou Kanzelsberger (s počtem 63 prodejen k 31. 10. 2022), Levné knihy (58 prodejen), Knihy Dobrovský (43 prodejen) a Luxor (40 prodejen). (Vopěnka 2022, s. 20)

nezávislí podnikatelé po celém Finsku, KIPA a INFO je pouze zastřešují⁴³ (knihkupectví mají stále vlastní názvy) – proto ve statistice nefigurují jako řetězce, ale samostatná knihkupectví. V obou případech jsou pobočky soustředěny do menších finských měst.

Mezi významná internetová knihkupectví patří Adlibris či Booky.fi. Adlibris je největší severské internetové knihkupectví a bylo založeno ve Stockholmu v roce 1997. Ve Finsku působí od roku 2005. (Adlibris 2007) Dnes je Adlibris součástí Bonnier Group. Internetové knihkupectví Booky.fi vzniklo v roce 2005 se zaměřením na učebnice. Postupně se jeho sortiment rozšířil i na další typy knih a produktů. V roce 2008 rozšířilo Booky.fi svou činnost i na distribuční. Knihkupectví je součástí Booky Group. (Booky.fi 2023)

Podle dat Sdružení finských knihkupců a finského statistického úřadu tvoří prodej tištěných knih přes internetová knihkupectví 28 % prodejů (informace za rok 2021). (Kirjakauppalitto 2023a)

Počet antikvariátů ve Finsku dlouhodobě klesá (Tilastokeskus 2022d) stejně jako prodeje v kamenných antikvariátech, naopak však posilují prodeje přes antikvariáty internetové. Díky internetovému prodeji se také obchod s knihami z druhé ruky ve Finsku dostává do mezinárodního měřítka. Kamenné prodejny se snaží s klesajícími prodeji bojovat např. rozšířením nabídky o neknižní sortiment. (Koskinen 2015)

Graf 5: Vývoj počtu antikvariátů ve Finsku 2000–2021

⁴³ Pro knihkupce je výhodné se do sítě zapojit, jelikož tím mohou skloubit volnost nezávislého podnikání s oporou zavedeného řetězce. Např. řetězec KIPA svým členům nabízí různé nákupní výhody, a hlavně velkou marketingovou podporu (plakáty, inzerce v tisku, propagační materiály a další). (Kipa.fi 2023b)

2.4 Kupující a čtenáři

2.4.1 Profil finského čtenáře

Pro představu o finských čtenářích je zásadní průzkum Finsko čte a kupuje knihy⁴⁴ (v roce 2021 s názvem Finsko čte a poslouchá knihy⁴⁵), který vytváří Sdružení finských knihkupců. Sdružení ve svém průzkumu rozlišuje čtenáře, kteří jsou masovými spotřebiteli knih⁴⁶, a ty, jež se knihám vyhýbají⁴⁷. V roce 2018 byla průměrným představitelem první skupiny osoba ve věku 40–49 let, častěji žena než muž, s vyšším vzděláním, sídlící v Helsinkách či okolí a žijící v jednočlenné domácnosti, v domácnosti s pouze dospělými osobami nebo s dětmi. Masoví spotřebitelé kupují knihy téměř všech žánrů, často nakupují impulzivně a knihy si obvykle pořizují pro sebe. Doma mají zástupci této skupiny průměrně 868 knih, přičemž průměr ze všech dotazovaných byl 476 knih.

V témže roce byl čtenář, který se knihám vyhýbá, definován jako muž různého věku ze severního či východního Finska se středoškolským vzděláním, spíše z jednočlenné domácnosti. Ačkoli knihy nenakupuje, má v oblíbě knihovny a čte téměř všechny žánry s preferencí beletrie a detektivek. Doma má průměrně 112 knih. (Kirjakauppalitto 2019, s. 5–6)

Přestože by se dalo očekávat, že za rok se profil těchto dvou čtenářských skupin příliš nezmění a v mnoha ohledech zůstal stejný, v průzkumu z roku 2020 se objevila zajímavá změna – muži coby masoví spotřebitelé dorovnali ženy.

Průměrný masový spotřebitel dle tohoto průzkumu může být se stejnou pravděpodobností muž i žena ve věku 30–60 let s vysokoškolským vzděláním a žijící ve velkém městě. Často žije v domácnosti s dětmi pod 18 let, jde o osobu s kancelářským zaměstnáním či studenta. Čte a poslouchá knihy ve všech formátech, doma má průměrně 1200 knih (celkový průměr ze všech dotazovaných je 390 knih).

⁴⁴ Suomi lukee ja ostaa kirjoja

⁴⁵ Suomi lukee ja kuuntelee kirjoja

⁴⁶ suurkulttaja

⁴⁷ kirjankarttelija

V druhé skupině jde opět průměrně o muže ze severního či východního Finska, který pracuje manuálně a má středoškolské vzdělání. Často žije v domácnosti pouze s dospělými. Doma má průměrně 150 knih. (Kirjakauppaliitto 2021, s. 9)

Příjem domácnosti nebo profesní postavení mají dle průzkumu na rozdíl spotřebitelů jen malý vliv, stejně jako čas strávený sledováním televize nebo používáním internetu včetně sociálních sítí. (Kirjakauppaliitto 2019, s. 6)

Průzkum dále rozebírá, že ačkoli ženy stále kupují knihy více než muži, muži více kupují tištěné knihy a ženy ve větší míře migrují na online platformy, kde mohou za předplatné po určitou dobu knihy neomezeně číst a poslouchat. (Kirjakauppaliitto 2021, s. 11)

2.4.2 Čtenářské kluby

Ačkoli některé zdroje ho jako první neuvádějí, prvním knižním klubem ve Finsku byl zřejmě Ex Libris založený v roce 1968 (ePressi 2012). Druhý (a podle některých zdrojů první) nejstarší, ale zato nejvýznamnější a největší finský knižní klub je Velký finský knižní klub⁴⁸ (SSKK). Ten v roce 1969 založila nakladatelství Otava, WSOY a Tammi, od roku 2010 jej vlastní společnost Otavamedia (Otavakonserni 2023). Na konci roku 1998 měl klub 240 000 členů (Stockmann 2000a, s. 32), od přelomu milénia však počet členů klesá, v roce 2020 to bylo 67 200 (Tilastokeskus 2020).

V roce 2000 bylo ve Finsku 16 knižních klubů (Stockmann 2000b, s. 18), současný přesný počet se nepodařilo dohledat, ale ať je jakýkoli, SSKK má jistě absolutně dominantní pozici.

Je možné, že úpadek knižních klubů je zapříčiněn čím dál snazší dostupností knih přes internetová knihkupectví, digitální formáty a streamovací platformy, ale také přes knihovny, které neustále rozšiřují své sbírky a služby a jejichž sbírky jsou díky mobilním knihovnám dostupné i v odlehlých oblastech.

⁴⁸ Suuri Suomalainen Kirjakerho

2.5 Státní regulace a podpora

2.5.1 Státní financování

Knižní trh spadá pod Ministerstvo školství a kultury⁴⁹ (do roku 2010 pouze Ministerstvo školství⁵⁰), přičemž učebnice a literatura faktu čerpají finance z odborů zaměřených na vzdělávání a beletrie z odboru pro kulturu. Finance na činnost v oblasti knižního trhu lze získat ze systému státních dotací, ale také od nezávislých organizací.

Státní výdaje na podporu kultury a umění jsou asi z poloviny zajištěny výnosy z loterií. Výtěžek z loterie se používá i na podporu jiných oblastí, např. sportu. V kultuře a umění jsou výnosy z loterie používány zejména na financování grantů a státní podpory. (OKM.fi 2017)

Státní dotace na knižním trhu se dají získat např. na produkci, distribuci a propagaci, dále existují dotace pro literární společnosti, spolky a profesní organizace, spisovatele, překladatele atd. (Stockmann 2000b, s. 41–43)

Pod Ministerstvo školství a kultury spadá finské centrum pro podporu umění Taike, které ročně rozděljuje granty a dotace v hodnotě přibližně 45 milionů eur (Taike.fi 2023).

2.5.2 Finanční podpora od dalších subjektů

Podporu na činnost v rámci knižního trhu lze získat i od jiných než státních subjektů, různých grantů je opravdu celá řada. Např. soukromá nadace Fond finské kultury⁵¹ vypisuje mnoho grantů, z nichž pro knižní sektor je významný grant Světová literatura ve finštině⁵², který podporuje překlady cizích děl do finštiny a má za cíl podpořit vydání stovky významných děl světové literatury ve finštině. Řadu grantů a stipendií vypisují také různé profesní organizace jako Svaz spisovatelů⁵³.

Zásadní vliv na šíření finské literatury do světa má centrum FILI, které je součástí Společnosti pro finskou literaturu. Ta vypisuje granty i pro finské nakladatele na

⁴⁹ Opetus- ja kulttuuriministeriö

⁵⁰ Opetusministeriö

⁵¹ Suomen Kulttuurirahasto

⁵² Maailmankirjallisuutta suomeksi

⁵³ Suomen Kirjailijaliitto

překlad zahraničních publikací do finštiny, nicméně její hlavní a pro finský knižní trh zcela zásadní přínos tkví v podpoře vydávání původní finské literatury v zahraničí. FILI zahraničním nakladatelům i samotným překladatelům z finštiny (a finské švédštiny a sámštiny) poskytuje velkou finanční i organizační podporu – kromě vypisování grantů na překlady z finštiny např. spravuje databázi překladatelů Kääntöpiiri, kde si nakladatelé mohou dohledat překladatele do svého jazyka, ale také zde mohou překladatelé konzultovat své překlady s kolegy z celého světa. FILI rovněž každoročně organizuje rezidenční pobyt pro zahraniční překladatele, kteří právě pracují na nějakém překladu z finštiny, pořádá různé workshopy a semináře pro překladatele i nakladatele a spravuje databázi překladů z finštiny. Žádosti o granty na vydání finských děl v zahraničí mají velmi vysokou úspěšnost – v roce 2020 bylo z celkového počtu 373 žádostí úspěšných 327 (tedy téměř 90 %) a v roce 2021 jich bylo z 350 úspěšných 292 (tedy kolem 83 %) (FILI.fi 2023b).

2.5.3 Ceny za literaturu

Literárních ocenění pro různé žánry literatury se ve Finsku ročně uděluje velké množství. Od roku 1993 uděluje Ministerstvo školství a kultury tzv. Finské ceny⁵⁴ v různých uměleckých odvětvích a rovněž státní cenu za literaturu (autorům i překladatelům do finštiny) a státní cenu pro zahraniční překladatele – z České republiky (a Československa) ji získali Jan Petr Velkoborský (1984), Viola Parente-Čapková (2004) a Vladimír Piskoř (2012). (FILI.fi 2023a)

Nejprestižnější literární cenou ve Finsku je Finlandia, kterou uděluje Finská knižní nadace⁵⁵ od roku 1984. Cena se uděluje za beletrii, literaturu faktu (od 1989) a literaturu pro děti a mládež (od 1997). (Kirjasäätiö 2023)

Mezi další významné ceny patří cena Eina Leina (za poezii), Runebergova cena či cena Aleksise Kiviho. Podrobnou tabulku s finskými literárními cenami s údaji o tom, kdo cenu uděluje a jakou finanční částku výherce získává, je možné nalézt v Příloze 1 této práce.

⁵⁴ Suomi-palkinnot

⁵⁵ Suomen Kirjasäätiö

2.5.4 Regulace a cenzura

Co se týče regulace a cenzurní praxe, Finsko se dlouhodobě těší svobodě slova a cenzura uměleckých děl byla ve Finsku spíše vzácná, stejně jako přísné postihy samotných umělců. Kořeny to má v dekretu o svobodě slova z 2. prosince 1766, tedy z doby, kdy Finsko bylo pod švédskou nadvládou. Samozřejmě to neznámá, že cenzura ve Finsku nikdy neexistovala, její působení se odvíjelo od politické situace.⁵⁶ (Petäjä 2017)

Asi největší kauzou na poli finské cenzury byly tzv. knižní války⁵⁷ v 60. letech, zejména rozruch kolem knihy *Svatojánské tance*⁵⁸ od Hannu Salamy. Kritici knihu sice chválili, ale již v listopadu arcibiskup Martti Simojoki odsoudil ve svém projevu k 75. výročí Helsinské univerzity Salamu i nakladatelství Otava za vydání této knihy s tím, že o posvátných věcech se nemá mluvit s neúctou. Hannu Salama a generální ředitel nakladatelství Otava Kari Reenpää pak byli v únoru 1965 obviněni u soudu z úmyslného rouhání. Salama byl září 1966 odsouzen k tříměsíčnímu podmíněnému trestu za úmyslné rouhání a Reenpää dostal pokutu 2 000 marek⁵⁹ za neuvážené rouhání. Nakladatelství Otava muselo státu zaplatit 46 000 marek za zisk z trestné činnosti. V březnu 1967 byla pokuta Reenpäämu odpuštěna, v srpnu 1968 prezident Urho Kekkonen Salamu omilostnil a zrušil odškodnění, které měl zaplatit za nezákonný zisk. (tamtéž)

V současnosti Finsko nemá žádné kauzy kolem cenzury či zakázaných knih a dlouhodobě se ve Světovém indexu svobody tisku Reportérů bez hranic umísťuje na nejvyšších příčkách – v novém miléniu nikdy nebylo na nižším než pátém místě a velmi často bylo na místě prvním. Pro srovnání, Česká republika se za totéž období nejlépe umístila na pátém místě a nejhůře na čtyřicátém, dlouhodobě se však drží mezi třináctým a čtyřicátým místem. (RSF.org 2023)

Regulace nakladatelské činnosti rovněž není velká. Na založení nakladatelství není potřeba mít licenci či konkrétní vzdělání a nakladatelskou činnost může vykonávat

⁵⁶ Z českého hlediska je zajímavé zmínit např. spisovatele a vydavatele Erkkiho Valu, který v roce 1935 dostal pokutu za rouhání se proti náboženským hodnotám kvůli otištění úryvků z *Osudů dobrého vojáka Švejka za světové války* od Jaroslava Haška v časopise Tulenkantajat. (Petäjä 2017)

⁵⁷ kirjasaodat

⁵⁸ Juhannustanssit

⁵⁹ Finská marka byla ve Finsku měnou až do roku 2002, kdy se začalo platit eury.

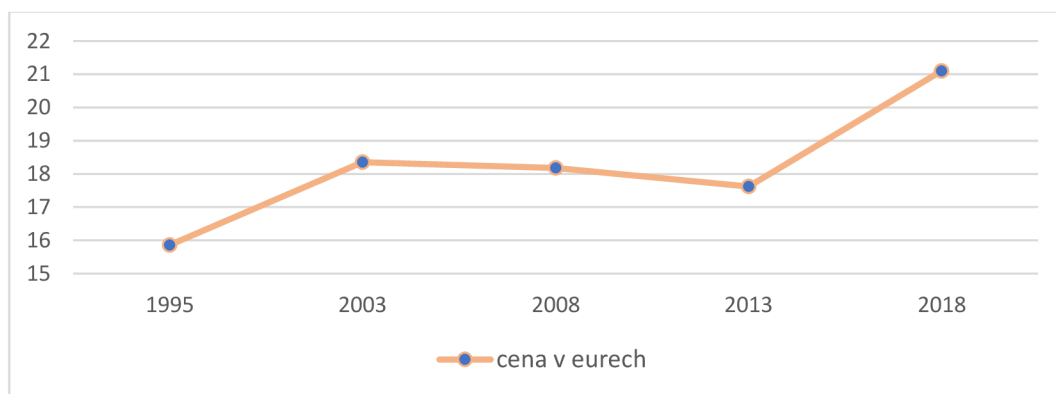
fyzická i právnická osoba (Suomen Kustannusyhdistys 2006). Učebnice ve Finsku od roku 1992 už neschvaluje žádný orgán, je přímo na učitelích či jednotlivých institucích, jaké učebnice budou používat (Moate 2021).

2.6 Ekonomická specifika

V roce 1971 byl ve Finsku zrušen systém pevné ceny knihy⁶⁰, který fungoval od roku 1908, a v současnosti je předepisovaná pouze cena doporučená⁶¹ (Stockmann 2000a, s. 42).

DPH na tištěné knihy klesla v roce 1994 z 22 % na 12 % a v roce 1998 na 8 % (Stockmann 2000b, s. 72). Od roku 2013 je daň na tištěné knihy 10 % a od roku 2019 je taková i daň na e-knihy (Puranen 2021), která do té doby byla ve výši 24 % (Trentacosti 2017). Mnoho profesních organizací bojuje za to, aby kniha byla od DPH osvobozena zcela. Základní sazba DPH je ve Finsku momentálně 24 %, snížené sazby jsou pak 14 % (např. na potraviny, krmiva, restaurační a stravovací služby) a 10 % (kromě knih např. na léky, sportovní a ubytovací služby, osobní dopravu). (TS.fi 2017)

Průměrná cena knihy podle průzkumu Finsko čte (Kirjakauppalitto 2019, s. 7) narůstala v novém tisíciletí poměrně zásadně – zejména mezi lety 2013 a 2018 byl její nárůst o téměř 20 %, zatímco index spotřebitelských cen vzrostl pouze o 3 %. Průměrný měsíční plat byl v roce 2013 3 284 eur (Tilastokeskus 2014), v roce 2018 3 465 eur (Tilastokeskus 2019).

Graf 6: Vývoj průměrné ceny knihy v eurech

⁶⁰ määrähinta

⁶¹ ohjehinta

Dá se usuzovat, že ke zvyšování cen neúměrně proti inflaci přispívají vysoké náklady spojené s výrobou knihy zapříčiněné např. globálním nedostatkem papíru. Další možností je vysoký distribuční rabat (to je opravdu spekulace, jelikož se bohužel nepodařilo získat informaci, jak velký je distribuční rabat ve Finsku).

Autorský honorář se podle Svazu spisovatelů vypočítá jako procento z výnosu z prodeje knihy bez DPH (cena bez DPH, kterou vydavateli zaplatí knihkupectví nebo jiný prodejce). Od výnosů z prodeje se neodečítají výdaje nakladatele, jako je např. honorář grafika, náklady na marketing či tisk. Autor a nakladatel vyjednávají procento honoráře, které je obvykle určeno typem publikace. Obvyklé rozmezí je 21–26 %⁶². Je zvykem, že část honoráře se autorovi hradí předem. U honorářů však samozřejmě vždy záleží na zavedených praktikách u konkrétního nakladatele. (Suomen Kirjailijaliitto 2023a)

Honorář za překlad se stanovuje v rámci ceny za 1 000 znaků (s mezerami). Cena za překlad knihy se počítá z celkového počtu znaků výsledného textu. Překladatel v podstatě nedostává zaplacení za vykonanou práci, ale za práva k použití jeho díla. Obvykle obdrží honorář za překlad po jeho odevzdání nakladatelství. Po dohodě může dostat i předem zálohu. (Päkkilä 2019) Přibližná výše honoráře za překlad se nepodařila dohledat, místy se objevuje informace 15 eur za 1 000 znaků, ale není jasné, na jaký typ textu se tato částka vztahuje. Překladatelé bývají málokdy vyplácejí autorským honorářem ve formě podílu z prodeje, ale pokud ano, mělo by to být alespoň 21 % z maloobchodní ceny bez DPH. Na práva na e-knihy a audioknihy se často sjednává paušální poplatek v řádech stovek eur. (Pippuri 2022)

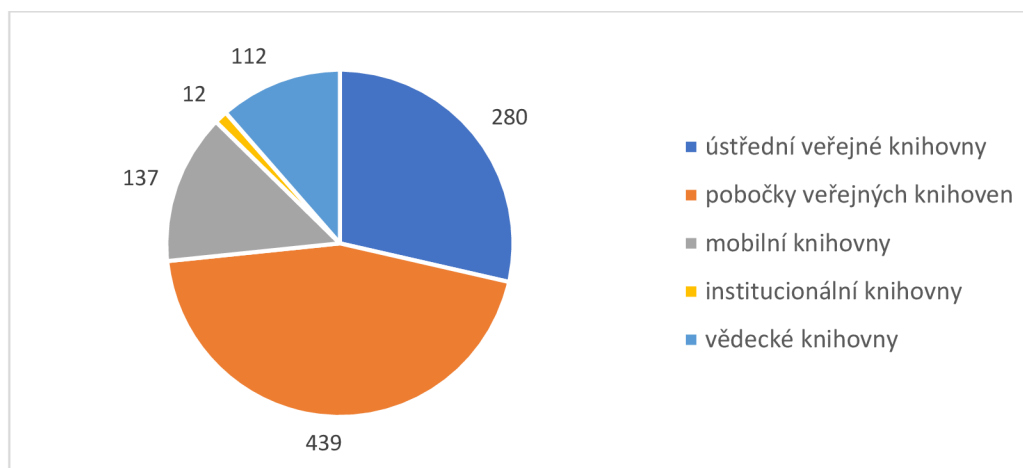
ISBN přiděluje Finské národní ISBN-centrum pod Národní knihovnou a získání čísla není zpoplatněno (Kansalliskirjasto 2023a).

⁶² Tedy asi dvojnásobek oproti Česku.

2.7 Knihovny

Síť knihoven ve Finsku se skládá z veřejných (městských) knihoven (pod něž spadají také institucionální a mobilní knihovny), vědeckých knihoven (vysokoškolské a specializované včetně Národní knihovny) a státních knihoven.

Přesný počet všech knihoven ve Finsku se nikde výslovně neuvádí, ale orientační by mohl být počet knihoven uvedených na stránkách Kirjasto.fi, kde je momentálně evidováno 1 030 knihoven (Kirjahakemisto 2023). Nejlépe lze poskládat dostupná data za rok 2020, z nichž lze získat celkový počet knihoven 960, což koresponduje s daty Mezinárodní federace knihovnických asociací a institucí (IFLA 2023). V těchto datech podle všeho nejsou započítány např. knihovny na základních a středních školách.

Graf 7: Počet knihoven ve Finsku v roce 2020

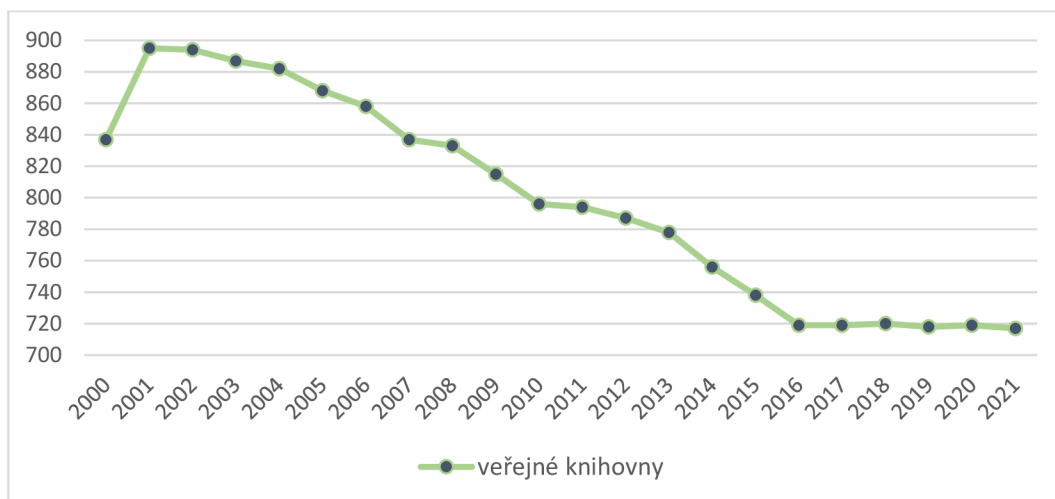
2.7.1 Veřejné knihovny

Veřejné knihovny se nachází v obcích a městech a za jejich správu si obec zodpovídá sama. Obce samy si knihovny také financují, ačkoli ze zákona dostávají od státu ještě příspěvek na provozní náklady. Fungují na základě Zákona o veřejných knihovnách,⁶³ v němž jsou stanoveny hlavní úkoly veřejných knihoven: zajišťovat přístup k materiálům, informacím a kulturnímu obsahu, udržovat rozmanitý knihovní fond, podporovat čtení a literaturu, poskytovat informační a poradenské služby spojené s knihami, poskytovat zázemí pro vzdělávání i trávení volného času atd. Knihovněm také může být přidělena zvláštní

⁶³ Laki yleisistä kirjastoista

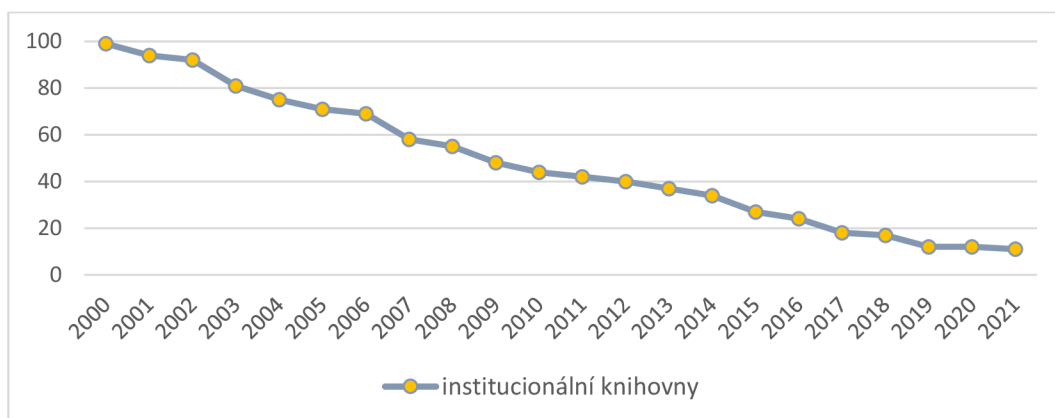
úloha, např. udržování sámských vícejazyčných knihoven. (OKM.fi 2023) Všechny služby veřejných knihoven včetně rezervací a meziknihovních výpůjček jsou dle zákona bezplatné, po uživatelích knihoven lze pouze vyžadovat pokutu za opožděné vrácení knihy či její ztrátu. (FINLEX 2016)

Počet veřejných knihoven od roku 2001 postupně klesal, od roku 2016 se však poměrně ustálil (Tilastokeskus 2022-06).

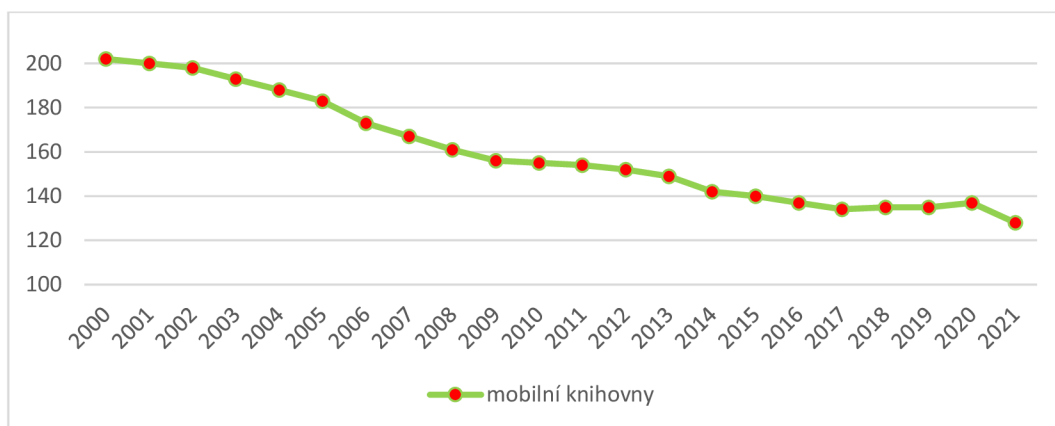
Graf 8: Vývoj počtu standardních veřejných knihoven od roku 2000

Zvláštní podskupinou veřejných knihoven jsou mobilní knihovny (viz kapitola 1.14 Rozkvět knihoven ve 20. století) a také institucionální knihovny – ty jsou zřizovány obecními knihovnami např. v nemocnicích, domovech pro seniory či věznicích (Stenbäck 2004). Zejména počet institucionálních knihoven v novém miléniu rapidně klesá – přitom ještě na začátku 90. let jich bylo ve Finsku přes dvě stě. (Tilastokeskus 2022-06) Mezi lety 2000 a 2021 jde o pokles o 88,9 %.

Graf 9: Vývoj počtu institucionálních knihoven od roku 2000

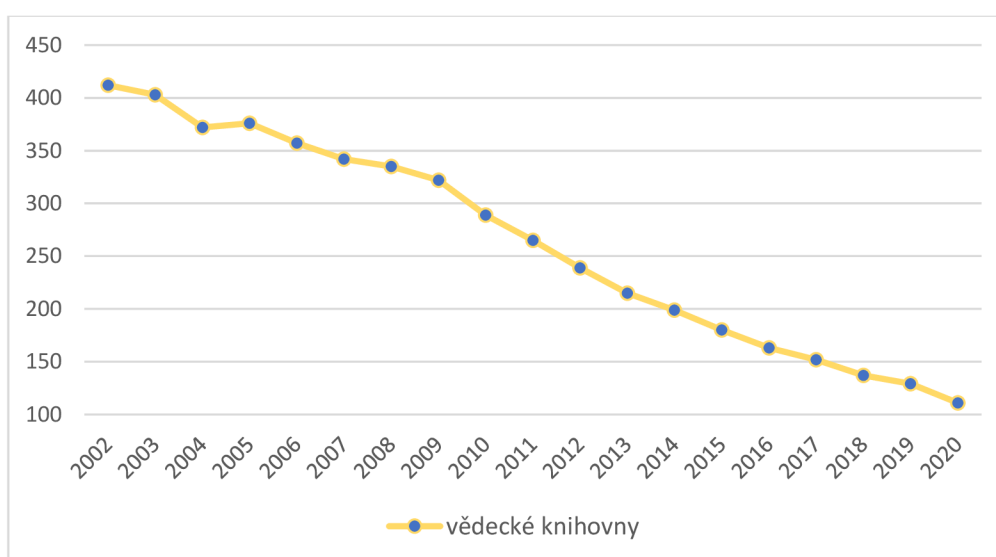
Počet mobilních knihoven rovněž klesá (Tilastokeskus 2022-06), ale ne tak závratně – pokles je za stejné období „pouze“ o 36,6 %.

Graf 10: Vývoj počtu mobilních knihoven od roku 2000

2.7.2 Vědecké knihovny

Vědecké knihovny podporují výuku, studium a výzkum na vysokých školách. Mezi vědecké knihovny se řadí také Národní knihovna, která je pod správou Helsinské univerzity. Ta poskytuje služby knihovnické sítě všem ostatním knihovnám. Má vlastní sbírky, ale je také zodpovědná za uchování knižního národního dědictví. Vysoké školy dostávají finanční prostředky od státu a o financování svých knihoven si pak rozhodují samy. Mezi specializované knihovny patří např. muzejní knihovny či Parlamentní knihovna. (OKM.fi 2023) Počet vědeckých knihoven rovněž klesá (KITT2 2023).

Graf 11: Vývoj počtu vědeckých knihoven

2.7.3 Státní knihovny

Stát přímo spravuje a financuje Depozitní knihovnu⁶⁴, která spadá pod Ministerstvo školství a kultury a schraňuje a zpřístupňuje materiály přesunuté z veřejných a vědeckých knihoven, a také Přístupnou knihovnu Celia⁶⁵, která produkuje a distribuuje literaturu v tzv. přístupných formátech (audioknihy, knihy v Braillově písmu, e-knihy). (OKM.fi 2023)

Národní digitální knihovna⁶⁶ (KDK) je projekt Ministerstva školství a kultury z let 2008–2017 s cílem digitálně uchovávat a zpřístupňovat památky písemného kulturního dědictví. V rámci projektu vznikla i vyhledávací služba Finna, která obsahuje materiály z přibližně 500 knihoven, archivů, muzeí a výzkumných ústavů. (OKM.fi 2023) V posledních letech vzniká také sdílená e-knihovna (více v podkapitole 2.14.1 Projekt e-knihovny).

2.7.4 Povinný výtisk

Ve Finsku stejně jako v Česku funguje systém odevzdávání povinného výtisku – jde o právo na výtisk zdarma⁶⁷ podle Zákona o ukládání a uchovávání kulturních materiálů⁶⁸. Toto právo má šest knihoven: Národní knihovna, knihovna Univerzity v Turku, knihovna Univerzity v Jyväskylä, knihovna Åbo Akademi, knihovna Univerzity v Oulu a knihovna Východofinské univerzity. Správu těchto povinných výtisků zajišťuje Národní knihovna, do které jsou nakladatelé povinni výtisky čtvrtletně zasílat. (Kansalliskirjasto 2023b)

2.8 Festivaly a veletrhy

Asi nejvýznamnějším finským knižním veletrhem je **Helsingin kirjamesut**, který se koná každoročně v říjnu již od roku 2001 (Stenbäck 2001). V říjnu se rovněž pořádá nejstarší finský veletrh **Turun kirjamesut**, který funguje již od roku 1990 (Turun Kirjamesut 2023). V prosinci se koná **Tampereen Kirjafestarit** založený v roce 2008 (Yle.fi 2008).

⁶⁴ Varastokirjasto

⁶⁵ Saavutettavuuskirjasto Celia

⁶⁶ Kansallinen digitaalinen kirjasto

⁶⁷ *vapaakappaleoikeus*

⁶⁸ Laki kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä

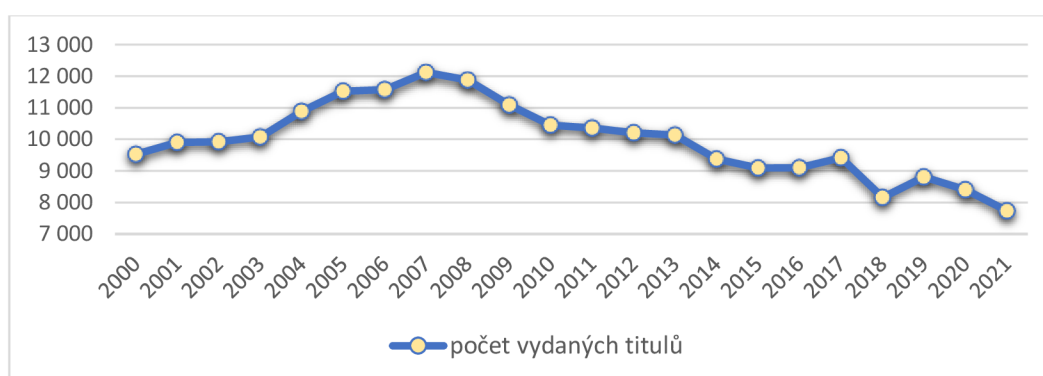
Důležitou událostí finského knižního světa je od roku 2015 také mezinárodní festival překladové literatury **Helsinki Lit**, v rámci kterého se uděluje Cena Jarla Hellemanna za překlad do finštiny (Helsinki-Lit 2023).

Mezi novější a menší finské knižní festivaly patří např. **Kainuun kirjamesut**, **Jyväskylän Kirjamesut** či **Keski-Pohjanmaan Kirjamesut**. (Kirjoittaminen.fi 2023)

Ve Finsku se konají také festivaly a veletrhy s užším zaměřením – od roku 2015 zářijový festival detektivek a thrillerů **Dekkarifestivaali** (Tammi 2018) či od roku 2007 komiksový festival **Tampere Kuplii** (Tampere Kuplii ry 2023). Na staré knihy a knihy z druhé ruky se zaměřují **Vanhan kirjallisuuden päivät**⁶⁹ a **Helsingin Antikvaariset Kirjapäivät**⁷⁰. V letech 2020, 2021 a 2022 se na jaře konal rovněž virtuální festival literatury pro děti a mládež **LANU!-kirjallisuusfestivaali** (LANU! festivaali 2022). Zda se se zpožděním festival uskuteční i v roce 2023 zatím není jasné.

2.9 Tituly a knižní žánry

Počet ročně vydaných titulů (operujeme-li s neperiodickými tištěnými publikacemi delšími než 48 stran) měl na začátku tisíciletí stoupavou tendenci, až do roku 2007, kdy začal postupně klesat. Mírný nárůst nastal v letech 2016 a 2017, po něm však přišel citelný propad v roce 2018. V roce 2019 počet vydaných titulů výkyvově opět narostl a od té doby má klesavou tendenci (ovšem ne tak prudkou, jako z roku 2017 na 2018). (Tilastokeskus 2022f)

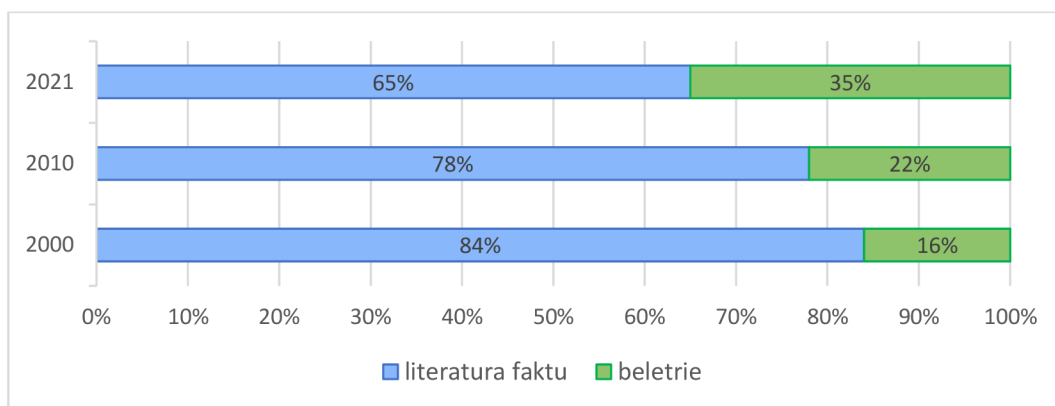

Graf 12: Vývoj počtu vydaných titulů od roku 2000

⁶⁹ Dny staré literatury

⁷⁰ Helsinské dny antikvariátů

Žánrová skladba těchto titulů se rovněž měnila. Na grafu 13 lze sledovat postupné posilování beletrie na úkor literatury faktu (Tilastokeskus 2022g).

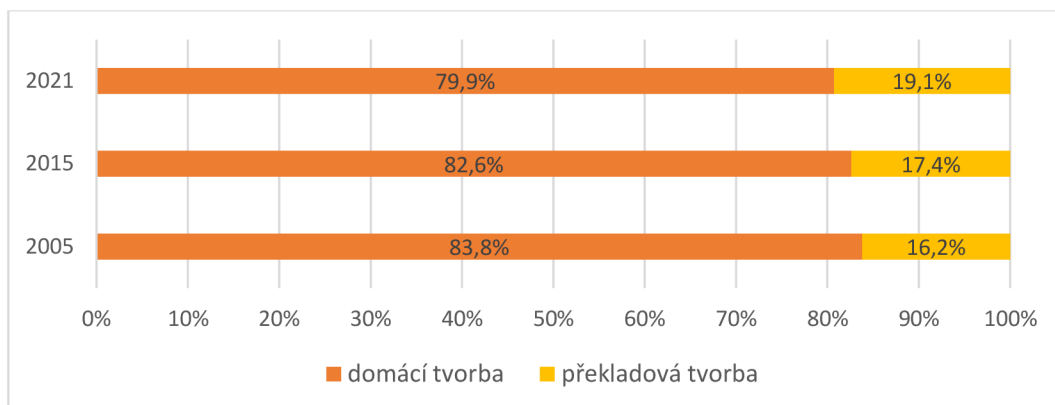
Graf 13: Proměna žánrové skladby titulů

2.9.1 Domácí a překladová tvorba

Domácí tvorba v případě Finska zahrnuje původní finskou tvorbu vydanou ve Finsku a psanou finsky, švédsky a dalšími jazyky. Podle nejaktuálnějších dat (Tilastokeskus 2022h) vyšlo v roce 2021 v rámci domácí tvorby 6 183 titulů, z čehož bylo 4 690 titulů (75,9 %) napsáno finsky, 230 (3,7 %) švédsky a 1 263 (20,4 %) dalšími jazyky. Podobné hodnoty lze sledovat v průběhu celého zkoumaného časového období – tituly ve finštině tvoří kolem 70–75 % celkové domácí tvorby, švédsky psané kolem 4 % a v jiných jazycích kolem 20 % – statistika neuvádí, jaké jazyky mezi ně patří, ale s jistotou lze říct, že jde např. o sámštinu.

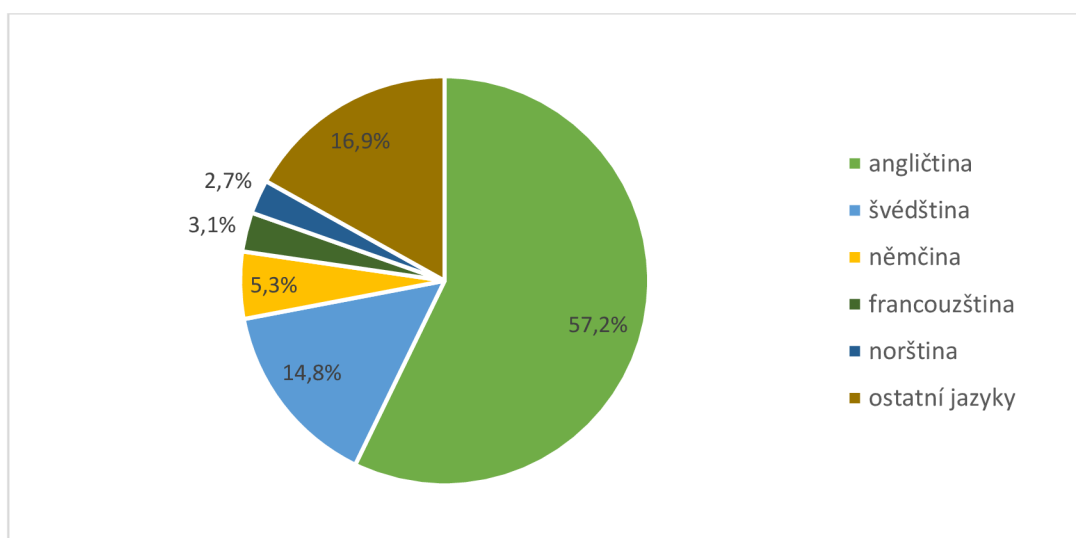
Překladová tvorba se skládá z titulů vydaných ve Finsku přeložených do finštiny nebo švédštiny (tedy úředních jazyků). V roce 2021 bylo z celkového počtu 1 484 překladových titulů 1 408 (94,9 %) přeloženo do finštiny a 76 (5,1 %) do švédštiny. Opět se v průběhu zkoumaného období drží podobný trend, do finštiny se překládá cca 95 % titulů, do švédštiny cca 15 %.

Srovnáme-li vývoj podílu domácí a překladové tvorby na celkové produkci (graf 14), vidíme, že podíl překladové tvorby pomalu stoupá. Tentokrát nejsou srovnávaná data již od roku 2000, jelikož data se všemi proměnnými potřebnými ke srovnání byla dostupná až od roku 2005.

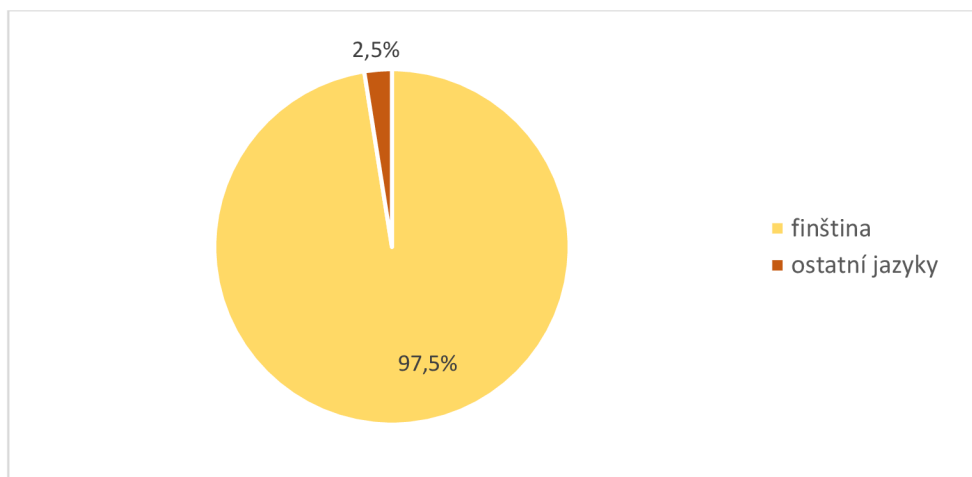
Graf 14: Vývoj podílu domácí a překladové tvorby

Jazyková skladba titulů, které se překládají do finštiny, je mnohem rozmanitější, než jak je tomu u titulů překládaných do švédštiny (viz grafy 15 a 16). Nejzastoupenější výchozí jazyk u překladů do finštiny je angličtina – tituly v angličtině tvoří více než polovinu všech překládaných titulů do finštiny. Podstatně méně je zastoupena švédština, dále se objevují velké jazyky (němčina a francouzština), v menších procentech či desetínách procent jsou zastoupené např. jazyky sousedních států Finska (norština, ruština).

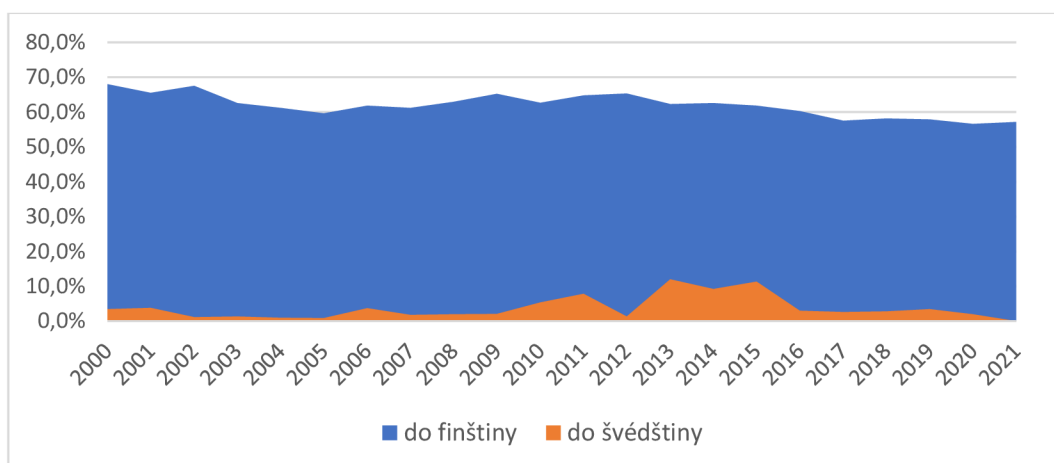
Graf 15: Jazyková skladba literatury přeložené do finštiny vydané v roce 2021

Výchozí jazyky pro překlad do švédštiny nejsou ve Finsku zdaleka tak rozmanité – nejvíce je zastoupená finština (viz graf 16).

Graf 16: Jazyková skladba literatury přeložené do švédštiny vydané v roce 2021

Zajímavé je, že v roce 2021 nebyl ve Finsku do švédštiny přeložen ani jeden titul z angličtiny. Mohlo by to být překvapivé hned z několika důvodů: angličtina je globální jazyk a překlady z angličtiny jsou v mnoha evropských zemích nejčastější; do finštiny překlady z angličtiny jasně převažují; v minulosti se z angličtiny do švédštiny ve Finsku překládalo podstatně více. Z grafu 17 vyplývá, že zatímco překlady z angličtiny do finštiny se ve Finsku drží kolem 60 %, překlady z angličtiny do švédštiny velmi kolísají a nelze u nich vysledovat nějakou jasnou tendenci. Obecně lze však shrnout, že v překladech do švédštiny ve Finsku angličtina nefiguruje jako jeden z hlavních výchozích jazyků. Je to ale samozřejmě logické – překlady z angličtiny do švédštiny vznikají primárně ve Švédsku.

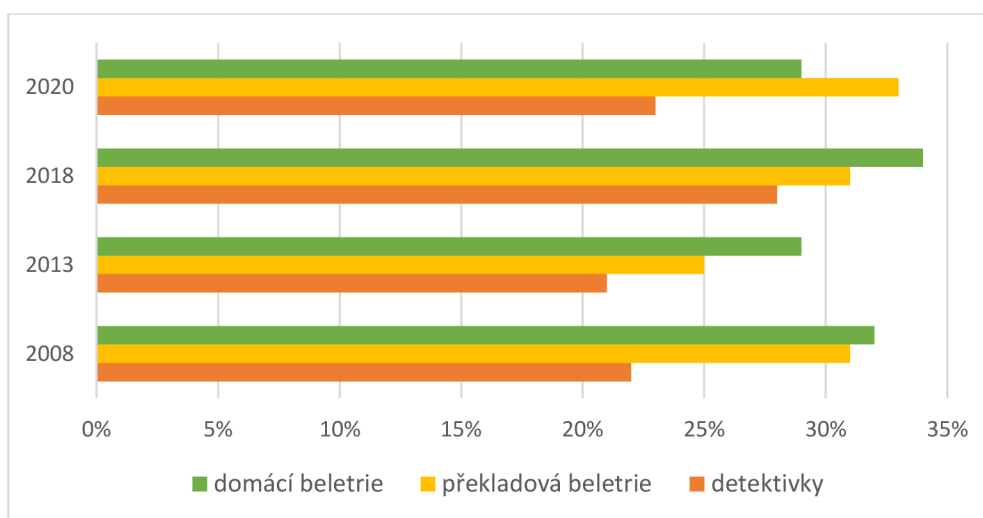

Graf 17: Tituly přeložené z angličtiny

2.9.2 Oblíbené žánry

Podle průzkumů Finsko čte jsou nejoblíbenějšími žánry ve Finsku dlouhodobě domácí beletrie, překladová beletrie a detektivky. Je třeba upřesnit, že ačkoli detektivka samozřejmě také spadá pod beletrii, ve Finsku je spolu s thrillery a dalšími žánry dlouhodobě vnímaná jako „nižší“ literatura a bere se tak odděleně od „obecné“ beletrie (v angličtině *general fiction*, u nás termín nezaveden). Nejspíš proto tedy ve statistice figurují beletrie a detektivka jako samostatné žánry.

U tak malého národa je zajímavé, že až do roku 2018 převažovala obliba domácí beletrie nad tou překladovou (Kirjakauppaliitto 2019, s. 10). Teprve ve výsledcích z roku 2020 předčila překladová beletrie tu domácí (Kirjakauppaliitto 2021, s. 4). Na grafu 18 lze sledovat vývoj oblíbenosti domácí beletrie, překladové beletrie a detektivek. Jedná se o vývoj procent dotazovaných, kteří za období čtyř týdnů přečetli knihu daného žánru.

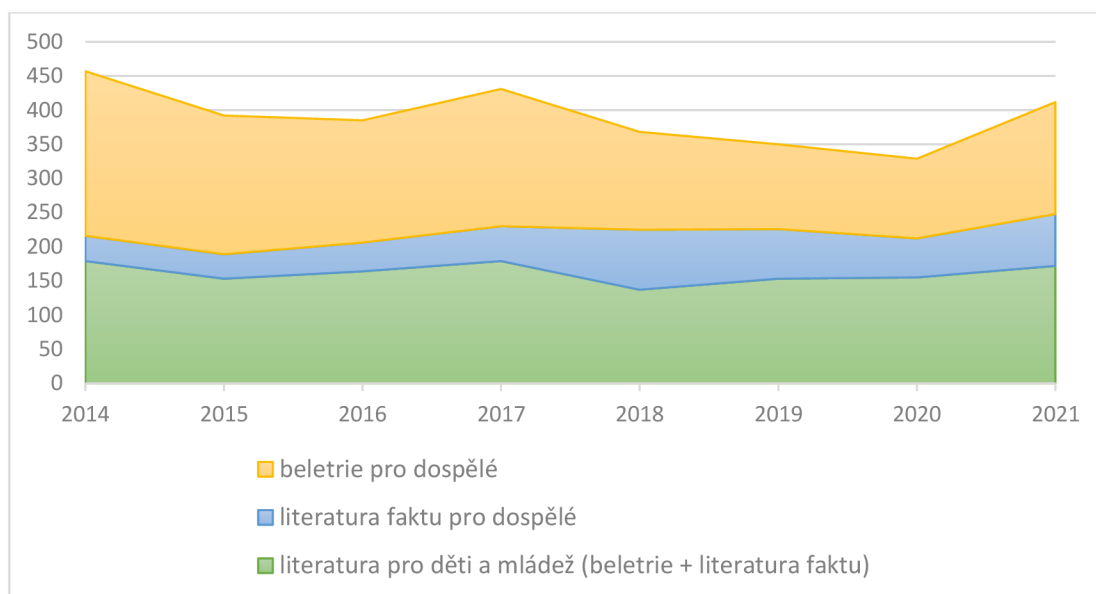
Graf 18: Vývoj oblíbenosti nejoblíbenějších žánrů

Průběžně roste obliba memoárů, literatury se společenskou tematikou a sci-fi, naopak pokles lze sledovat u knih o hospodaření, vaření a ručních pracích, literatury pro děti a poezie. (Kirjakauppaliitto 2021, s. 10)

Do roku 2013 stoupala obliba tištěné odborné literatury, ale potom nastal pokles ve prospěch digitální literatury a internetových pramenů. (tamtéž, s. 11)

2.9.3 Finská literatura v zahraničí

Podle statistik organizace FILI se v zahraničí z finské produkce nejvíce publikují překlady beletrie pro dospělé a literatury pro děti a mládež (viz graf 19). (FILI.fi 2023d)

Graf 19: Překlady finské literatury publikované

Nejvíce překladů z finštiny se dlouhodobě vydává v Německu, Estonsku a Rusku, mezi nejčastější cílové jazyky překladů z finštiny však patří také čeština, která dalece převyšuje např. počet překladů z finštiny vydaných na tak velkých knižních trzích jako jsou např. Spojené království či Spojené státy americké. Za období 2000–2022 vyšlo v České republice o 110 % více titulů přeložených z finštiny než ve Spojených státech. (FILI.fi 2023c)

2.10 Autoři

Finsko je poměrně malý národ a finština je malý jazyk – pro finské autory je tedy velmi náročné se prosadit a jen málo z nich se může živit pouze psaním. Podle průzkumu Svazu spisovatelů byl za rok 2017 medián hrubého zdanitelného příjmu spisovatelů z beletrie 2 294 eur ročně. Příjem spisovatelů se zde skládá nejen z částky zaplacené nakladatelstvím za knihu, ale také platby za zahraniční práva či náhrady za výpůjčky. Se spisovatelskou prací souvisí také příjmy za různá vystoupení, veřejná čtení, články v novinách apod. (Suomen Kirjailijaliitto 2023b)

Pro vznik finské literatury jsou tedy zcela zásadní granty. Za rok 2017 byl medián grantů obdržných spisovateli 9 250 eur. Počet spisovatelů, kterým se grant podaří získat, podle průzkumu klesá: na začátku tisíciletí se to dařilo 72 % žadatelů, v roce 2017 pouze 59 %. (Suomen Kirjailijaliitto 2023b)

Literární agenti ve Finsku sice působí, ale ne v takovém měřítku jako v některých anglofonních zemích. Autoři ve Finsku většinou spolupracují přímo s nakladatelstvími a agenti se zaměřují spíše na prodej práv k překladu. (Trentacosti 2017) V tomto ohledu mají agenti velký význam v propagaci finské literatury a jejím šíření do zahraničí. Agentury nabízejí tituly svých autorů zahraničním agenturám nebo přímo nakladatelům, často i s (částečným či úplným) anglickým překladem, aby text mohl konkurovat anglickojazyčným rivalům a nebyl znevýhodněn tím, že je napsán v malém jazyce a pro nakladatelství je komplikovanější jej zhodnotit, případně na něj nechat napsat posudek.

Nejvýznamnější literární agenturou ve Finsku je Elina Ahlbäck Literary Agency, jež sídlí v Helsinkách a má další kanceláře v Los Angeles a v New Yorku (Elina Ahlback Literary Agency 2022). Další literární agentury jsou např. Rights & Brands či Helsinki Literary Agency.

Podle výsledků výzkumu Svazu spisovatelů není ve Finsku tradicí, že by nakladatelství měla své kmenové autory, kteří vydávají svá díla výhradně u nich. Přes tři čtvrtiny dotazovaných uvedlo, že za svou kariéru publikovali díla u vícero nakladatelů, pouze necelá čtvrtina publikovala u jediného nakladatele. (Suomen Kirjailijaliitto 2023b) Také podle Svazu finských nakladatelů již v současnosti není běžné, že by autor zůstal po celou kariéru u jednoho nakladatele. (YLE.fi 2010)

Autorská práva ve Finsku spravuje společnost Sanasto založená v roce 2005, která zřejmě funguje podobně jako Dilia v České republice. Sanasto vybírá poplatky spojené s autorskými právy (např. za výpůjčky děl v knihovnách) a ty pak distribuuje majitelům práv, rovněž poskytuje licence např. na čtení literárních děl v rozhlase. Společnost zastupuje spisovatele i překladatele a za své služby jim neúčtuje žádné poplatky. (Sanasto 2023)

2.11 Marketing

2.11.1 Sociální sítě

Stejně jako všude po světě, i do finského knižního světa v posledních letech čím dál více vstupují a zasahují sociální média a influenceri. Nejprve byly populární knižní blogy, ale postupem času se pozornost přesunula směrem k YouTube a Instagramu (posléze i TikToku). Rozmach lze sledovat i na poli knižních podcastů. Někteří knižní influenceri vytváří obsah v angličtině, jelikož u finskojazyčných kanálů samozřejmě není dosah tak velký. Zejména pro mladé čtenáře jsou však sociální sítě zcela zásadním zdrojem knižní inspirace, což si uvědomují také nakladatelské domy, které je čím dál tím více využívají jako marketingový nástroj pro své tituly (Jokinen 2022).

Přímo na finské tvůrce knižního obsahu na sociálních sítích se zaměřuje instagramový kanál @kirjagramsuomi, který se snaží finské knižní influencerky napříč sociálními sítěmi sdružovat a informovat sledující o jejich existenci. Kanál založily novinářky a influencerky Minna Koivula (instagramový účet @minnasbookshelf) a Laura Kuivalahti, které spolu mají knižní blog a kanál na YouTube Bibbidi Bobbidi Book (@bibobooks), a Ulla Lehtinen (@tarinannuppuja) a Anniina Nirhamo (@anniinasbooks), které vydávají knižní podcast Oma huone. Všechny čtyři společně založily rovněž Aami-kolektiivi – skupinu, která nabízí tvorbu obsahu a školení v oblasti sociálních sítích a literatury. (Aami 2023)

2.11.2 Televizní a rozhlasové pořady

Finská veřejnoprávní rozhlasová a televizní společnost Yle se knihám věnuje v rámci různých krátkodobých i dlouhodobějších projektů. Do konce roku 2020 běžel přinejmenším deset let (přesné datum zahájení vysílání se nepodařilo dohledat) ve čtvrtečním a posléze sobotním ranním vysílání jednou týdně program Ranní kniha⁷¹ (Yle Areena 2020a). Anna Tulusto, která program moderovala od roku 2018, spolu s Pietarim Kylmälou od roku 2021 moderuje podcast Čtenářský kroužek⁷² (Yle Areena 2023).

⁷¹ Aamun kirja

⁷² Lukupiiri

Mezi zajímavé krátkodobé projekty Yle patří rozsáhlý projekt Finsko knih⁷³, v rámci něhož roku 2017 ke stoletému výročí finské nezávislosti vznikla řada televizních a rozhlasových programů, z nichž nejdůležitější byly televizní program 101 knih⁷⁴ a jeho sesterský rozhlasový program Knihy sta let⁷⁵. Byla v nich vybraná jedna významná kniha pro každý rok od roku 1917, která pak byla divákům/posluchačům představena. (Yle.fi 2017) Ve spolupráci s Helsinskou městskou knihovnou vznikl v roce 2020 projekt Yle Kioski LIT, v němž knihovnice Henriika Tulivirta dělala rozhovory o knihách s různými umělci (Yle Areena 2020b).

2.11.3 Literární periodika

V roce 1908 byl založen literární a kulturní časopis **Nuori Voima**⁷⁶, který pětkrát ročně vydává Nuoren Voiman Liito⁷⁷. Od roku 1951 jednou za dva měsíce vychází prestižní literární časopis **Parnasso**, který vydává Otava Media. Od roku 2000 vychází v Turku časopis o literatuře a tvůrčím psaní **Lumooja**. Společnost bibliofilů vydává čtyřikrát ročně časopis **Bibliophilos**. Od roku 1967 do roku 2008 vycházel v tištěné podobě časopis **Books in Finland**, který je v angličtině a je mířený na zahraniční publikum. Od roku 2009 vychází online. Finské centrum čtení⁷⁸ vydává dva online literární magazíny – **Lukufilis** zaměřený na literaturu pro mládež, který píše mládež ve věku třináct až sedmnáct let, a **Kiiltomato.net** zaměřený na literární kritiku. Finská literárněvědná společnost⁷⁹ vydává čtvrtletník **Avain**. Institut dětské knihy⁸⁰ čtyřikrát ročně vydává magazín **Onnimanni** zaměřený na propagaci a výzkum literatury pro děti a mládež. Na poezii je zaměřený časopis **Tuli & Savu**, který vychází čtyřikrát ročně. Do všech těchto časopisů (kromě Lukufilis) přispívají spisovatelé a odborníci.

⁷³ Kirjojen Suomi

⁷⁴ 101 kirjaa

⁷⁵ Sadan vuoden kirjat

⁷⁶ Mladá síla

⁷⁷ Svaz mladé síly

⁷⁸ Lukukeskus

⁷⁹ Suomen Kirjallisuudentutkijain Seura

⁸⁰ Lastenkirjainstituutti

2.12 Profesní organizace

Ve Finsku působí celá řada profesních organizací, které sdružují zástupce profesí spojených s knižním trhem a v různé míře se starají o jejich práva, nabízí jim poradenství, vyhlašují podpůrné granty, vytváří statistiky apod. Organizace často působí v národním i mezinárodním měřítku.

Svaz nakladatelů má několik pracovních skupin, které se zaměřují např. na marketing nebo na prezentaci finských nakladatelů na Frankfurtském knižním veletrhu.

Sdružení knihkupců se zaměřuje např. na podporu literatury a čtení, organizuje různá školení, zveřejňuje statistiky či svým členům poskytuje poradenské služby. (Suomen Kirjakauppiitto 2023b) Svaz také každý měsíc zveřejňuje statistiku *Co čte Finsko?*⁸¹, v níž jsou uveřejněny nejprodávanější knihy za daný měsíc dle formátů. Dále lze ve statistice dohledat nejprodávanější knihy podle žánru z uplynulých let.

Svaz finských spisovatelů sdružuje finské beletristy a poskytuje jim právní poradenství, pořádá různá školení, a hlavně vypisuje granty a uděluje několik literárních cen. Má cca 860 členů. (Suomen Kirjailijaliitto 2023c)

Sdružení finských překladatelů a tlumočnicků⁸² funguje od roku 1955 a má přibližně 1 800 členů. Nesdružuje pouze literární překladatele, ale i další profesionály v tomto oboru s různým zaměřením – literární překladatelé tvoří asi 20 % členů. Pro literární překladatele sdružení pořádá pravidelné schůzky, na kterých se řeší různé aspekty profese. Sdružení rovněž pořádá kurzy literárního překladu, různé diskuse a přednášky, také každoročně dělá průzkum o výši honorářů, který pak mají členové k dispozici. (SKTL.fi 2023)

2.13 Palčivé problémy a kauzy

Mnoho problémů finského knižního trhu se odvíjí od faktu, že je to trh malý a s potenciálně velmi omezenou skupinou spotřebitelů. Finsko má kolem pěti a půl

⁸¹ Mitä Suomi lukee?

⁸² Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto

milionů obyvatel, z čehož ne všichni mluví finsky – přibližně 5 % obyvatelstva má jako rodný jazyk švédštinu (infoFinland.fi 2023).

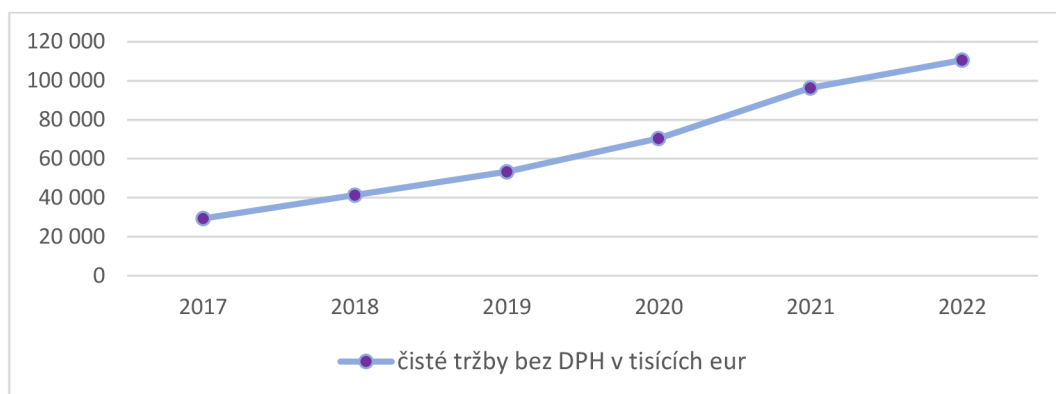
Na tak malém trhu je konkurence velká, pro zahraniční vydavatele se trh často zdá neproniknutelný, protože nakladatelství kupují téměř výhradně velké tituly, u kterých mají do nějaké míry „zaručený“ odbyt. Stejně jako je však pro některé zahraniční nakladatele obtížné prodávat do Finska, i pro Finsko je komplikované prodávat své tituly do zahraničí (včetně dalších severských zemí). Finsko je velmi specifický a ojedinělý jazyk, nepatří do stejné jazykové rodiny jako další severské jazyky, tudíž vzniká problém, když chtějí zaujmout zahraniční knižní trh. Tituly musí být často alespoň z části přeloženy např. do angličtiny, aby je nakladatel vůbec mohl zkusit prodat do zahraničí. Anglický jazyk sám o sobě je také potenciálním problémem na finském knižním trhu – mnoho Finů totiž čte anglicky, takže nakladatelství často musí být ve vydávání překladových titulů opravdu rychlá, aby si je čtenáři již nepřečetli v originále. (The Make Books Travel Podcast 2022)

Finské profesní organizace apelují na vládu, aby snížila DPH na tištěné i digitální knihy, noviny a časopisy na 0 %, jelikož je to od dubna 2022 možné podle nové Směrnice 2006/112/ES – společný systém Evropské unie daně z přidané hodnoty. Petici pro vládu ještě před finálním schválením směrnice podepsalo deset finských profesních organizací. Prozatím však DPH na knihy i elektronické publikace zůstává 10 %. (Suomen Kustannusyhdistys 2022) Nejaktuálnější vývoj je dokonce takový, že se možná DPH na knihy zvedne na 14 % – plánuje to nová finská vláda. (Pölönen 2023)

Pandemie Covidu-19 měla na finský knižní průmysl zejména ten dopad, že urychlila jeho digitální revoluci a jevy, ke kterým se již postupně schylovalo – hlavně jde o úbytek tištěných knih a vzestup audioknih. Tyto jevy mají negativní vliv na kamenná (především nezávislá) knihkupectví, kterých ubývá, a rovněž jsou ohrožující pro malé nakladatele. Pozitivní byl však např. nárůst prodeje knih v supermarketech nebo fakt, že tvorba audioknih prodlužuje životní cyklus knih. (Majander 2020)

2.14 Digitální literatura

Obliba digitální literatury (ve všech formátech) ve Finsku v posledních letech rapidně roste⁸³. Od roku 2017 vzrostl podle dat Svazu finských nakladatelů podíl digitálních publikací na celkových prodejkách knih o téměř 280 %. Zatímco v roce 2017 se na celkových tržbách za knihy digitální literatura podílela 15,7 %, v roce 2022 už byl tento podíl 39,5 %. (Kustannusalan tilastot 2023b)

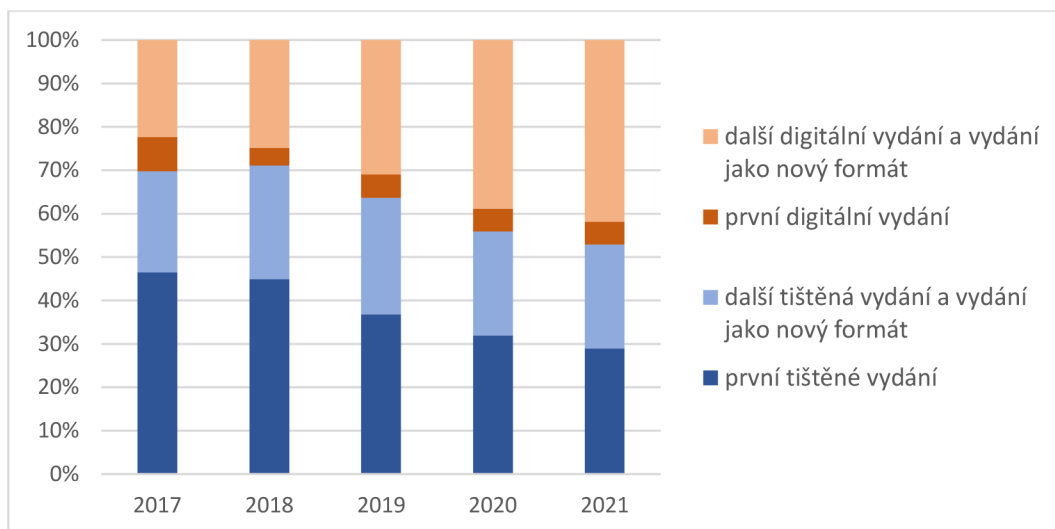
Graf 20: Čisté tržby za digitální publikace

Na tento závratný nárůst měla rozhodně vliv i pandemie koronaviru. V roce 2020 se prodeje audioknih více než zdvojnásobily a prodeje e-knih narostly o 84 %. Nárůst se týká zejména beletrie. Digitální publikace za svou popularitu zřejmě z velké části vděčí předpláceným streamovacím službám, které poskytují e-knihy a audioknihy – v roce 2020 bylo 97 % ze všech prodaných audioknih ve Finsku prodáno skrze subskripční služby. Tržby jsou však přesto vyšší (ačkoli ne o mnoho) z prodeje jednotlivých digitálních publikací přímou cestou: z prodeje subskripční službě získá nakladatel přibližně 2,40 eur za audioknihu a 3,40 eur za e-knihu – u přímého prodeje je tato částka v průměru o 4 eura vyšší. Z tištěných knih pak mají nakladatelství zisk v průměru 10,30 eur. (Hämäläinen 2022) Digitální verze knih jsou přibližně o 30–40 % levnější než knihy tištěné.

Podíl audioknih na celkových prodejkách se v roce 2018 navýšil o 110 % oproti roku 2017 a skokově rostl i v dalších letech. (Kustannusalan tilastot 2023c) Nárůst tohoto podílu mezi roky 2017 a 2022 je více než 500 %.

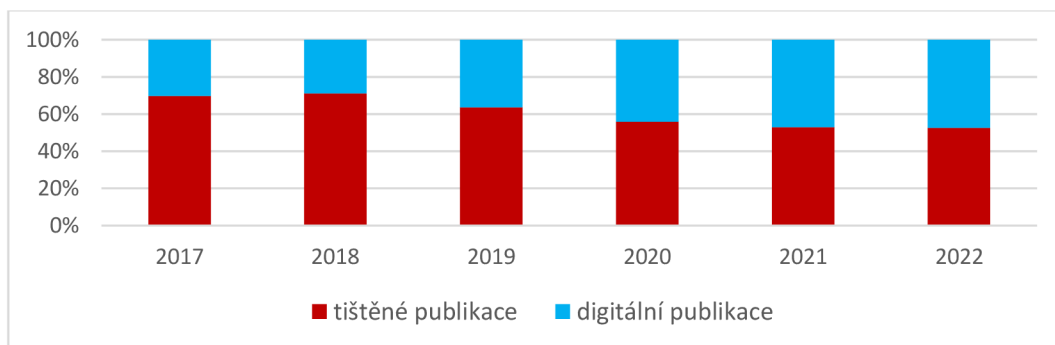
⁸³ Podle průzkumu Finsko čte (Kirjakauppaliitto 2019, s. 12) dokonce e-knihy přilákaly ke čtení i čtenáře, kteří se knihám spíše vyhýbá (viz rozdělení čtenářů v podkapitole 2.4.1 Profil finského čtenáře).

Z dat Svazu finských nakladatelů z let 2017–2021 získaných od členů organizace vyplývá, že se digitální formáty na prvních vydání knižních titulů podílejí průměrně asi 13 %. Podle těchto údajů a dat o dalších vydáních a vydáních jako nového formátu (tedy když se např. tištěná kniha vydá jako e-kniha či audiokniha) stále dominuje vydávání digitálních publikací jako dalších vydání tištěné publikace. (Kustannusalan tilastot 2023a).

Graf 21: První a další vydání tištěných a digitálních publikací

Na celkovém počtu vydaných titulů se však digitální publikace podílejí čím dál tím zásadněji. Na grafu 22 (Kustannusalan tilastot 2023a) lze pozorovat, že se počet digitálních publikací blíží 50 % z celkového vydaného počtu knih ve všech formátech.

Graf 22: Poměr vydaných tištěných a digitálních publikací v období 2017–2022

Digitální literaturu produkují všechna velká nakladatelství a nejvíce se prodává přes streamovací platformy jako BookBeat a Storytel nebo internetové obchody specializované na digitální literaturu jako Elisa Kirja či Ellibs (Vuorela 2019).

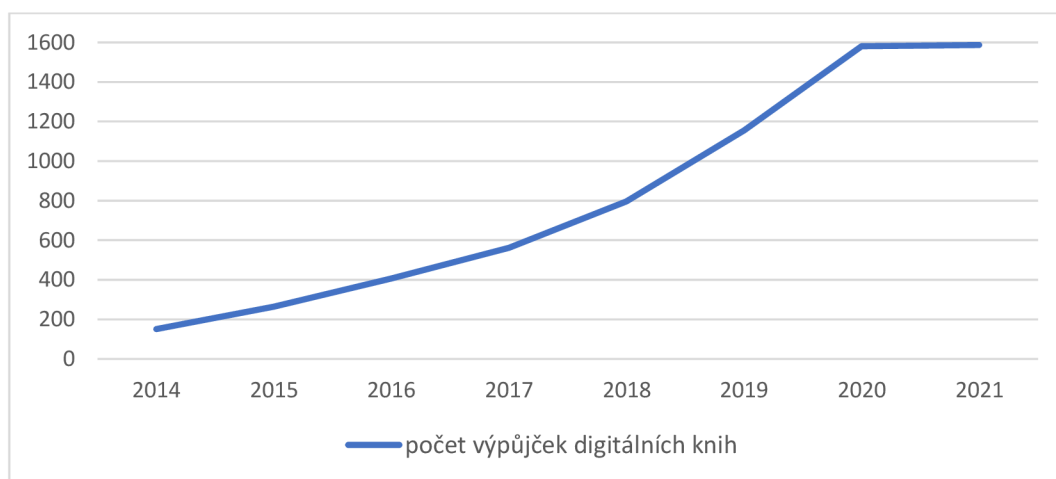
Pokud si čtenář e-knihu kupuje přímo, nejčastějším formátem je EPUB s měkkým DRM (vodoznakem), streamovací platformy, kde si čtenáři předplácí např. určitý počet hodin volného čtení a poslechu knih, používají DRM tvrdé.

2.14.1 Projekt e-knihovny

Ve Finsku momentálně vzniká projekt sdílené e-knihovny pro všechny finské veřejné knihovny. E-knihovna by měla být spuštěna v roce 2024. Budou v ní k dostání e-knihy, audioknihy a digitální vydání novin a časopisů. Projekt vzniká s ohledem na spravedlivou finanční kompenzaci autorů a nakladatelů a je financován Ministerstvem školství a kultury. Po jeho spuštění ponесou náklady jednotlivé obce, stejně jako je tomu u klasických veřejných knihoven. (Libraries.fi 2022)

Knihovny samozřejmě nabízí digitální obsah již nyní, nicméně počet titulů a jejich dostupnost se značně liší podle oblasti, ve které se zákazníci knihovny nacházejí (menší obce jsou hůře zásobené než velká města), což jde proti cíli finských knihoven, tedy proti spravedlivé a stejné dostupnosti materiálů pro všechny.

Popularita půjčování digitálních knih z knihoven v posledních letech narůstá – na grafu 23 lze pozorovat, že od roku 2014 do roku 2021 došlo k nárůstu o 951 %. (Tilastokeskus 2022e)

Graf 23: Počet výpůjček digitálních knih v období 2014–2021

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zmapovat současný stav finského knižního trhu, pročež bylo třeba nejprve stručně shrnout historický vývoj knižní kultury na území Finska, aby byla současná situace zařazena do širšího kontextu. Práce se snažila předložit ucelený obraz finského knižního trhu, který může být nápomocný např. při výuce, dalším bádání, srovnávání s jinými knižními trhy i v nakladatelské praxi.

Zásadní osobností na počátku vývoje finského knižního trhu (tedy v 17. století) byl Johannes Gezelius starší, který jako první provozoval podnik s vlastní papírnou, tiskárnou a knihařstvím, což mu umožnilo i prodej knih (na nějž měli výhradní právo knihvazači). Přišel také s ambiciózním plánem na celonárodní nakladatelství, který bohužel nakonec nebyl zrealizován.

V 18. století ovlivnil knižní trh rozvoj gramotnosti, změny čtenářských návyků směrem k volnočasovému čtení či rozšiřování knihovních sbírek. Na konci století také vznikla první sortimentní knihkupectví.

Osobností 19. století byl v knižní oblasti Gustaf Otto Wasenius, který byl významným prodejcem knih s celou řadou významných zahraničních kontaktů. Obchod s knihami v této době negativně ovlivňovalo vysoké clo na dovoz i vývoz knih a švédská cenzura. V této době také začíná díky úsilí národních obroditelů postupně vzkvétat finskojazyčná literatura. Na konci 19. století vznikla velká nakladatelství, která na finském knižním trhu dominují dodnes.

Ve 20. století trh ovlivňovali války i nově získaná nezávislost. Zlepšilo se autorské právo a zvyšoval se počet vydávaných titulů. Z angličtiny, která bývala upozaděná, se stal hlavní jazyk, ze kterého se překládají knihy do finštiny. Bylo to rovněž období největšího rozkvětu pro knihovny i vzestupu knihkupectví, jejichž počet zásadně rostl, a navíc se zlepšovala jejich vybavenost.

Obecně měly na vývoj knižní kultury ve Finsku zásadní vliv politické, socioekonomické i geografické faktory. Dnešní Finsko bylo dlouhodobě pod nadvládou Švédska a Ruska, zcela samostatným státem se stalo až roku 1917. Knižní trh ovlivňovaly zejména různá nařízení, celní poplatky a v některých obdobích také cenzura. Ze socioekonomického hlediska šlo o dostupnost literatury.

Nejprve byla knižní kultura spojena hlavně s církví a univerzitami, knihy kupovali a četli pouze šlechtici a další vysoce postavené osoby – zkrátka ti, kdo byli gramotní a finančně zajištěni. I s rozvojem gramotnosti a rozšiřováním knižního trhu byly mezi některými oblastmi velké rozdíly. Až do 19. století knihy kupovali a četli obyvatelé jihu a západu, zatímco na severu a východě Finska byli obyvatelé chudší a knihy si dovolit nemohli (a také gramotnost se tam rozšiřovala později než na jihu a západě). Je zajímavé, že toto rozdělení lze v něčem pozorovat i dnes. V čtenářských průzkumech se ukazuje, že i v současnosti obyvatelé jihu a západu čtou více než obyvatelé severu a východu. Geografickým faktorem byla zejména potřeba dovážet knihy pouze přes moře, jelikož přes pevninu by to trvalo mnohem déle a bylo by to nákladnější. To ovlivňovalo dostupnost knih ve Finsku, ale i skladbu nabízených titulů – za takových podmínek prodejci nemohli riskovat a pečlivě vybírali, co objednají.

Současný finský knižní trh se vyznačuje značnou monopolizací v nakladatelské, distribuční i knihkupecké oblasti. Zejména z hlediska knihkupectví jde o fascinující posun – ve zlaté éře knihkupectví ve 20. století jich ve Finsku bylo až osm set, dnes jich je kolem dvou set (nepočítáme-li knižní oddělení v supermarketech, jelikož to nejsou samostatná kamenná knihkupectví), z čehož více než třetinu tvoří pobočky knižních řetězců a z této třetiny patří přes 85 % těchto poboček řetězci Suomalainen Kirjakauppa, který má ve Finsku jasný monopol. Co se nakladatelství týče, uplatňuje se stejný trend, jaký lze vidět i v jiných zemích, tedy skupování menších nakladatelství velkými koncerny. Ve Finsku jsou to WSOY a Otava.

Knihy jsou důležitou součástí finské kultury. To lze pozorovat např. na státní i soukromé podpoře knižního trhu, sdružování do profesních organizací i podpoře veřejných knihoven, jejichž služby jsou ze zákona všem přístupné zdarma. Velký vliv má v posledních letech digitalizace, kterou ještě uspořádala pandemie Covidu-19. Digitalizace se projevila zejména v projektu e-knihovny, rostoucí oblibě audioknih a e-knih, přílivu zákazníků na streamovací knižní platformy a v marketingu.

Finsko je malá země s nijak vysokým počtem obyvatel a velmi jedinečným (a proto potenciálně izolujícím) jazykem, i přesto si však vydobýlo své postavení na evropském i celosvětovém knižním trhu a aktivně svou domácí literaturu prosazuje

v zahraničí. Knižní trh ve Finsku ze své pozice mnohdy čelí úplně jiným problémům než velké zahraniční trhy – jeho aktéři pracují s menší základnou spotřebitelů a musí proto pečlivě zvažovat, co budou vydávat a prodávat. Naopak se zde ale objevují věci, ze kterých by mohly jiné země čerpat inspiraci – chloubou Finska je zejména systém veřejných knihoven.

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj počtu aktivních nakladatelů	29
Graf 2: Podíly na vlastnictví Kirjavälitys Oy v roce 2021	33
Graf 3: Vývoj počtu knihkupectví ve Finsku	35
Graf 4: Prodeje knih jednotlivými prodejními kanály	36
Graf 5: Vývoj počtu antikvariátů ve Finsku 2000–2021	38
Graf 6: Vývoj průměrné ceny knihy v eurech.....	44
Graf 7: Počet knihoven ve Finsku v roce 2020	46
Graf 8: Vývoj počtu standardních veřejných knihoven od roku 2000	47
Graf 9: Vývoj počtu institucionálních knihoven od roku 2000.....	47
Graf 10: Vývoj počtu mobilních knihoven od roku 2000	48
Graf 11: Vývoj počtu vědeckých knihoven	48
Graf 12: Vývoj počtu vydaných titulů od roku 2000	50
Graf 13: Proměna žánrové skladby titulů	51
Graf 14: Vývoj podílu domácí a překladové tvorby	52
Graf 15: Jazyková skladba literatury přeložené do finštiny vydané v roce 2021 .	52
Graf 16: Jazyková skladba literatury přeložené do švédštiny vydané v roce 2021	53
Graf 17: Tituly přeložené z angličtiny	53
Graf 18: Vývoj oblíbenosti nejpobulárnějších žánrů	54
Graf 19: Překlady finské literatury publikované.....	55
Graf 20: Čisté tržby za digitální publikace	61
Graf 21: První a další vydání tištěných a digitálních publikací	62
Graf 22: Poměr vydaných tištěných a digitálních publikací v období 2017–2022	62
Graf 23: Počet výpůjček digitálních knih v období 2014–2021	63

Anotace

Jméno a příjmení autora: Bc. Jana Rumlová

Název katedry a fakulty: Katedra bohemistiky, Filozofická fakulta UPOL

Název diplomové práce: Současný stav finského knižního trhu

Jméno vedoucího diplomové práce: Mgr. Lenka Pořízková, Ph.D.

Počet znaků: 110 140

Počet příloh: 1

Počet titulů použité literatury: 139

Anotace: Tato diplomová práce mapuje finský knižní trh. Je rozdělena do dvou částí. První část se soustředí na vývoj knižního trhu a knižní kultury ve Finsku od založení první tiskárny v 17. století až do konce 20. století, čímž předkládá informace potřebné k zasazení aktuálních dat do historického kontextu. Druhá část popisuje současný stav finského knižního trhu za pomoci aktuálních statistik, výzkumů a dostupných dat. Práce rozebírá jednotlivé články knižního trhu, aktuální postavení hlavních aktérů a společenské i ekonomické faktory, které finský knižní trh ovlivňují.

Klíčová slova: Finsko, knižní trh, knižní kultura, vydávání a distribuce knih, knihovny

Abstract: This thesis maps the Finnish book market. It is divided into two parts. The first part focuses on the development of the book market and book culture in Finland from the establishment of the first printing press in the 17th century to the end of the 20th century, thus presenting the information needed to put the current data in a historical context. The second part describes the current state of the book market in Finland using current statistics, research, and available data. The thesis analyses individual segments of the book market, the current situation of the main participants and the social and economic factors influencing the Finnish book market.

Keywords: Finland, book market, book culture, publishing and bookselling, libraries

Summary

The thesis tries to present a comprehensive picture of the Finnish book market, which can be helpful for teaching, further research, comparisons with other book markets and publishing.

The first part of the thesis focuses on the development of the book market and book culture in Finland from the establishment of the first printing press in the 17th century to the end of the 20th century. The key personality in the early development of the Finnish book market was Johannes Gezelius the Elder, who was the first to run his own paper mill, printing and bookbinding business, which also enabled him to sell books. He also came up with an ambitious plan for a national publishing house, which unfortunately was not realised in the end.

In the 18th century, the book market was influenced by the growth of literacy, changes in reading habits and the expansion of library collections. At the end of the century, the first bookstores were established.

Gustaf Otto Wasenius was an important bookseller on the 19th-century book market, with many important foreign contacts who helped him navigate the complicated time of high customs tariffs on the import and export of books. Finnish-language literature gradually began to flourish at this time thanks to the efforts of the Finnish national revivalists. At the end of the 19th century, the large publishing houses which still dominate the Finnish book market today were established.

In the 20th century, the market was affected by wars and newly gained independence. Copyright law improved, the number of titles published increased, and English became the main language of books translated into Finnish. It was also the period of greatest prosperity for libraries and of the rise of bookstores.

The second part of the thesis describes the current state of the book market in Finland using current statistics, research and available data. The current Finnish book market is characterised by considerable monopolisation. In publishing, large concerns are overtaking smaller publishers (as is the global trend). The number of bookshops is decreasing and there is one big bookshop chain which has a monopoly on the book market.

Books are an important part of Finnish culture. There is great support for the book market from state and private organizations, the participants of the book trade are associating in professional organisations and public libraries serve as cultural hubs for the community and provide free services for all.

In recent years, digitisation has had a major impact. It has been particularly evident in the project of an e-library, the growing popularity of audiobooks and e-books, the influx of customers to book subscription and streaming platforms and in marketing.

Zdroje

• Tištěné publikace

AF FORSELLES, Cecilia. Individualistic Reading Culture: Fiction, Historical Works, and Travel Accounts as Literary Genres Enhancing the Development of the Inner Self. In: AF FORSELLES, Cecilia a LAINE, Tuija. *The emergence of Finnish book and reading culture in the 1700s*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2011. ISBN 978-952-222-780-5.

AHOKAS, Minna et al. Book Ownership Sources in Finland During the 1700s. In: AF FORSELLES, Cecilia a LAINE, Tuija. *The emergence of Finnish book and reading culture in the 1700s*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2011. ISBN 978-952-222-780-5.

BRUNILA, Anne. *Structure of the Finnish Book Publishing Industry and Performance of Firms, 1965-85*. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisu, 1989. ISBN 951-700-669-1.

ESKOLA, Eija. Finnish Public Libraries between the World Wars. In: MÄKINEN, Ilkka. *Finnish Public Libraries in the 20th Century*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino, 2001. ISBN 951-44-5481-2.

HÄGGMAN, Kai. *Paras tavara maailmassa: Suomalainen kustannustoiminta 1800-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: Otava, 2008. ISBN: 978-951-1-23089-2.

HAKAPÄÄ, Jyrki. Book market over state frontiers in the age of nationalism: Swedish publishers' and Finnish book sellers' co-dependence between 1840 and 1860. *Scandinavica*. London: Norvik Press, 2012, 51 (2), 244-264. ISSN 0036-5653.

HAKAPÄÄ, Jyrki. Internationalizing Book Distribution in the Early Nineteenth Century: The Origins of Finnish Bookstores. *Book History*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2002, 5, 39-66. ISSN 1529-1499.

HAKAPÄÄ, Jyrki. *Kirjan tie lukijalle: Kirjakauppojen vakiintuminen Suomessa 1740 - 1860*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2008. ISBN 978-951-746-990-6.

HUHTA, Ilkka. *Täällä on oikea Suomenkanssa: Körttiläisyyden julkisuuskuva 1880–1918*. Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura, 2007. ISBN 978-952-5031-20-1.

JÄRVELIN, Ilmi. 1950s: The Decade of Wait or the Decade of Progress after All. In: MÄKINEN, Ilkka. *Finnish Public Libraries in the 20th Century*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino, 2001. ISBN 951-44-5481-2.

JUTIKKALA, Eino a PIRINEN, Kauko. *Dějiny Finska*. Praha: Lidové noviny, 2001. Dějiny států. ISBN 80-7106-406-8.

LAINE, Tuija. Book history in Finland from the 18th century until today. *Knygotyra*. Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2013, 60, 235-244. ISSN 2345-0053.

LAINE, Tuija. Forms and Methods of the Book Trade in Finland in the Seventeenth and Eighteenth Centuries. *Library history*. Leeds: Maney Publishing, 2008, 24 (4), 291–298. ISSN 0024-2306.

LAINE, Tuija. *Kolportöörejä ja kirjakauppiaita: kirjojen hankinta ja levitys Suomessa vuoteen 1800*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2006. ISBN 951-746-845-8.

MÄKINEN, Ilkka. The Golden Age of Finnish Public Libraries: Institutional, Structural and Ideological Background since the 1960's. In: MÄKINEN, Ilkka. *Finnish Public Libraries in the 20th Century*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino, 2001. ISBN 951-44-5481-2.

PARLAND-VON ESSEN, Jessica. Book Ownership as a Subject of Cultural-historical Research: Helsinki and their Books in the 1700s. In: AF FORSELLES, Cecilia a LAINE, Tuija. *The emergence of Finnish book and reading culture in the 1700s*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2011. ISBN 978-952-222-780-5.

STOCKMANN, Doris, BENGTTSSON, Niklas a REPO, Yrjö. *Kirja Suomessa: Tekijöistä lukijaan – kirja-alan tukitoimet ja kehittäminen*. Helsinki: Opetusministeriö, 2000a. Kulttuuripolitiikan osaston julkaisusarja, 2000/1. ISBN 952-442-264-6.

STOCKMANN, Doris, BENGTTSSON, Niklas a REPO, Yrjö. *The Book Trade in Finland: From author to reader – support measures and development in the book trade*. Helsinki: EDITA, 2000b. ISBN 952-442-309-X.

VATANEN, Pirjo. From the Society of Estates to a Society of Citizens: Finnish Public Libraries Become American. In: MÄKINEN, Ilkka. *Finnish Public Libraries in the 20th Century*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino, 2001. ISBN 951-44-5481-2.

VOPĚNKA, Martin et al. *Zpráva o českém knižním trhu 2021/2022*. SKČN, 2022. ISBN 978-80-90-8778-1-8.

• Internetové zdroje

Aakkosellinen hakemisto. *Kirjastohakemisto* [online]. © 2023 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://hakemisto.kirjastot.fi/libraries>

- Aamilaiset. *Aami* [online]. © 2023 [cit. 2023-05-28]. Dostupné z: <https://aamikollektiivi.wordpress.com/mika-aami/ihmiset/>
- Aamun kirja. *Yle Areena* [online]. © 2020a [cit. 2023-05-28]. Dostupné z: <https://areena.yle.fi/1-1289087>
- About us. *Elina Ahlback Literary Agency* [online]. © 2022 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://www.ahlbackagency.com/about-us/>
- Ajatus Kirjat sulautuu Gummerukseen. *M&M* [online]. 2009-05-20 [cit. 2023-03-12]. Archivovaná verze dostupná z: <https://web.archive.org/web/20090527011504/http://www.marmai.fi/uutiset/articled289994.ece>
- Akateeminen Kirjakauppa Oy. Historia. *Akateeminen Kirjakauppa* [online]. © 2020 [cit. 2021-09-14]. Dostupné z: <https://www.akateeminen.com/historia>
- Antikvariaatit 1980–2021. In 03. Kirjat, kirjastot ja kulttuurilehdet. *Tilastokeskus* [online]. 2022-12d [cit. 2023-05-14]. Dostupné z: https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/data/tau_3.11.xlsx
- Arvonlisäverotus kiristyy ensi vuonna. *TS.fi* [online]. 2012-12-25 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://2seasagency.com/publishing-in-finland/>
- Asiakkaamme. *Kirjavälitys* [online]. © 2023a [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.kirjavalitys.fi/yritys/asiakkaamme/>
- Booky.fi on ostanut Porvoon Kirjakeskuksen. *Booky.fi* [online]. 2018-01-04 [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20200924092648/https://www.booky.fi/news_show.php?id=101
- Company. *Kirjavälitys* [online]. © 2023b [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.kirjavalitys.fi/en/company/>
- EKHOLM, Jukka. Kirja Suomessa: pitkän linjan menestystarina. *Tilastokeskus* [online]. 16.4.2007 [cit. 2021-9-11]. Dostupné z: <https://www.stat.fi/tup/suomi90/huhtikuu.html>
- E-library project aims to build a one-stop e-library. *Libraries.fi* [online]. 2022-03-09 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://www.libraries.fi/e-libraryproject>
- ETHOLÉN, Katriina. Werner Söderström 1860–1914. *Tales From The Brazier's Grotto* [online]. 2020-10-02 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://talesfromthebraziersgrotto.wordpress.com/2020/10/02/werner-soderstrom-1860-1914/>

Finnish state award for foreign translators. *FILI.fi* [online]. © 2023a [cit. 2023-05-14]. Dostupné z: <https://fili.fi/en/for-translators/finnish-state-award-for-foreign-translators/>

HÄMÄLÄINEN, Karo. Suomen kirja-alan uutiskatsaus 1/2022. *FILI.fi* [online]. 2022-03-07 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://fili.fi/suomen-kirja-alan-uitiskatsaus-1-2022/>

Helsingin yliopisto. Yliopiston historia. *Helsingin yliopisto* [online]. 28.7.2017 [cit. 2021-9-2]. Dostupné z: <https://www2.helsinki.fi/fi/helsingin-yliopistomuseo/tietoa-meista/yliopiston-historia>

HELSINKI LIT BIO REXISSÄ 12.-13.5.2023. *Helsinki-Lit* [online]. © 2023 [cit. 2023-05-20]. Dostupné z: <https://helsinki-lit.fi/fi/liput-ja-festivaali-info/>

HIRVIKORPI, Helinä. Kirja muotoutuu kuormatavaraksi. *Talouselämä* [online]. 2003-05-22 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.talouselama.fi/uutiset/kirja-muotoutuu-kuormatavaraksi/a0f0c222-e68f-39b6-bb41-768a9a7641b8>

Historia. *Akateeminen Kirjakauppa* [online]. © 2023 [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.akateeminen.com/historia/>

Historia. *Otavakonserni* [online]. © 2023 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://otavakonserni.fi/historia/>

Historia. *Tampere Kuplii ry* [online]. © 2023 [cit. 2023-05-20]. Dostupné z: <https://ry.tamperekuplii.fi/historia.php>

Historiamme. *Kirjavalitys* [online]. © 2023c [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.kirjavalitys.fi/yritys/historia/>

Index. *RSF.org* [online]. © 2023 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/index>

INFO yrityksenä. *INFO.fi* [online]. © 2018 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://info.fi/yritys/>

ISBN- ja ISSN -tunnusten hakeminen julkaisuille. *Kansalliskirjasto* [online]. © 2023a [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://www.kansalliskirjasto.fi/fi/isbn-ja-issn-tunnusten-hakeminen-julkaisuille>

Järjestöt vetoavat lukemisen verotuksen alentamiseksi. *Suomen Kustannusyhdistys* [online]. 2022-03-15 [cit. 2023-06-11]. Dostupné z: <https://kustantajat.fi/jarjestot-vetoavat-lukemisen-verotuksen-alentamiseksi>

JOKINEN, Veera. Kirjafanit ovat löytäneet uuden kodin Instagramista – näin toimii #kirjagram, johon myös kustantamot ovat kiinnittäneet

huomionsa. *Yle.fi* [online]. 2022-07-23 [cit. 2023-05-28]. Dostupné z: <https://yle.fi/a/3-12544205>

Julkaistu kotimainen kirjallisuus ja käänöskirjallisuus 1980–2021. In 03. Kirjat, kirjastot ja kulttuurilehdet. *Tilastokeskus* [online]. 2022-12f [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/data/tau_3.1.xlsx

Julkaisut formaattikohtaisesti. *Kustannusalan tilastot* [online]. © 2023a [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://tilastointi.kustantajat.fi/vuositilasto/julkaisut-formaattikohtaisesti/2022>

K. J. Gummerus Osakeyhtiö – Historia. *Pörssitieto.fi* [online]. © 2023 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.porssitieto.fi/yhtiot/lisaa/gummerus.shtml>

Kirjailijaliitto: Kustannusala on turbulenssissa. *Yle.fi* [online]. 2010-06-16 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://yle.fi/a/3-5582200>

Kirjakaupat ja kirjaosastot 2003–2021. In 03. Kirjat, kirjastot ja kulttuurilehdet. *Tilastokeskus* [online]. 2022-12a [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/data/tau_3.10.xlsx

Kirjallisuuden kääntäjät – I jaosto. *SKTL.fi* [online]. © 2023 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: https://www.sktl.fi/liitto/jaostot/i-kirjallisuuden_kaantajat/

Kirjallisuuden myynti kanavittain 1997–2021. In 03. Kirjat, kirjastot ja kulttuurilehdet. *Tilastokeskus* [online]. 2022-12b [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/data/tau_3.9.xlsx

KIRJALLISUUSFESTIVAALI LAPSILLE, NUORILLE JA NUORILLE AIKUISILLE. *LANU! festivaali* [online]. © 2022 [cit. 2023-05-20]. Dostupné z: <https://www.lanufestarit.fi/>

Kirjamessut 2023: Suomessa ja maailmalla. *Kirjoittaminen.fi* [online]. © 2023 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://kirjoittaminen.fi/kirjamessut/>

Kirjamyynti jakeluteittäin. *Kirjakauppaliitto* [online]. © 2023a [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://kirjakauppaliitto.fi/kirjamyynti-jakeluteittain/>

Kirjastopalvelu Oy. *Kirjastopalvelu* [online]. © 2023 [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.kirjastopalvelu.fi/kirjastopalvelu-oy>

Kirjastopalvelun logistiikan kumppaniksi Porvoon Kirjakeskus. *Kirjastopalvelu* [online]. 2019-06-10 [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.kirjastopalvelu.fi/ajankohtaista/2019/6/19/kirjastopalvelun-logistiikan-kumppaniksi-porvoon-kirjakeskus>

- Kirjastoverkko. *OKM.fi* [online]. © 2023 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://okm.fi/kirjastoverkko>
- Kirjavälitys. Historiamme. *Kirjavälitys* [online]. © 2021 [cit. 2021-09-14]. Dostupné z: <https://www.kirjavalitys.fi/yritys/historia/>
- Kirjojen Suomi. *Yle.fi* [online]. 2017 [cit. 2023-05-28]. Dostupné z: <https://yle.fi/aihe/kirjojen-suomi>
- KOISTINEN, Olavi. Sanoma myy kirjankustantaja WSOY:n. *HS.fi* [online]. 2011-04-29 [cit. 2023-03-22]. Archivovaná verze dostupná z: <https://web.archive.org/web/20110501214029/https://www.hs.fi/talous/artikkeli/Sanoma+myy+kirjankustantaja+WSOYn/1135265739188>
- Kokonaismyynti kirjallisuuslajeittain. *Kustannusalan tilastot* [online]. © 2023b [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://tilastointi.kustantajat.fi/vuositilasto/kokonaismyynti-kirjallisuuslajeittain/2022>
- KOPPINEN, Mari a Jukka PETÄJÄ. Kirjojen suoratoistopalvelu Storytel ostaa Suomen kolmanneksi suurimman kustantamon Gummeruksen. *HS.fi* [online]. 2019-09-17 [cit. 2023-03-12]. Archivovaná verze dostupná z: <https://web.archive.org/web/20190920091156/https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006241813.html>
- KOSKINEN, Paula. Antikvariaatit säilyvät, mutta muoto muuttuu – nettimyynnin osuus kasvaa. *Yle.fi* [online]. 2015-01-05 [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: <https://yle.fi/a/3-7717784>
- Kulttuurin ja joukkoviestinnän toimialojen yritykset toimialoittain 2021. In 12. Kulttuuri kansantaloudessa. *Tilastokeskus* [online]. 2022-12c [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/data/tau_12.3.xlsx
- Kustannusosakeyhtiö Otava. *Otava* [online]. © 2023 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://otava.fi/kustantamo/otava/>
- Kustannussopimus ja muut sopimukset. *Suomen Kirjailijaliitto* [online]. © 2023a [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://kirjailijaliitto.fi/kirjailijalle/kustannussopimus-ja-muut-sopimukset/>
- Kustantajarekisterin rekisteriseloste 2017. In RONKAINEN, Heidi. Kustantaja - ISBN- ja ISMN-tunnukset. *Kiwi.fi* [online]. 2021-10-27 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.kiwi.fi/display/ISBNjaISMN/Organisointi?preview=/43451612/90314664/2017%20Kustantajarekisterin%20rekisteriseloste.pdf>

Kustantajarekisterin rekisteriseloste 2022. In RONKAINEN, Heidi. Kustantaja - ISBN- ja ISMN-tunnukset. *Kiwi.fi* [online]. 2022-12-15 [cit. 2023-03-22].

Dostupné z:

<https://www.kiwi.fi/display/ISBNjaISMN/Kustantaja?preview=/43451602/316506505/Kustantajarekisterin%20rekisteriseloste%202022.pdf>

LAASONEN, Pentti. Gezelius, Johannes vanhempi (1615 - 1690).

Kansallisbiografia-verkkojulkaisu [online]. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 16.9.1997, 12.1.2012 [cit. 2021-9-3]. Dostupné z:

<https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/2252>

Laki yleisistä kirjastoista. *FINLEX* [online]. 2016-12-29 [cit. 2023-04-08].

Dostupné z: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492>

LANDGRÉN, Lars-Folke. Edlund, Gustaf Wilhelm (1829 - 1907).

Kansallisbiografia-verkkojulkaisu [online]. Příklad: Heli Alanko. Helsinki:

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 14.6.2002, 4.11.2008 [cit. 2021-9-9]. Dostupné z:

<https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/5956>

Library Map of the World. *IFLA* [online]. © 2023 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z:

<https://librarymap.ifla.org/map/Metric/Number-of-libraries/LibraryType/Community-Libraries,School-Libraries,Other-Libraries/Country/Finland/Weight/Totals-by-Country>

Liity Kipa-kauppiaaksi. *Kipa.fi* [online]. © 2023b [cit. 2023-06-17]. Dostupné z:

<https://www.kipa.fi/liity-kipa-kauppiaaksi>

Lukupiiri Tulusto & Kylmä. *Yle Areena* [online]. © 2023 [cit. 2023-05-28].

Dostupné z: <https://areena.yle.fi/podcastit/1-50980599>

MAJANDER, Antti. Kirja-ala oli jo mullistuksen edessä, ja koronakriisi nopeuttaa sitä – ”En näe uhkaa kirjalle”, Otavan toimitusjohtaja Pasi Vainio

sanoo. *HS.fi* [online]. 2020-05-13 [cit. 2023-06-11]. Dostupné z:

<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006505350.html>

Miksi rekisteröityä? *Sanasto* [online]. © 2023 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z:

<https://www.sanasto.fi/miksi-liittya/>

MOATE, Josephine. Seeking understanding of the textbook-based character of Finnish education. *Journal of Education for Teaching*. 2021.

DOI: [10.1080/02607476.2021.1896341](https://doi.org/10.1080/02607476.2021.1896341)

Myymälät. *Suomalainen Kirjakauppa* [online]. © 2023 [cit. 2023-03-18].

Dostupné z: <https://www.suomalainen.com/pages/myymalat>

Neljännän Dekkarifestivaalin kansainvälisinä tähtivieraina Jonas Bonnier, Jens Henrik Jensen, Arne Dahl ja Martin Österdahl. *Tammi* [online]. 2018-05-29 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.tammi.fi/uutiset/neljannen->

[dekkarifestivaalin-kansainvalisina-tahtivieraina-jonas-bonnier-jens-henrik-jensen-arne-dahl-ja-martin-osterdahl](#)

Om Adlibris. *Adlibris* [online]. 2007 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20120613103626/http://www.adlibris.com/fi/customerservice.aspx?subject=About>

Otava osti Suomalaisen kirjakaupan. *Yle.fi* [online]. 2011-08-25 [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://yle.fi/a/3-5412161>

Paketteja, postimyyntiä ja verkkokauppaa – Hobby Hall 50 vuotta suomalaisten arjessa. In Hobby Hall – kodin kuvioissa jo 50 vuotta. *ePressi* [online]. 2012-06-19 [cit. 2023-03-27]. Dostupné z: <https://www.epressi.com/media/userfiles/13163/1340097982/paketteja-postimyyntia-ja-verkkokauppaa-hobby-hall-50-vuotta-suomalaisten-arjessa-.pdf>

PÄKKILÄ, Markku. Johdatus kirjallisuuden käänköspalkkioihin. *Kirjallisuuden kääntäjän selviytymisopas* [online]. 2019-12-18 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://kirjallisuudenkaantajanselviytymisopas.com/johdatus-kirjallisuuden-kaannospalkkioihin/>

Palkansaajien mediaaniansio 2 928 euroa kuukaudessa vuonna 2013. *Tilastokeskus* [online]. 2014-10-14 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://www.stat.fi/til/pra/2013/pra_2013_2014-10-14_tie_001_fi.html

Palkkarakenne2018. *Tilastokeskus* [online]. 2019-09-06 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://www.stat.fi/til/pra/2018/pra_2018_2019-09-06_fi.pdf

PETÄJÄ, Jukka. Nämä kirjat järjestyvät Suomea: sananvapauden mallimaassa on osattu myös sensuroida. *HS.fi* [online]. 2017-02-05 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005075119.html>

PIPPURI, Hanna. Kirjallisuuden kääntäjän kustannussopimus. *Kirjallisuuden kääntäjän selviytymisopas* [online]. 2022-02-25 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://kirjallisuudenkaantajanselviytymisopas.com/johdatus-kirjallisuuden-kaannospalkkioihin/>

PITKÄRANTA, Tapio M. ”Venäläisen futurismin isän” kirjojen matka Slaavilaiseen kirjastoon. *Scripta selecta: Kirjoituksia Kansalliskirjaston kokoelmista* [online]. 2018-09-03 [cit. 2023-06-14]. Dostupné z: <https://blogs.helsinki.fi/scriptaselecta/tag/slaavilainen-kirjasto/>

PÖLÖNEN, Sakri. Hallitus nostaa tapahtumalippujen ja kirjojen verotusta, toisaalta lukutaitoa halutaan vahvistaa. *HS.fi* [online]. 2023-06-16 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009660587.html>

- PURANEN, Niko. E-kirjan voi myydä alv 10 %, mutta mikä on e-kirja? *Lekantti* [online]. 2021-09-07 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://lekantti.fi/e-kirjan-voi-myyda-alv-10-mutta-mika-on-e-kirja/>
- RANTALA, Heli. Minna Ahokas, Valistus suomalaisessa kirjakulttuurissa 1700-luvulla, Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk 188. Helsinki: Suomen Tiedeseura / Finska Vetenskaps-Societeten, 2011. 315 s. *Sjuttonhundratat* [online]. Septentrio Academic Publishing, 2013, **10**, 175 [cit. 2023-06-14]. ISSN 1652-4772. Dostupné z: doi:10.7557/4.2629
- Rautakirja sulautuu SanomaWSOY:hyn. *Sanoma Media Finland* [online]. 2002-06-19 [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.sanoma.fi/news/2002/news-imported-from-wp/rautakirja-sulautuu-sanomawsoyhyn/>
- Rautakirja-yhtymän tärkeitä vuosia. *Rautakirja* [online]. 2010 [cit. 2023-03-18]. Archivovaná verze dostupná z: <https://web.archive.org/web/20110607041845/http://www.rautakirja.fi/yritys/historia>
- RONKAINEN, Heidi. Kustantaja - ISBN- ja ISMN-tunnukset. *Kiwi.fi* [online]. 2022-12-15 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.kiwi.fi/display/ISBNjaISMN/Kustantaja>
- S3 E4: A Close Look at the Finnish Publishing Market with Outi Karemaa. In: *The Make Books Travel Podcast* [podcast]. 2022-02-19 [cit. 2023-06-11]. Dostupné z: <https://podcasters.spotify.com/pod/show/makebookstravel/episodes/S3-E4-A-Close-Look-at-the-Finnish-Publishing-Market-with-Outi-Karemaa-e1e8m87>
- Säännöt. *Suomen Kustannusyhdistys* [online]. 2006-12-12 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://kustantajat.fi/yhdistys/suomen-kustannusyhdistys/saannot>
- Sähköisten julkaisujen myynti yhteensä. *Kustannusalan tilastot* [online]. © 2023c [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://tilastointi.kustantajat.fi/vuositilasto/sahkoisten-julkaisujen-myynti-yhteens%C3%A4/2022>
- Statistics: Translation and printing grants awarded since 2020. *FILI.fi* [online]. © 2023b [cit. 2023-06-11]. Dostupné z: <https://fili.fi/en/grants/statistics/>
- Statistics: Translations of Finnish literature published abroad. *FILI.fi* [online]. 2023-02d [cit. 2023-06-11]. Dostupné z: <https://fili.fi/en/literary-exports/statistics/>
- STENBÄCK, Irma. Helsingin ensimmäiset kirjamesut marssittaa lavoille lähes 500 esiintyjää. *HS.fi* [online]. 2001-10-24 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000004005996.html>

STENBÄCK, Irma. Laitoskirjastot kurjistuvat. *HS.fi* [online]. 2004-07-02 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000004234680.html>

Suomen Kustannusyhdistys. *Suomen Kustannusyhdistys* [online]. © 2023 [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <https://kustantajat.fi/yhdistys/suomen-kustannusyhdistys>

Suomen tieteelliset kirjastot. *KITT2 – Tieteellisten kirjastojen tilastotietokanta* [online]. © 2023 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://yhteistilasto.lib.helsinki.fi/?orgs=1&years=2002%2C2003%2C2004%2C2005%2C2006%2C2007%2C2008%2C2009%2C2010%2C2011%2C2012%2C2013%2C2014%2C2015%2C2016%2C2017%2C2018%2C2019%2C2020&stats=1#results>

Suomessa julkaistu käänöskirjallisuus alkukielen mukaan 1980-2021. In 03. Kirjat, kirjastot ja kulttuurilehdet. *Tilastokeskus* [online]. 2022-12h [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/data/tau_3.2.xlsx

Suomi lukee ja kuuntelee kirjoja. *Kirjakauppaliitto* [online]. 2021-05-27 [cit. 2023-03-05]. Dostupné z: <https://kirjakauppaliitto.fi/wp-content/uploads/2021/05/Suomi-lukee-2021-medialle.pdf>

Suomi lukee ja ostaa kirjoja. *Kirjakauppaliitto* [online]. 2019-05-07 [cit. 2023-03-05]. Dostupné z: <https://kirjakauppaliitto.fi/wp-content/uploads/2019/05/Suomi-lukee-tutkimus-julk.-7.5.2019-1.pdf>

Suurimmat kotimaiset kirjakerhot 1994–2020. In 03. Kirjat, kirjastot ja kulttuurilehdet. *Tilastokeskus* [online]. 2020-6 [cit. 2023-05-14]. Dostupné z: https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/data/tau_3.12.xlsx

Swedish language in Finland. *InfoFinland.fi* [online]. 2023-01-31 [cit. 2023-06-11]. Dostupné z: <https://www.infofinland.fi/en/finnish-and-swedish/swedish-language-in-finland>

Tampereen kirjafestivaali laajenee messuiksi. *Yle.fi* [online]. 2008-06-18 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://yle.fi/a/3-5840959>

TARKIAINEN, Kari. Porthan, Henrik Gabriel (1739 - 1804). *Kansallisbiografia-verkkojulkaisu* [online]. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 24.2.2000, 24.1.2012 [cit. 2021-9-4]. Dostupné z: <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/2599>

The State supports arts and culture. *OKM.fi* [online]. 2017-02 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://okm.fi/documents/1410845/4150031/The+State+supports+arts+and+culture>

Tieto- ja kaunokirjallisuuden sekä koulu- ja lastenkirjojen kokonaisnimeketuotanto 1980-2021. In 03. Kirjat, kirjastot ja kulttuurilehdet. *Tilastokeskus* [online]. 2022-12g [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/data/tau_3.3.xlsx

Tietoa Finlandia-palkinnoista. *Kirjasäätiö* [online]. © 2023 [cit. 2023-05-14]. Dostupné z: <https://kirjasaatio.fi/finlandia/tietoa-finlandia-palkinnoista>

Tietoa KIPasta. *KIPA.fi* [online]. © 2023a [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.kipa.fi/tietoa-kipasta>

Tietoa meistä. *Booky.fi* [online]. © 2023 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: https://www.booky.fi/tuoteryhma/information_about_us/4691932

Tietoa Taikesta. *Taike.fi* [online]. © 2023 [cit. 2023-05-14]. Dostupné z: <https://www.taike.fi/fi/tietoa-taikesta>

TILINPÄÄTOS JA TOIMINTAKERTOMUS tilivuodelta 1. 1. – 31. 12. 2021. In Kirjavälityksen vuosi 2021. *Kirjavälitys* [online]. © 2023c [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://www.kirjavalitys.fi/yritys/kv2021/>

Toiminta ja historia. *Kirjakauppaliitto* [online]. © 2023b [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://kirjakauppaliitto.fi/kirjakauppaliitto/toiminta-ja-historia/>

TRENTACOSTI, Giulia. Publishing in Finland: Its Challenges and Opportunities. 2 *SEAS AGENCY* [online]. 2017-09 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://2seasagency.com/publishing-in-finland/>

Tulotutkimus 2018. *Suomen Kirjailijaliitto* [online]. © 2023b [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://kirjailijaliitto.fi/medialle/tulotutkimus-2018/>

TUOMOLA, Simo. Turun Zelis. *Punainen Turku* [online]. Turku: 4.12.2015 [cit. 2021-9-8]. Dostupné z: <http://punainturku.blogspot.com/2015/12/turun-zelis.html>

Turun Kirjamessut 2023. *Turun Kirjamessut* [online]. © 2023 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.kirjamessut.fi/>

Usein kysyttyä. *Suomen Kirjailijaliitto* [online]. © 2023c [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://kirjailijaliitto.fi/liitto/usein-kysyttya/>

Vähäinen kirjamyynti riuduttaa suomalaisia pienkustantamoja. *Yle.fi* [online]. 2010-04-15 [cit. 2023-05-14]. Dostupné z: <https://yle.fi/a/3-5545669>

Vapaakappalepalvelut. *Kansalliskirjasto* [online]. © 2023b [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://www.kansalliskirjasto.fi/fi/vapaakappaletoimisto#vapaakappalekirjastot>

VOIT, Petr. Dedikace (tištěná kniha). *Encyklopedie knihy* [online]. 2019-12-16 [cit. 2023-06-18]. Dostupné z:

[https://www.encyklopedieknihy.cz/index.php?title=Dedikace_\(ti%C5%A1t%C4%9Bn%C3%A1_kniha\)](https://www.encyklopedieknihy.cz/index.php?title=Dedikace_(ti%C5%A1t%C4%9Bn%C3%A1_kniha))

VUORELA, Arvo. "Ei vitsi", ajatteli Mika Hartio, kun löysi e-kirjat – uusi ilmiö houkuttelee myös nuorempia miehiä kirjojen pariin. *Yle.fi* [online]. 2019-01-22 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://yle.fi/a/3-10606858>

Worldmap of Finnish literature: Finnish literature published in translation around the world. *FILI.fi* [online]. © 2023c [cit. 2023-06-11]. Dostupné z:

<https://fili.fi/en/literary-exports/worldmap-of-finnish-literature-en/>

WSOY. *Bonnier Books* [online]. © 2023 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z:

<https://bonnierbooks.com/our-businesses/wsoy/>

Yle Kioski LIT. *Yle Areena* [online]. 2020b [cit. 2023-05-28]. Dostupné z:

<https://areena.yle.fi/1-50327753>

Yleisten kirjastojen asiakkaat ja lainat 2010-2021: e-aineistojen käyttökerrat. In 03. Kirjat, kirjastot ja kulttuurilehdet. *Tilastokeskus* [online]. 2022-12e [cit. 2023-05-21]. Dostupné z:

https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/data/tau_3.20.xlsx

Yleisten kirjastojen pää-, sivu- ja laitoskirjastot sekä niiden henkilöstö 1960-2021. In 03. Kirjat, kirjastot ja kulttuurilehdet. *Tilastokeskus* [online]. 2022-06 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z:

https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/data/tau_3.19.xlsx

Yritys. *BTJ* [online]. 2010 [cit. 2023-03-18]. Archivovaná verze dostupná z:

<https://web.archive.org/web/20100801022919/www.btj.fi/btj-yrityksena/yritys/>

• **E-mailová komunikace**

MARONEN, Maija. *Interpretation of the Kirjakaupat ja kirjaosastot 2003-2021* [elektronická pošta]. Message to: jana.rumlova01@upol.cz. 2023-03-21 8:02 [cit. 2023-03-22]. Osobní komunikace.

TORNIVAARA, Sanna-Maaria. *Advice for a thesis* [elektronická pošta]. Message to: jana.rumlova01@upol.cz. 2023-03-27 9:58 [cit. 2023-03-27]. Osobní komunikace.

Příloha 1: Seznam velkých knižních cen ve Finsku

Palkinto – Award	Jakaja – Awarding authority	Taajuus – Frequency	Palkintosumma (€) – Value of prize (€)
Aleksis Kivi -palkinto – Aleksis Kivi prize	Suomalaisen Kirjallisuuden Seura SKS – Finnish Literature Society	Joka 3. vuosi – Every 3 years	20 000
Arvid Mörne -palkinto – Arvid Mörne prize	Svenska Folkskolans Vänner	Vuosittain – Annually	5 000, 3 000 & 2 000
Botnia-palkinto – Botnia prize	Oulun kirjailijaseura ry. – Writers' society in Oulu	Vuosittain – Annually	10 000
Eeva-Liisa Manner -palkinto – Eeva-Liisa Manner prize	Suomen Kirjailijaliitto – The Union of Finnish Writers	Joka 5. vuosi – Every 5 years	10 000
Finlandia-palkinto – Finlandia Prize	Suomen Kirjasäätiö – Finnish Book Foundation	Vuosittain – Annually	30 000
Finlandia Junior – Finlandia Junior Prize	Suomen Kirjasäätiö – Finnish Book Foundation	Vuosittain – Annually	30 000
Prize for literature of the Helsingin Sanomat newspaper	Helsingin Sanomat	Vuosittain – Annually	15 000
Jaakko Juteini -palkinto – Jaakko Juteini prize	Viipurin Suomalainen Kirjallisuusseura	..	10 000
J. A. Hollon palkinto – J. A. Hollo prize	The Finnish Association of Translators and Interpreters	Vuosittain – Annually	10 000
Jarkko Laine -palkinto – Jarkko Laine prize	Tammi, Turun kaupunki, Turun yliopisto, WSOY – Haavikko	Joka 2. vuosi – Every 2 years	10 000
Kalevi Jäntin palkinto – Kalevi Jäntti prize	Kalevi Jäntin rahasto – Kalevi Jäntti fund	Vuosittain – Annually	3 x 18 000
Kanava-palkinto – Kanava prize	Otava book foundation and Kanava journal	Vuosittain – Annually	10 000
Kirjallisuuden valtionpalkinto – State Prize for Literature	Valtion kirjallisuustoimikunta – National Council for Literature	Vuosittain – Annually	2 x 14 000
Kulttuurilehtien laatupalkinto – Quality prize for cultural journals	Opetus- ja kulttuuriministeriö – Ministry of Education and Culture	Vuosittain – Annually	2 x 10 000
Kääntäjien valtionpalkinto – State Prize for Translators	Valtion kirjallisuustoimikunta – National Council for Literature	Vuosittain – Annually	15 000
Lauri Jäntin palkinto – Lauri Jäntti prize	Lauri Jäntin säätiö – Lauri Jäntti foundation	Vuosittain – Annually	20 000 & 7 500
Mikael Agricola -palkinto – Mikael Agricola prize	Suomen Kirjasäätiö – The Finnish Association of Translators and	Vuosittain – Annually	10 000
Rudolf Koivu -kuvituspalkinto – Rudolf Koivu illustration prize	Visual Communication Designers in Finland	Joka 2. vuosi – Every 2 years	10 000
Runeberg-palkinto – Runeberg prize	Kirjailijaliitto, Suomen Arvostelijain Liitto, Porvoon kaupunki ja Finlands	Vuosittain – Annually	20 000
Runeberg Junior -palkinto – Runeberg Junior prize	Östnyland / Ksf Media – City of Porvoo & Östnyland newspaper / Ksf Media	Vuosittain – Annually	10 000
Savonia-palkinto – Savonia prize	Kuopion kaupunki – City of Kuopio	Vuosittain – Annually	12 000
Suomen Kirjailijaliiton tunnustuspalkinto – Reward of the Union of Finnish Writers	Suomen Kirjailijaliitto – The Union of Finnish Writers	Vuosittain – Annually	10 000

Literature Prize of the Finnish Association of Graduates in Economics and Business	Finnish Association of Graduates in Economics and Business Administration	Joka 2. vuosi – Every 2 years	24 000 & 2 x 3 000
Journalist prize of Suomen Kuvalehti magazine	Suomen Kuvalehti	Vuosittain – Annually	10 000
Suuri Journalistipalkinto – The great journalist prize	Yleisradio Oy – Finnish Broadcasting Company YLE	Vuosittain – Annually	4 x 7 500
Tampereen kaupungin kirjallisuuspalkinto – Literary prize of the city of Tampere	Tampereen kaupunki – City of Tampere	Vuosittain – Annually	yht. – a total of 12 000
Tiedettä suomeksi -palkinto – Science in Finnish prize	Helsingin Sanomain Säätiö – Helsingin Sanomat foundation	Joka 2. vuosi – Every 2 years	25 000
Tieto-Finlandia -palkinto – A prize for the best non-fiction book of the year	Suomen Kirjasäätiö – Finnish Book Foundation	Vuosittain – Annually	30 000
Tietokirjailijapalkinto – Non-fiction writer prize	Suomen tietokirjailijat ry. – The Finnish Association of Non-Fiction Writers	Vuosittain – Annually	5 x 8 000
Tieto-Lauri -palkinto – Tieto-Lauri prize	Kalevi Jäntin rahasto – Kalevi Jäntti fund	3 vuoden välein – Every 3 years	15 000
Tirlittan-palkinto – Tirlittan prize	Suomen Kirjailijaliitto – The Union of Finnish Writers	Vuosittain – Annually	10 000
Tollanderin palkinto – Tollander prize	Svenska litteratursällskapet – Society of Swedish Literature in Finland	Vuosittain – Annually	40 000
Valtion ulkomainen kääntäjäpalkinto – State prize for foreign translators	Opetus- ja kulttuuriministeriö – Ministry of Education and Culture	Vuosittain – Annually	15 000
Vanessa-kirjapalkinto – Vanessa book prize	Vanessa-säätiö – Vanessa foundation	Vuosittain – Annually	10 000
Vuoden tiedekirja – Non-fiction book of the year	Federation of Finnish Learned Societies, Suomen tiedekustantajien liitto	Vuosittain – Annually	25 000
Vuoden tiedekynä – Scientific pen of the year	Koneen Säätiö – Kone foundation	Vuosittain – Annually	25 000
Väinö Linna -palkinto – Väinö Linna prize	Tampereen kaupunki – City of Tampere	vuoden välein – Every few years	10 000
Warelius-palkinto – Warelius prize	Suomen tietokirjailijat ry. – The Finnish Association of Non-Fiction Writers	Vuosittain – Annually	2 x 12 000
Prize for literature of the literature society of the WSOY publishing company	WSOY	Vuosittain – Annually	rahasumma – Varying cash award

Zdroj: Kotimaisia kirjallisuuspalkintoja 2019-2021. In 03. Kirjat, kirjastot ja kulttuurilehdet. Tilastokeskus [online]. 2022-01 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/data/tau_3.17.xlsx